

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

EDVARDAS KOCHANNAUSKAS
TEISĖ IR VALDYMAS

BANKROTO BYLŲ NAGRINĖJIMO YPATUMAI
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Lektorė, Dr. Vilija Mikuckienė

Konsultantas - Docentė, Dr. Inga Žalėnienė

Vilnius, 2008

TURINYS

IVADAS	3
1. BANKROTO PROCESO SAMPRATA	6
1.1 Bankroto ir nemokumo sąvokų atribojimas	6
1.2 Bankroto diagnozavimas ir įmonių nemokumo prognozavimas	10
1.3 Bankroto proceso sąvoka	13
2. BANKROTO PROCESĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISĖS	
TEISĖS AKTAI	20
3. BANKROTO BYLOJE DALYVAUJANTYS ASMENYS	27
3.1 Bankroto bylos dalyvių procesinės padėties ypatumai	27
3.2 Administratoriaus statusas bankroto byloje	30
4. TEISMINIS BANKROTO PROCESAS	38
4.1 Pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo padavimo tvarka	39
4.2 Pasirengimas nagrinėti bankroto bylą teisme	43
4.3 Bankroto bylos iškėlimas	48
4.4 Bankroto bylos nagrinėjimas iš esmės	58
4.5 Bankrutavusios įmonės likvidavimas	67
4.6 Sprendimas dėl įmonės pabaigos	70
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	72
LITERATŪROS SĄRAŠAS	75
SUMMARY	80

IVADAS

Lietuvos ekonomikai vystantis rinkos sąlygomis, kiekvienas verslas patiria didesnę ar mažesnę riziką. Nei viena įmonė nėra garantuota, kad jos veikla visą laiką bus tęstina, jos paslaugos ar prekės nuolat turės paklausą, o dėl paklausos svyravimų nereikės keisti veiklos masto, atleisti darbuotojų, daryti papildomų išlaidų ir pan. Per pastarąjį laikotarpį išaiškėjo gana pavojingų dalykų liudijančių, kad įstatymų autoriai ir leidėjai neviseiškai įvertino svarbią ir sudėtingą rinkos ekonomikos bankroto funkciją. Tai nėra paprasta teisinė ir finansinė procedūra, bet svarbus ūkio valdymo ir jo efektyvumo didinimo svertas. Įvairūs autoriai J.Bivainis, S. Grigaravičius, J. Mackevičius, E. Laužikas, V. Višinskis, A. Sakalas, A.Driukas, R.Velička, R. Norkus, V. Mikuckienė, nagrinėjo įmonių nemokumo ir bankroto problemas, prognozavo ir teikė siūlymus bei vis naujas metodikas įmonių nemokumui diagnozuoti bei bankroto proceso efektyvumui didinti. Bankrotai tapo vos ne masišku reiškiniu, ir, svarbiausia, dauguma jų baigiasi ūkio subjektų likvidavimu. Bankroto procedūros dažniausiai atlieka ne atstatomąją, o likvidacinę funkciją, kurią lemia nepagrįstai ilgas bankroto bylos nagrinėjimo laikotarpis, bei netinkamas ir nekvalifikuotas administravimas. Be abejo, tai sukelia daug neigiamų pasekmių, todėl įmonių bankroto savalaikis diagnozavimas ir bankroto bylos iškėlimas bei sklandus proceso vyksmas išlieka labai svarbiu ir aktualių klausimų, taip pat veiksmu darančiu įtaką visuomenės socialiniam – ekonominiam vystymuisi.

Šiame darbe, atliksiu tyrimus bei pateiksiu nuomones /išvadas remdamasis ir savo asmenine, kaip bankrutuojančių įmonių administratoriaus patirtimi, todėl šis darbas ir jame pateikta analitinė, teisinė bei praktinė informacija gali būti panaudojama bankrutuojančių įmonių administratorių ir kreditorių atstovų, dalyvaujančių bankroto bylų nagrinėjime, veikloje. Vienas iš esminių ypatumų, nagrinėjant bankroto bylas, skiriančių šią bylų kategoriją nuo ginčo teisenos, yra administratoriaus kaip proceso dalyvio ypatingas teisinis statusas, bei jo funkcijos užtikrinant skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą. Administratorius yra pagrindinė figūra bankroto procese ir nuo jo tinkamo pareigų vykdymo didžiąja dalimi priklauso bankroto bylos nagrinėjimo sklandumas ir skaidrumas. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, šiame darbe didžiausias dėmesys skiriamas administratoriui, jo funkcijoms bei problemoms su kuriomis susiduria bankroto bylos nagrinėjimo metu atskleisti. Bankroto bylos nagrinėjamos pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatytas taisykles, tačiau bylų nagrinėjimo metu, jau nuo pirmosios, t.y. pasiruošimo bankroto bylos nagrinėjimui stadijos, iki turto pardavimo ir atsiskaitymo su

kreditoriais bei sprendimo dėl bankrutavusios įmonės pabaigos, pasireiškia procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai bei skirtumai lyginat su ginčo teiseną, todėl šiuos neatitikimus tikslinga atskleisti bei nurodyti jų atsiradimo priežastis.

Temos aktualumas. Tyrimo aktualumą lemia didelis bankroto bylų skaičius, socialinis poveikis visuomenės normaliam funkcionavimui, ir tai jog bankroto bylų nagrinėjimo metu išryškėja procesiniai skirtumai, lyginant su bendrąja civilinių ginčų nagrinėjimo tvarka.

Siekiant atskleisti bankroto bylų nagrinėjimo ypatumus, tyrimo atlikimui, iškelti šie uždaviniai:

1. Atlikti teisės aktų, reglamentuojančių bankroto procesą, analizę.
2. Atlikti teismų praktikos analizę, nagrinėjant bankroto bylas.
3. Iškelti pagrindines Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių bankroto procesą, taikymo problemas ir aptarti galimus šių problemų išsprendimo būdus.
4. Pateikti rekomendacijas dėl teisės aktų, reglamentuojančių bankroto procesą Lietuvos Respublikoje, tobulinimo.

Darbas susideda iš įvado, trijų dalių, išvadų ir pasiūlymų. Darbe tiriami teoriniai bankroto proceso ypatumai, atsirandantys dėl materialinių ir procesinių teisės normų sąveikos, bankroto bylų iškėlimo ir nagrinėjimo tvarka, teisminė praktika šios kategorijos bylose, bei jos taikymas, priimant konkrečius sprendimus bankroto bylose. Atlikus tyrimą, atsižvelgiant į tyrimo rezultatus ir į savo, kaip praktikuojančio bankrutuojančių įmonių administratoriaus, sukauptą patirtį, formuluojamos išvados ir pasiūlymai, galintys padėti gerinti bankroto proceso teisinį reglamentavimą.

Pirmoje darbo dalyje aptariamas įmonių nemokumo ir bankroto proceso sąvokos, atkleidžiamas šių sąvokų ryšys, kuris analizuojamas per teorinę prizmę: pateikiama įmonių nemokumo ir bankroto sąveika, nemokumą įtakančios priežastys, apžvelgiami galimi nemokumo diagnozavimo modeliai, taip pat išskiriami ir pagrindiniai veiksniai, stabdantys savalaikį nemokių įmonių pertvarkymą bei darantys įtaką bankroto procesui, pateikiami galimi problemos sprendimo būdai.

Antroje dalyje tyrinėjami pagrindiniai Lietuvos įmonių nemokumą ir bankroto procesą reglamentuojantys teisės aktai.

Trečioje darbo dalyje, atskleidžiami bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai, pasiūlomos galimos bankroto bylų nagrinėjimo, metu kylančių problemų sprendimo alternatyvos, pateikiamos šių alternatyvų realizavimo galimybės.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Tyrimo metodika. Siekiant mokslinio tyrimo uždavinių naudojamas dokumentų analizės metodas, tai teisinės literatūros, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo praktikos ir archyvinės medžiagos analizė.

Apibendrinimo metodu ieškoma atsakymo į iškeltų uždavinių sprendimą. Vertinant santykį tarp materialinės ir procesinio teisės normų naudojamas sisteminės analizės metodas. Lyginamuoju metodu remiamasi lyginant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto procesą reglamentuojančias teisės normas su užsienio šalių bankroto procesą reglamentuojančiomis teisės normomis.

1. BANKROTO PROCESO SAMPRATA

1.1 Bankroto ir nemokumo sąvokų atribojimas

Bankroto proceso kaip teisinio reiškinių ištakos kyla iš ekonominių socialinių santykių. Konkurencija, bei ekonomikos dinamika sąlygoja pasikeitimus rinkoje, kur veikiant ekonomikos dėsniams vieni ūkio subjektai prisitaiko ir sėkmingai veikia, kiti gi, dėl įvairiausių priežasčių, tiek vidinių, tiek išorinių priversti pasitraukti iš rinkos ir bankrutuoti. Ūkio subjektų kelias link bankroto labai retai yra staigus ir neprognozuojamas. Dažniausiai tai dėsningas, palaipsniui progresuojantis, atsispindintis ūkio subjekto finansinių rodiklių kitimo dinamikoje reiškinys. Egzistuoja problema, kaip reikėtų reaguoti į ekonominių finansinių rodiklių neigiamą kitimą: ar būtina tokiais atvejais imtis prevencijos priemonių ir, ar šis kitimas turėtų būti reguliuojamas bankroto teisės. Bankroto teisės, reguliavimo dalykas, mano nuomone, tai subjektų teisiniai santykiai, reguliuojami civilinių procesinių ir materialinių teisės normų, susiklostę ne tik pradėjus teisminį ar neteisminį bankroto procesą, bet ir santykiai sukuriantys prielaidas bankroto proceso vyksmui. Laikotarpi, kuomet įmonės ūkinė – finansinė padėtis blogėja ir susiduriama su mokumo problemomis, anot V.M.Teliukinos¹, reikėtų laikyti *priešbankrotine būkle* ir šiuo laikotarpiu įmonės valdymo organų priimami sprendimai dažniausiai turi įtaką galimybei vykdyti prievolės dabartiniu ir ateinančiais laikotarpiais. Problemos aktualumas tampa akivaizdus kai bankroto proceso metu, administratoriaus patikrinami įmonės sandoriai, sudaryti esant realiai nemokumo ir tuo pačiu bankroto grėsmei, įvertinami kaip priešingi įmonės veiklos tikslams. Šiuo laikotarpiu skolininkas turi galimybę sudaryti ir rizikingus, protingai verslo rizikai prieštaraujančius arba net nesąžiningus sandorius, pažeidžiančius teisėtus kreditorių interesus.

Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas įtvirtina dvi savarankiškas sąvokas: bankrotą ir nemokumą. Šios sąvokos nėra tapačios, nes tai nėra analogiškai reiškiniai, skirtingos jų sukeltos teisinės pasekmės.

Užsienio valstybių teisės aktuose vartojami abu šie terminai, kaipantai vok. *Insolvenz*, ang. *Insolvency*, rus. *Несостоятельность*, „bankrotas“ vok. *Konkurs*, angl. *Bankruptcy*, rus. *Банкротство* ir tai parodo šių sąvokų atskirtį. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme² (toliau tekste [B]) šios sąvokos yra atskirtos ir mano nuomone pagrįstai, kadangi su nemokumo

¹ Телиукина М. В. Основы конкурсного права. – Москва. Волтере Ключев, 2004

² Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr.31-1010 .

sąvoka siejama įmonės būklė, kuomet įmonė turi finansinių problemų t.y negali savalaikiai vykdyti prievolių. Tačiau ne kiekviena įmonė susidūrusi su mokumo problemomis tampa bankrutuojančia. Dažnai finansinėms problemoms išspręsti pakanka vadybinių sprendimų, leidžiančių „išbristi“ iš krizinių situacijų, pertvarkant valdymo struktūrą, optimizuojant piniginius srautus ar įmonę reorganizuojant išskaidymo, ar sujungimo metodais. Įmonių finansų valdymo požiūriu, net ir pelningai dirbanti įmonė gali susidurti su mokumo problemomis, jeigu bus nesubalansuoti piniginiai srautai, tačiau vargu ar galima tokią būseną prilyginti bankrotui. Lietuvos teisės aktuose numatyta ir įmonės restruktūrizavimo teisminė procedūra, kurios paskirtis yra įmonės mokumo atstatymas, išvengiant bankroto procedūros.

Nemokumo studijos rengėjai³, atlikę eilės užsienio šalių teisės aktų, reglamentuojančių nemokumo ir bankroto procedūras analizę, pateikė išvadą, kuriai pritartina. Autoriai nurodė, kad įmonės nemokumą reikia nagrinėti kaip būseną, kuriai esant gali būti priimti keli skirtingi sprendimai – įmonė gali būti likviduota arba gali būti sudaromos sąlygos atkurti įmonės mokumą, išsaugant ir plėtojant jos veiklą.

Kalbant apie Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamas nemokumo ir bankroto terminus, šių terminų vartojimo teisės aktuose analizę taip pat pateikė nemokumo studijos rengėjai⁴. Pavyzdžiui Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse (toliau tekste CK) šie terminai sutapatunami arba pateikiami kaip alternatyvūs. Pvz., CK 4. 205 str. 2 d., 5. 63 str. 3 d., 6. 35 str. 4 d., 6. 68 str. 2 d. nemokumo ir bankroto sąvokos naudojamos keliais aspektais, pavyzdžiui CK 6.786 str.3 d., terminas „nemokumas“ tapatinamas su terminu „bankrotas“, pagal šią CK nuostatą tuo atveju jeigu komitentas tampa nemokus (jam iškeliamas bankroto byla), komisionierius netenka sulaikymo teisės ir įgyja įkeitimo teisę į tą daiktą (priverstinis įkeitimas), o jo reikalavimai dėl daikto, kurį komisionierius buvo sulaikęs, vertės dydžio tenkinami kartu su įkeitimu užtikrintais reikalavimais; Pagal CK 6.792 str. 1 d. 3 p., komiso sutartis baigiasi, jeigu komisionierius miršta, pripažįstamas neveiksniu, ribotai veiksniumi ar nežinia kur esančiu, likviduojamas arba tampa nemokus (iškeliamas bankroto byla). Kai kuriose normose aptariami terminai pateikiami kaip alternatyvūs ir tai iliustruoja CK 4.205 str. 2 d., pagal kurią sutartis taip pat gali numatyti įkaito davėjo (juridinio asmens) pareigą apdrausti įkeitimo objektą likvidavimo ar nemokumo atveju, CK 5.63 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad reikalavimai, susiję su paveldimos įmonės ar ūkio veikla, pereina įpėdiniais ir realizuojami pagal palikėjo sudarytus

³ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomasis mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“. Prieiga internete :< [http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis /doc/Nemokumo %20studija.doc](http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc)>.

⁴ Ten pat.

sandorius, išskyrus tuos atvejus, kai paveldima įmonė, kuriai pradedamas bankroto procesas, ar ūkis yra nemokus, CK 6.35 str. 4 d. numatyta, jog skolininkas praranda su terminu susijusias lengvatas, kai jis tampa nemokus, bankrutuoja arba be kreditoriaus sutikimo sumažina ar sunaikina pateiktą prievolės įvykdymo užtikrinimą, taip pat, kai skolininkas neįvykdo sąlygų, su kuriomis siejamas lengvatų suteikimas, CK 6.68 str. 2 d. numatyta, kad pareikšti netiesioginį ieškinį galima tik tais atvejais, kai kreditoriui būtina apsaugoti savo teises (skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais) ir kai iki ieškinio pareiškimo yra suėjęs prievolių įvykdymo terminas; CK 6.961 str. 2 d. numatyta, kad išieškoti pagal patikėtojo kreditorių ieškinius iš turto, perduoto patikėjimo teise, draudžiama, išskyrus atvejus, kai patikėtojų iškeliama bankroto byla ar jis tampa nemokus. Iškėlus patikėtojų bankroto bylą ar jam tapus nemokiam, turto patikėjimo teisė baigiasi, o turtas turi būti grąžintas patikėtojų. Taigi, įstatyme naudojant, šias sąvokas įvairiais aspektais, įnešama daug dviprasmybių, kurios įstatymuose vengtinios ir šalintinos koreguojant teisės normas. Analizuojant Lietuvoje naudojamus nemokumo ir bankroto terminus, galima padaryti išvadą, kad būtina teisės aktuose atriboti šių terminų teisinę, buhalterinę ir ūkinę prasmes, šias sąvokas įstatymuose tiksliai apibrėžiant, paaiškinat taikymo sritį, sukeliamas teises pasekmes, teismui konstatavus vieną ar kitą įmonės būklę. Šiuo metu nemokumo ir bankroto terminai vartojami, neatsižvelgiant į bankroto teisinio reguliavimo ypatumus ir tai sukelia neapibrėžtumą praktikoje taikant teisės normas, teismams nagrinėjant bylas dėl bankroto bylų iškėlimo ar bylas pagal administratoriaus pareikštus ieškinius dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais. Nemokumo konstatavimo problemos aktualumą geriausiai, mano nuomone, atspindi CK 6.66 str. 1d., kuri nustato, kad sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės. Ši teisės norma yra vienas iš naudojamų teisių pagrindų, kuomet administratorius pateikia ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu. Iš šios teisės normos turinio matyti, kad nemokumo konstatavimo momentas labai svarbus. Teismų praktikoje, sprendžiant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo, esmine sąlyga dažniausiai pripažįstama įmonės nemokumo būseną, tai yra tokia juridinio asmens (įmonės) finansinė – ūkinė būklė kuomet tampa akivaizdu, kad turimo turto nepakaks atsiskaityti su kreditoriais ir pradelsti išsipareigojimai viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (IBĮ 2 str. 8 d.). Spręsti ar įmonė nemoki, galima tik įvertinus finansinės - ūkinės veiklos rodiklius, kurie akivaizdžiausiai atspindi balanse ir pelno nuostolių ataskaitoje. Nemokumas kaip teisinis terminas, turi svarbią reikšmę dviem atvejais. Pirmuoju atveju, nemokumas yra pagrindas kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Antruoju, jau bankroto bylos nagrinėjimo metu, teismui konstatavus, kad nėra sąlygų sudaryti taikos sutartį ir įmonės

mokumas negali būti atstatytas, kai priimama nutartis iškelti bankroto bylą ar nutartis atsisakyti bankroto bylos iškėlimo.

Iki 2008 m. liepos 1 d. galiojęs ĮBĮ nemokumą apibrėžė, kaip įmonės būseną, kai ji neatsiskaito su kreditoriumi (kreditoriais) praėjus trims mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir įmonės sutartyse įmonės įsipareigojimams įvykdyti, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditoriaus (kreditorių) reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus, jeigu sutartyse terminas nebuvo nustatytas, ir pradelsti įmonės įsipareigojimais (skolos) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (ĮBĮ 2str. 8d.). Taigi turėjo egzistuoti dvi sąlygos nemokumui konstatuoti – trijų mėnesių terminas, per kurį nebuvo įvykdyti įsipareigojimai ir šie įsipareigojimai turėjo viršyti pusę į įmonės balansą įrašyto turto vertės. Nuo 2008 m. liepos 1 d. galiojančiame ĮBĮ šis terminas pakoreguotas skolininko drausminimo linkme ir nenumatytas imperatyvus trijų mėnesių įsipareigojimų pradelavimo terminas, būtinas, kaip sąlyga pareiškimui dėl bankroto bylos iškėlimo paduoti. Patikslinimas skirtas galimai nemokios įmonės kreditorių interesų apsaugai, jos turto išsaugojimui, bei pateiktas atsižvelgiant į Europos šalių įstatymuose naudojamą nemokumo apibrėžimą. Šis pakeitimas išplečia galimybę inicijuoti bankroto procedūras, nes iš nemokios įmonės sąvokos eliminavus konkretų laikotarpį, nurodantį prisiimtų įsipareigojimų nevykdymo terminą, nemokiu gali būti pripažintas bet kuris ūkio subjektas, vėluojantis vykdyti įsipareigojimus, jei tik šie viršija pusę į jo balanso įrašyto turto vertės. Toks nemokumo apibrėžimas yra ydingas, kadangi labai išplečiamas galimai nemokių subjektų ratas, kuriems galima pritaikyti šią formuluotę, nes eliminavus konkretų laikotarpį, nemokiu laikytinas bet kuris juridinis asmuo bent kiek praleidęs prievolės įvykdymo terminą. Juridinio asmens nemokumas gali būti nustatytas išanalizavus jo ūkinės finansinės veiklos rezultatus, atspindėtus finansinės atskaitomybės ir kituose dokumentuose, turinčiuose reikšmės įvertinant realią įmonės finansinę būklę ir galimus pasikeitimus. Spręsdamas klausimą apie įmonės pradelstų įsipareigojimų ir jos balansinio turto vertės santykį, teismas vadovaujasi, tiek prie pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pridėtais dokumentais, tiek ĮBĮ 9 str.2 d. numatytu būdu gautais įmonės finansiniais dokumentais ir turto vertinimo duomenimis. Nemokumo sąvalaikis konstatavimas bei sąvalaikis bankroto bylos iškėlimas yra viena iš esminių sąlygų, bankroto procesui „atlikti“ pagrindinę funkciją – maksimaliai patenkinti kreditorių reikalavimus.

Apibrėžiant nemokumą ir bankrotą, reikėtų pritarti V. M. Teliukinos nuomonei, kuri teigia, kad „nemokumo“ terminas turėtų būti vartojamas plačiąja prasme, kaip nurodantis skolininko būklę visų teisminių bankroto procedūrų metu, tuo tarpu „bankroto“ sąvoka, vartotina siaurąja prasme, kaip skolininko būseną atsirandančią nuo to momento, kai teismas

iškelia bankroto bylą, pripažįsta skolininką bankrutavusiu ir pradedamos įmonės likvidavimo procedūros. Panašią nuomonę išsakė ir autorių kolektyvas taikomajame moksliniame tyrime „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“⁵. Taigi, pavyzdžiui, bankrotas gali būti (yra) prilyginamas nemokios įmonės būsenai, kai jau yra vykdomos bankroto procedūros teismine ar neteismine tvarka, konstatavus įmonės nemokumą įstatymo nustatyta tvarka.

Pabrėžtina, kad bankroto byla keliama ne tik konstatavus įmonės nemokumą pagal sąlygas, nurodytas ĮBĮ 2 str. 8 d., bet ir kitais dviem pagrindais: tuo atveju, kai įmonė daugiau kaip tris mėnesius vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą (ĮBĮ 9 str. 5 d. 1 p.) ir kai įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir (arba) neketina vykdyti savo įsipareigojimų (ĮBĮ 9 str. 5 d. 2 p.).

Mano nuomone, nemokumo ir bankroto sąvokų atribojimas teisės aktuose yra būtinas, kadangi konstatavus vieną ar kitą įmonės būklę atsiranda iš esmės skirtingi teisiniai padariniai ir pasekmės, turinčios esminę įtaką įmonės valdymui ir kreditorių teisių realizavimui.

1.2 Bankroto diagnozavimas ir įmonių nemokumo prognozavimas

Įmonių nemokumas visuomet siejamas su įmonių finansine būkle ir jos neigiamais pokyčiais. Nemokumo diagnozavimas pagrįstas nuolatinio ūkio subjekto finansinės būklės stebėjimu ir vertinimu, siekiant kuo anksčiau pastebėti įmonės nemokumo užuomazgas, nustatyti jo atsiradimo priežastis bei numatyti galimus jo išvengimo būdus. Probleminėse įmonėse mažėja turto kiekis ir finansiniai ištekliai, todėl įmonės netenka galimybių įvykdyti finansinius įsipareigojimus kreditoriams. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, vienas esminių tikslų yra, įvertinus įmonių finansinę būklę ir jos pokyčius, sugebėti numatyti įmonių veiklos tęstinumo, finansinių įsipareigojimų įvykdymo galimybes bei tendencijas ir tinkamai įvertinus priimti teisingą procesinį sprendimą – iškelti bankroto bylą ar atsisakyti iškelti bankroto bylą. Įmonių nemokumo diagnozavimas - tai metodai, padedantys diagnozuoti įmonių nemokumo realaus pasireišimo galimybę po įmonių finansinės būklės ir jos kitimo tendencijų įvertinimo. Trumpai apžvelgsime pagrindinius bei plačiausiai naudojamus metodus, kurie galėtų būti taikomi pasiruošimo kelti bankroto bylą stadijoje.

⁵ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomasis mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“. Prieiga internete http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc.

W. Beawer metodas

Vienas pirmųjų reikšmingą mokslinį indėlį, formuojant įmonių nemokumo tikimybės vertinimo modelį, 1965 m. įnešė W. Beawer.⁶ Jis pasiūlė potencialų įmonių nemokumą vertinti pagal likvidaus turto kiekį įmonėse, pagrindinį dėmesį skiriant gryniesiems pinigams ir grynujų pinigų srautams. Autorius išskyrė penkis, jo nuomone svarbiausius, finansinius rodiklius, padedančius nustatyti įmonės finansinę būklę tai *trumpalaikis turtas* / (*trumpalaikiai įsipareigojimai*); *apyvartinis kapitalas* / (*visas įmonėje turimas turtas*); *grynieji pinigų srautai* / (*visi įsipareigojimai*); *grynosios pajamos* / (*visas turtas*); *visi įsipareigojimai* / *visas turtas*.

Šis mokslininkas teigė, kad įmonių nemokumo tikimybė turėtų mažėti, įmonėms disponuojant pakankamais grynujų pinigų srautais (užtikrinant likvidumo lygį), ir priešingai - įmonių nemokumo tikimybė turėtų didėti, įmonių balansuose apskaitant apyvartinio kapitalo kiekį, intensyviai finansuojamą trumpalaikėmis paskolomis (skolintu kapitalu), tai yra esant neigiamam apyvartiniam kapitalui. Atlikęs tyrimą mokslininkas padarė išvadą, jog geriausias rodiklis, įspėjantis apie gresiantį įmonės nemokumą, yra *grynujų pinigų srautų ir visų įsipareigojimų santykis*. Šio santykio reikšmė didesnė už vienetą laikoma teigiama ir rodo, kad finansinių problemų tikimybė žema. Šis rodiklis leidžia pakankamai patikimai įvertinti įmonių galimas finansines problemas.

E. I. Altman metodas

Įmonių nemokumo nustatymo problemą nuodugniai nagrinėjo ir Edward I. Altman (1968)⁷. E. I. Altman išvedė koeficientą, padedantį nustatyti įmonės finansinę būseną. Svarbiausias E.I Altman tyrimų tikslas buvo rasti tam tikrą ribą, kuri suskirstytų įmones į dvi grupes: kurioms negresia nemokumas ir kurioms gresia nemokumas. E. I. Altman 1968 m. paskelbė ir penkių veiksmų metodą, kuris užsienio šalyse plačiai naudojamas įmonių nemokumo grėsmei įvertinti. Atrinkęs penkis rodiklius, apibūdinančius skirtingus įmonių finansinės veiklos aspektus. E. I. Altman pasiūlė tokią formulę:

$$Z=1,2X_1+1,4X_2+3,3X_3+0,6X_4+0,999X_5$$

Čia: X_1 – apyvartinis kapitalas / visas turtas;

X_2 – nepaskirstytas pelnas /visas turtas;

X_3 – visas turtas;

⁶ Lebedžinskaitė R. Bankroto diagnozavimo modeliai. http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/finansai/Lebedzinskaite_Renata.pdf

⁷ Ten pat.

X_4 – nuosavybės rinkos vertė / visi įsipareigojimai;

X_5 – pardavimai / visas turtas.

Kiekvienas rodiklis apibūdina įmonės riziką: X_1 - trumpalaikio mokumo riziką; X_2 - turto pelningumą, kuriam apskaičiuoti naudojamas nepaskirstytas pelnas; X_3 - ilgalaikio mokumo riziką; X_5 - įmonės turto sugebėjimą skatinti pardavimus. Naudodamas šią lygtį, E. I. Altman, priklausomai nuo Z reikšmės, prognozavo nemokumą. Pavyzdžiui, iki koeficiento reikšmės 1,8 - labai didelė nemokumo tikimybė, nuo 1,81 iki 2,7 - didelė tikimybė, nuo 2,8 iki 2,9 - galima tikimybė, daugiau negu 3,0 - labai menka tikimybė. Vienas iš šio metodo trūkumų, tai kad jį galima taikyti tik stambių kompanijų, kotiruojančių savo akcijas biržoje, atžvilgiu, kadangi norint suskaičiuoti skolos padengimo nuosavu kapitalu rodiklį X_4 , reikia žinoti nuosavo kapitalo rinkos kainą. Kitas E.I. Altman modelio trūkumas tas kad, vertinant įmonių nemokumo pasireiškimą, analizuoti mikroekonominiai veiksniai (gamybos organizavimas, valdymo organizavimas, turto panaudojimas, finansinė veikla), neįvertinant makroekonominės aplinkos (mokesčių sistemos stabilumas, šalies politinis stabilumas, valiutos rinkos stabilumas), kurie taip pat gali paveikti įmonių finansinę būklę. Daugumas nemokumo diagnozavimo metodų nukreipti į nemokumo prognozavimą ir taikytini didelėms įmonėms bei neatsižvelgiant į įmonių specifiką. Mano nuomone, nemokumo konstatavimo metodo privalumu laikytina tai, kuomet naudojami finansiniai rodikliai, kurie atspindi ne tik balanso, bet ir pelno (nuostolio) ataskaitų charakteristikas bei finansinių rodiklių (pelno ir rentabilumo) pokyčius, sudarydami prielaidas numatyti galimą įmonės mokumą ateityje. Kaip teigia „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“⁸ studijos autoriai, įmonės ūkinei-finansinei būklei apibūdinti gali būti panaudota daugybė (iki šimto) rodiklių, kurie apskaičiuojami iš finansinių ataskaitų (balanso, pelno nuostolio, pinigų srautų ir kt.). Finansų analitikai, atsižvelgdami į Lietuvos Respublikos finansinės atskaitomybės ypatybes, siūlo išskirti keturias pagrindines šių rodiklių grupes:

- pelningumo (jų priskaičiuojama 12);
- trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo (priskaičiuojama 18);
- veiklos efektyvumo (priskaičiuojama 36);
- kapitalo rinkos (apie 15 rodiklių).

⁸ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomas mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“. Prieiga internete :< http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc>.

Tačiau teismų praktikoje naudoti visus šiuos rodiklius nemokumui konstatuoti neekonomiška ir dažniausiai netikslinga. Populiariausias praktikoje naudojamas koeficientas - einamojo likvidumo (mokumo) koeficientas. Šis koeficientas apskaičiuojamas, kaip trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis ir parodo kiek trumpalaikio, greitai realizuojamo turto, gali būti pateikta užtikrinti trumpalaikių reikalavimų vykdymą. Šis koeficientas tiksliausiai parodo įmonės galimybes neatidėliotinai reaguoti į pateiktus reikalavimus.

Įmonės mokumui ar nemokumui nustatyti naudojami įmonės finansinės atskaitomybės dokumentai (balansas, pelno ir nuostolių ataskaita, pinigų srautų ataskaita ir kt.). Įmonės balansas atspindi šiandieninę arba įmonės būklę duotuoju atskaitomybės paruošimo/patvirtinimo laiko momentu. Norint įvertinti įmonės nemokumą/mokumą būtina nustatyti ne tik kokia yra dabartinė įmonės finansinė - ūkinė būklė, bet ir kokia padėtis prognozuojama artimiausioje ateityje. Taigi nustatant įmonės mokumą/nemokumą reikėtų vertinti ne tik esamus finansinius rodiklius, bet ir atsižvelgti į finansinių rodiklių pokyčių tendencijas. Finansinės būklės prognozavimo aktualumą lemia tai, kad esamuoju momentu įmonė dirbanti pelningai, artimojoje ateityje, nesuderinus finansinių srautų gali tapti nemokia.

Be jokios abejonės, geriausias galimybes išsamiai analizei atlikti, turi įmonės vadovai ir savininkai. Taigi didele dalimi, savalaikis nemokumo konstatavimas ir prognozavimas priklauso nuo įmonės vadovybės kompetencijos ir sąžiningumo. Šis faktorius dažniausiai ir nulemia bankroto proceso pradžią. ĮBĮ numato įmonės vadovo, likvidatoriaus bei akcininkų pareigą pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo ar dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, tačiau šie subjektai dažnai šią pareigą ignoruoja, todėl ĮBĮ nuo 2008 m. liepos 1 d. įtvirtinta galimybė asmenims, uždelsusiems inicijuoti bankroto procedūras, taikyti baudas ir ši drausminamojo pobūdžio pataisa, mano nuomone, vertintina pozityviai.

1.3 Bankroto proceso sąvoka

Civilinis procesas yra teismo ir šalių bei kitų dalyvaujančių byloje asmenų procesinių veiksmų sistema tam pačiam tikslui pasiekti – ginčui dėl teisės ar kitokio pobūdžio civilinei bylai išspręsti. Civiliniam procesui nepriskiriami alternatyvūs subjektinių teisių gynimo būdai, pavyzdžiui arbitražo veikla, pretenzijų reiškimas bei kitos ikiteisminės ginčų sprendimo procedūros. Taigi civilinis procesas – tai civilinių procesinių teisinių santykių subjektų procesinė

veikla, kurios metu nagrinėjamos ir sprendžiamos civilinės bylos teisme (ginčai dėl teisės, ypatingosios teisenos bylos), teismų sprendimų ir nutarčių vykdymo, užsienio teismų ir arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimai.⁹ Bankroto procesas yra civilinio proceso dalis, kurio metu bankroto bylos nagrinėjamos atsižvelgiant į tam tikras išimtis iš bendrų taisyklių. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso¹⁰ (toliau tekste CPK) 1 str. 1 d., numato, kad šis Kodeksas nustato civilinių, darbo, šeimos, intelektinės nuosavybės, bankroto, restruktūrizavimo bylų ir kitų bylų dėl privatinų teisinių santykių bei ypatingosios teisenos bylų nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo bei vykdymo, prašymų dėl užsienio teismų sprendimų ir arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje tvarką. ĮBĮ 1 str. 1 d., nurodyta šio įstatymo paskirtis ir taikymas, tai yra šis įstatymas reglamentuoja įmonių bankroto procesą. ĮBĮ 10 str. 1 d. numato, kad bankroto bylos keliamos ir nagrinėjamos Civilinio proceso kodekso nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus Įmonių bankroto įstatymo nustatytas išimtis.

Sprendžiant *bankroto proceso*, kaip proceso reikšmingumą, reikėtų atskirti šias sąvokas: *Bankroto procesas* - tai teismo arba neteismine tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma (ĮBĮ 2 str. 2 d.). Iš šios sąvokos matyti, kad bankroto proceso sąvoka apima veiksmų ir procedūrų visumą, kurias vykdo bankroto procese dalyvaujantys asmenys ir teismas. Tai civilinės bylos iškėlimas, pasirengimas bylos nagrinėjimui, bankroto bylos iškėlimas, kreditorinių reikalavimų tvirtinimas, kreditorių susirinkimų sušaukimas ir susirinkimo nutarimų vykdymas, administravimo išlaidų sąmatos realizavimas, administratoriaus veikla iki pat įmonės išregistravimo ar įmonės valdymo perdavimo, įskaitant turto pardavimą ar perdavimą, taikos sutarties pasirašymas. ĮBĮ taip pat reglamentuoja bankroto procesą neteismine tvarka, todėl kreditorių, administratoriaus ir viešo administravimo subjektų veiksmai, vykstant bankroto procedūroms, ne teismo tvarka, taip pat patenka į bankroto proceso sąvokos apimtį.¹¹

Bankroto byla - teismo nagrinėjama civilinė byla dėl ginčų, kylančių iš bankroto teisinių santykių (ĮBĮ 2 str.3 d.). Taigi esminis skirtumas tarp bankroto proceso ir bankroto bylos yra teisminis nagrinėjimas, nes bankroto procesas galimas ir neteismine tvarka, kuomet įmonei nėra iškelta civilinių bylų, bei kreditoriai sutinka dėl bankroto proceso vykdymo neteismine tvarka. Kaip tiksliai pažymi R. Norkus, bankroto byla yra tik tada, kai ją iškelia teismas. Tai apima tik procesinius veiksmus ir neapima tų veiksmų, kurie nors ir susiję su bankrotu, tačiau

⁹ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005.P.77.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas. Oficialus tekstas. 1-asis leidimas .- Vilnius :VĮ Teisinės informacijos centras.

¹¹ Bivainis J. Jovaišas K. Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2-3. P.47.

atliekami be teismo proceso.¹² R. Norkaus nuomone, struktūriškai civilinis procesas galėtų būti skirstomas į dvi dideles dalis, kurias galima laikyti civilinio proceso teisės pošakiais. Pirmoji dalis iš esmės skirta tam, kad teismas savo imperatyviu sprendimu išsiaiškintų teisiškai reikšmingas faktines aplinkybes ir taikydamas teisės normas išspręstų kilusį šalių ginčą. Antroji civilinio proceso dalis skirta realiai įgyvendinti pirmoje dalyje priimtą teisingumo vykdymo aktą, jeigu atsakovas (skolininkas) jo nevykdo geruoju. Išskiriamos dvi civilinio proceso teisės sistemos dalys:

- Tiriamąjį procesas;
- Vykdomo procesas.

Tiriamasis procesas, bankroto bylų nagrinėjime, kaip nurodo R. Norkus,¹³ pasireiškia teismo veiksmais nustatant įmonės nemokumą /mokumą, kreditorinių reikalavimų pagrįstumą, tyčinio bankroto buvimą. Bankroto bylose siekiama išsiaiškinti, ar asmuo pagrįstai laiko save bankrutuojančios įmonės kreditoriumi ir reikalauja iš skolininko įvykdyti prievolę, ir tik teismui patvirtinus kreditoriaus finansinį reikalavimą galutinai pripažįstamas jo kaip, kreditoriaus statusas, ir nuo to momento jis tampa byloje dalyvaujančiu asmeniu.

Bankroto procesas taip pat apima ir vykdymo procesą ir šį teiginį galima pagrįsti IBĮ 32 str. teisės normomis, reglamentuojančiomis bankrutavusios įmonės turto pardavimą ir atsiskaitymą su kreditoriais. Vykdomo proceso ypatumas bankroto byloje yra tas, kad įprastinio vykdymo procesas yra individualaus pobūdžio, o bankroto proceso metu, kaip teigia R. Norkus¹⁴ galioja visuotinio vykdymo principas. Šis ypatumas pasireiškia tuo, kad individualaus vykdymo proceso metu išieškotojas kreipiasi į antstolį, kad šis atliktų išieškojimo veiksmus, galimai nukreiptus į atskirą skolininko turtą, o bankroto proceso metu išieškojimas nukreipiamas į visą skolininko turtą ir vykdymo veiksmus atlieka įmonės likvidatorius, t.y. teismo paskirtas administratorius, vykdydamas nutartį, kuria įmonė pripažįstama bankrutavusi ir likviduojama dėl bankroto. Teismo nutartis dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto turi teismo sprendimo požymių, nes šia nutartimi teismas nurodo patvirtintus kreditorinius reikalavimus ir nuo šios nutarties įsiteisėjimo prasideda skolininko turto realizavimas ir atsiskaitymas su kreditoriais bei įmonės likvidavimas.

¹² Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64). P.4.

¹³ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64). P.4.

¹⁴ Ten pat.

Aptariant bankroto procesą, manau, tikslinga apžvelgti galimas procesinių veiksmų kryptis/teorijas ir bankroto proceso modelius. Jau cituota rusų mokslininkė M. V. Teliukina¹⁵ nurodo dvi galimas kryptis, kurių dominavimas priklauso nuo nacionalinės teisės doktrinos. Tai likvidacinė ir reabilitacinė, viena suteikianti prioritetą skolininko likvidavimo procedūroms, kita, reabilitacijai ir verslo išsaugojimui. Bankroto reguliavimo modelis priklauso ir nuo to kokių tikslų siekia įstatymo leidėjas, o gal tiksliau sakyti, kokiai kryptiai teikiamas prioritetas. Pagal skolininko ir kreditoriaus interesų apsaugai suteikiamus prioritetus, išskiriami trys pagrindiniai bankroto reguliavimo modeliai. M. V. Teliukina išskiria tris pagrindinius modelius, bei du išvestinius bankroto reguliavimo modelius¹⁶. Pagrindiniai bankroto reguliavimo modeliai, kuriuos nurodo V. V. Stepanovas ir V. Mikuckienė¹⁷ yra šie:

1. Manfredo Balco modelis - kuomet bankroto procesas skirtas skolininko turimo turto vertės maksimaliam padidinimui bei efektyviam tokio turto paskirstymui.
2. Angliškas modelis – nukreiptą į efektyvų skolininko turto paskirstymą bei kreditorių reikalavimų patenkinimą.
3. Amerikietiškas – prancūziškas – rusiškas modelis, kuris orientuotas į proporcingą skolininko turto pasidalijimą tarp kreditorių bei efektyvų makroekonominių funkcijų įgyvendinimą.

M. V. Teliukina¹⁸ išskiria šiuos pagrindinius bankroto reguliavimo modelius:

Radikaliai skolininkiškas. Šio modelio esmė ta, jog laikomasi nuomonės, kad skolininko finansinės problemos yra laikinos ir atsitiktinės, todėl didžiausias dėmesys skiriamas reabilitacinėms procedūroms. Net ir nepatenkinus visų kreditorių reikalavimų, skolininkas gali būti nelikviduotas ir jam gali būti sudaryta galimybė pradėti verslą iš naujo.

Radikaliai kreditoriškas. Šio modelio esmė ta, kad preziumuojamas skolininko nesąžiningumas ir atsakomybė už finansinius sunkumus perkeliama valdymo organui. Prioritetas suteikiamas ne skolininko išsaugojimui, o kuo spartesniam kreditoriaus reikalavimų patenkinimui.

Neutralus. Šiuo modelio taikymu, siekiama pusiausvyros tarp kreditorių ir skolininko interesų. Dominuojant šiam modeliui, įstatymas nenumato aiškių prioritetų nei vienai iš šalių ir suteikdamas daugiau teisių teismui. Nepreziumuojamas skolininko ir jo valdymo organų

¹⁵ Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва. 2000. С.77.

¹⁶ Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва. 2000. С.78.

¹⁷ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007. P.56.

¹⁸ Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва., 2000. С.78.

nesąžiningumas, stengiamasi išsiaiškinti finansinių problemų pobūdį, ir esant palankiai situacijai, gali būti pradėdamos skolininko reabilitacijos procedūros.

Šiuo metu Lietuvoje galiojantis ĮBĮ akivaizdžiai orientuotas į likvidacinę kryptį, kadangi šiame įstatyme, lyginant su ankstesniu, neliko skyriaus reglamentuojančio sanavimo galimybę ir numatomos trys išeitys iš bankroto bylos, t.y. taikos sutarties sudarymas, visų kreditorių pritarimu (ĮBĮ 28 str.), bankroto bylos nutraukimas (ĮBĮ 27str) ir įmonės likvidavimas (ĮBĮ 30 str.). V. Mikuckienės¹⁹ nuomone, Lietuvos įstatymų leidėjas pasirinko kreditorišką bankroto reguliavimo modelį, nors teismai nagrinėdami bankroto bylas, įgyvendina liberalų bankroto proceso reguliavimo modelį, kadangi akcentuojama būtinybė užtikrinti skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą. Šios nuomonės pagrįstumą patvirtina ĮBĮ 21 str., 23 str., 24 str., numatantys įmonės kreditorių teises bei kreditorių susirinkimų priėmimo tvarką, tačiau įmonės savininkui numatyta tik galimybė dalyvauti kreditorių susirinkime (ĮBĮ 22 str. 6 d.), bei taikos sutarties galimybė (ĮBĮ 28 str.1 d.), kurios sudarymas galimas tik esant visų kreditorių pritarimui. Reikėtų pažymėti, kad įstatymų leidėjas numatė galimybę atkurti įmonės mokumą iki bankroto bylos iškelimo priimdamas Lietuvos Respublikos Įmonių restruktūrizavimo įstatymą²⁰, kurio paskirtis – sudaryti įstatymines sąlygas išsaugoti ūkinės veiklos nenutraukusį, laikinų finansinių sunkumų turintį ūkio subjektą. Restruktūrizavimo procesui suteikiamas prioritetas kuris pasireiškia tuo, kad teismas privalo pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo nagrinėjimą atidėti, jei yra gautas pareiškimas iškelti restruktūrizavimo bylą, tol kol bus priimta teismo nutartis iškelti restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją iškelti. (ĮBĮ 9 str. 4 d.). Taip pat ĮBĮ numatyta, kad teismas atsisako kelti bankroto bylą, jeigu įmonei iškelta restruktūrizavimo byla (ĮBĮ 10 str. 3 d. 2 p.). Šios teisės normos švelnina kreditoriškojo bankroto reguliavimo modelio veikimą, bet tik iki bankroto bylos iškelimo, todėl mano nuomone iš esmės nepaneigia likvidacinio bankroto proceso pobūdžio.

Aptarus bankroto proceso pobūdį ir reguliavimo modelį, tikslinga aptarti ir kokių tikslų siekiama tokiu proceso reglamentavimu. Civilinio proceso teisės tikslai – tai įstatymo leidėjo suformuluoti siekiai, kuriuos turi įgyvendinti civilinio proceso teisė²¹. Kiekvienos teisės šakos tikslus suformuluoti labai svarbu, nes nuo to priklauso atitinkamų teisnių santykių reguliavimo efektyvumas. Priklausomai nuo to, kokie tikslai iškelti, civilinio proceso teisė gali arba įtvirtinti labai aktyvų teisėjo vaidmenį civiliniame procese, arba sureikšminti dalyvaujančių byloje asmenų vaidmenį, teismą palikdama pasyviu stebėtoju, arba gali būti siekiama šalių ir teismo

¹⁹ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007.P.57.

²⁰ Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas //Valstybės žinios .2001, Nr.31-101.

²¹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p.42

galių civiliniame procese optimalaus suderinamumo.²² Civilinio proceso tikslus galima suskirstyti į privačius ir viešuosius. Privatus tikslas – pažeistų subjektinių teisių ir įstatymų saugomų interesų gynyba, kadangi ginčo šalys suinteresuotos konkrečios bylos civiliniame procese rezultatu. Viešas civilinio proceso tikslas – teisės aiškinimas ir plėtojimas aktualus visuomenei todėl, kad jeigu tam tikra išaiškinta norma pritaikoma vienoje byloje, nukenčia tik šios bylos viena iš šalių. Tačiau jei klaidingai išaiškinta norma ateityje bus taikoma ir kitose bylose, gali nukentėti daugybė asmenų. Todėl vienodos teismų praktikos formavimas, aiškinat civiliniame procese teisės normas ir jas taikant, neabejotinai yra viešasis interesas. Bankroto proceso išskirtinumą lemia kelių teisės šakų apjungimas. Šį išskirtinumą sąlygoja bankroto teisės reguliavimas, apjungiantis tiek privatinės tiek viešosios teisės normas ir kaip nurodo R. Norkus²³, bankroto bylos negali būti nagrinėjamos tik pagal bendrąsias civilinio proceso taisykles. Tai lemia kelios šio autoriaus nurodytos priežastys, viena iš kurių viešasis interesas.

Bankroto bylose aiškiai išryškėja viešasis interesas ir būtinybė jį ginti procese. Viešasis interesas, bankroto procese pasireiškia tuo, kad bankroto procese dėl jiems neįvykdytų prievolių dalyvauja įmonės darbuotojai, reikšdami reikalavimus kylančius iš darbo teisinių santykių, valstybės institucijos administruojančios valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimą, valstybinės mokesčių inspekcijos dėl administruojamų mokesčių, muitinė t.y. iš viešosios teisės normomis reguliuojamų santykių.

Lietuvos bankroto proceso tikslus, mano nuomone, geriausiai atspindi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas, aprobuotas Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. LR ĮBĮ, apibendrinimo apžvalgoje, kurioje senatas nurodo, kad Bankroto instituto paskirtis yra apsaugoti pirmiausia nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus, kreditorių teises ir interesus. Bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei sudarant sąlygas visiems esantiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto. Kartu bankroto institutas skirtas užtikrinti ir nemokaus skolininko interesus, kad būtų išsaugotas prekių gamintojas, paslaugų teikėjas ir darbdavys, sudarant galimybę skolininkui likviduoti didesnę dalį savo skolų, pertvarkyti savo veiklą ir atstatyti finansinį stabilumą.²⁴ V. Mikuckienės nuomone,

²² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005.P.50.

²³ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika .-Vilnius: Justitia. 2007. Nr.2 (64).P.7.

²⁴ Teismų praktika , nagrinėjant bankroto bylas , iškeltas pagal 1997m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą , apibendrinimo apžvalga : Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001m. gruodžio 21 d. apžvalga // Teismų praktika . 2002, Nr. 16.

įstatymų leidėjas, reguliuodamas bankroto teisinius santykius, iš esmės siekia abiejų tikslų, t.y. kreditorių reikalavimų patenkinimo ir nemokaus skolininko reabilitavimo, šie tikslai iš esmės neprieštarauja vienas kitam, tačiau galiojančio ĮBĮ didžioji dauguma įtvirtintų teisės normų nukreiptos skolininkui likviduoti, taip įstatymų leidėjas pažeidė skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyros užtikrinimą, iškreipė bankroto proceso esmę bei tikslus. Su šia nuomone nesutikti negalima, nes pradėjus įmonės bankroto procedūras ĮBĮ įstatymas nenumato jokių reabilitacinių procedūrų, tik taikos sutartį ir bankroto bylos nutraukimą. Mano nuomone, tokį įstatymo leidėjo požiūrį lėmė, šalies ekonominė situacija, svarstant dabar galiojančio ĮBĮ projektą ir atsižvelgiant į ekonomų – socialinių santykių dinamiką, šis požiūris keisis.

2. BANKROTO PROCESĄ REGLAMENTUOJANTYS TEISĖS AKTAI

Bankroto proceso, kaip teisinio reiškinių, specifika pasireiškia tuo, kad jis apjungia keleto teisės šakų normas: tiek privatinės, tiek viešosios teisės, todėl bankroto bylos nagrinėjamos pagal bendrąsias taisykles, atsižvelgiant į ĮBĮ numatytas išimtis. Bankroto procedūras reglamentuoja 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs ĮBĮ, jo atitinkamų straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymai, priimti 2001 m. gruodžio 17 d., Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju skirsniu ir 13 straipsniu įstatymas²⁵; Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas²⁶; Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 22 straipsnių papildymo įstatymas²⁷; Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 13, 19, 23, 27, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas²⁸; Įmonių bankroto įstatymo 4, 10 IR 18 straipsnių pakeitimo įstatymas²⁹; Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo ir 32 straipsnio papildymo įstatymas³⁰; Įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas³¹; Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas³²; Įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas³³; Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymu priedu įstatymas³⁴, bei priimti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai ir Ūkio ministro įsakymai. Tai Lietuvos Vyriausybės nutarimas Nr. 831 „Dėl Valstybės institucijų įgaliotų

²⁵ Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju(1) skirsniu ir 13(1) straipsniu įstatymas. Nr. IX-1200, 2002-11-19, Valstybės žinios, 2002, Nr. 116-5193 (2002-12-06).

²⁶ Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymas. Nr. IX-665, 2001-12-17, Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3991 (2001-12-29).

²⁷ Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 22 straipsnių papildymo įstatymas. Nr. IX-1272, 2002-12-10, Valstybės žinios, 2002, Nr. 124-5627 (2002-12-27).

²⁸ Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 13, 19, 23, 27, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Nr. IX-1332, 2003-01-28, Žin., 2003, Nr. 17-708 (2003-02-19).

²⁹ Įmonių bankroto įstatymo 4, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymas. Nr. IX-1463, 2003-04-03, Valstybės žinios, 2003, Nr. 38-1708 (2003-04-24).

³⁰ Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo ir 32 straipsnio papildymo įstatymas. Nr. IX-1600, 2003-06-05, Žin., 2003, Nr. 61-2757 (2003-06-27).

³¹ Įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas. Nr. IX-1711, 2003-07-04, Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3426 (2003-07-25).

³² Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas. Nr. IX-2129, 2004-04-15, Valstybės žinios, 2004, Nr. 61-2185 (2004-04-27).

³³ Įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas. Nr. X-564, 2006-04-20, Valstybės žinios, 2006, Nr. 50-1799 (2006-05-06).

³⁴ Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. Nr. X-1557, 2008-05-22, Valstybės žinios, 2008, nr. 65-2456 (2008-06-07).

asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos aprašo, Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių tvarkos aprašo patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektu sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo³⁵; nutarimas Nr. 239 „Dėl Kreditorių reikalavimų, kylančių iš piniginių prievolių, atsisakymo, vykdymo terminų atidėjimo ir piniginės prievolės pakeitimo kita prievole, kai įmonei iškelta restruktūrizavimo byla, kai bankrutuojanti įmonė sanuojama arba su ja sudaroma taikos sutartis, taisyklių patvirtinimo“.³⁶

Prie bankroto procesą reglamentuojančių teisės aktų priskiriami ir Ūkio ministro įsakymai, reglamentuojantys informacijos apie bankroto procesą paskelbimo tvarką, administratoriaus kandidatūros derinimo tvarką, teisės teikti administravimo paslaugas suteikimo tvarką, administratorių veiklos kontrolės principus ir tvarką. Taigi paminėtini šie Ūkio ministro įsakymai:

Nr. 221 „Dėl duomenų apie įmonės bankroto procedūras pateikimo ir skelbimo tvarkos, duomenų apie restruktūrizuojamą įmonę bei restruktūrizavimo procesą pateikimo ir skelbimo tvarkos, teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo tvarkos, įmonių bankroto administratorių veiklos kontrolės tvarkos, bankrutuojančių ir restruktūrizuojamų įmonių administratorių atestavimo komisijos sudėties, bankrutuojančių ir restruktūrizuojamų įmonių administratorių etikos taisyklių patvirtinimo“³⁷;

Nr. 4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo“³⁸;

Nr. 4-107 „Dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos nuostatų patvirtinimo“³⁹;

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 831 „Dėl Valstybės institucijų įgaliotų asmenų atstovavimo įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesuose tvarkos aprašo, Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių tvarkos aprašo patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimo Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektu sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“ papildymo“, 2001 m. liepos 3 d. Valstybės žinios, 2001, Nr. 58-2090.

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 239 „Dėl Kreditorių reikalavimų, kylančių iš piniginių prievolių, atsisakymo, vykdymo terminų atidėjimo ir piniginės prievolės pakeitimo kita prievole, kai įmonei iškelta restruktūrizavimo byla, kai bankrutuojanti įmonė sanuojama arba su ja sudaroma taikos sutartis, taisyklių patvirtinimo“, 2002 m. vasario 15 d. Valstybės žinios, 2002, Nr. 17-686.

³⁷ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 221 „Dėl duomenų apie įmonės bankroto procedūras pateikimo ir skelbimo tvarkos, duomenų apie restruktūrizuojamą įmonę bei restruktūrizavimo procesą pateikimo ir skelbimo tvarkos, teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo tvarkos, įmonių bankroto administratorių veiklos kontrolės tvarkos, bankrutuojančių ir restruktūrizuojamų įmonių administratorių atestavimo komisijos sudėties, bankrutuojančių ir restruktūrizuojamų įmonių administratorių etikos taisyklių patvirtinimo“, 2001 m. liepos 5 d. Valstybės žinios, 2001, Nr. 59-2137.

³⁸ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-376 „Dėl teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklių patvirtinimo“, 2006 m. spalio 10 d. Valstybės žinios, 2006, Nr. 110-4180.

³⁹ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-107 „Dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos nuostatų patvirtinimo“, 2007 m. kovo 23 d. Valstybės žinios, 2007, Nr.37-1381; Nr.40.

Nr. 4-21 „Dėl teismo skiriamo bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkos patvirtinimo“⁴⁰.

ĮBĮ redakcija iki 2008 m. liepos 1 d., nurodė, kad šis ĮBĮ reglamentuoja įmonių bankroto procesą ir taikomas visoms įmonėms, viešosioms įstaigoms, bankams ir kredito unijoms (toliau – įmonės), įregistruotiems Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka. Bankų, kredito unijų, draudimo įmonių, žemės ūkio įmonių, vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkų ir kitų įmonių bei įstaigų bankroto proceso ypatumus gali nustatyti kiti šių įmonių ir viešųjų įstaigų veiklą reglamentuojantys įstatymai (ĮBĮ 1 str.2 d.). Įstatymų leidejas atsižvelgdamas, į įstatymo projekto svarstymo metu gautus pasiūlymus bei pastabas, patikslino šios teisės normos redakciją atkreipdamas dėmesį į bendruomenių ir bendrijų teisinį reguliavimą,⁴¹ šią teisės normą išdėstė nurodydamas, kad įstatymas taikomas visiems juridiniams asmenims, įregistruotiems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka (toliau – įmonės), išskyrus biudžetines įstaigas, politines partijas, profesines sąjungas, religines bendruomenes ir bendrijas (ĮBĮ 1 str. 2 d.).

Taigi, šis ĮBĮ reglamentuoja ne visų, o tik tam tikrų ūkio subjektų, išvardintų šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje, bankroto procesą, tai neabejotinas trūkumas, nes įstatymas nereguliuoja fizinių asmenų bankroto, ir tai mano nuomone laikytina teisinio reguliavimo spraga.

Įmonių bankroto įstatyme nustatyta, kad įstatymo normos taikomos tik tiems išvardintų teisinių formų ūkio subjektams, kurie yra įregistruoti Lietuvos Respublikoje. Taigi šis įstatymas taikytinas bendroms Lietuvos ir užsienio kapitalo įmonėms, įsteigtoms ir įregistruotoms Lietuvos Respublikoje, taip pat užsienio valstybių piliečių Lietuvos Respublikoje įsteigtoms įmonėms, viešosioms įstaigoms bei kredito unijoms.

Kadangi ĮBĮ reglamentavimo objektas yra gana platus, o skirtingos teisinės formos subjektai bei jų veiklos reglamentavimas pasižymi tam tikra specifika, ĮBĮ numatė galimybę atskirų teisinių formų juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, atsižvelgiant į šių subjektų specifiką, papildomai reglamentuoti tam tikrus bankroto klausimus, numatyti šių subjektų bankroto ypatumus. Pavyzdžiui, bankų bankroto procedūras reglamentuoja Lietuvos Respublikos bankų įstatymas⁴², Finansų įstaigų įstatymas⁴³ ir ĮBĮ.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Nr. 4-21 „Dėl teismo skiriamo bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkos patvirtinimo“, 2003 m. sausio 21 d. //Valstybės žinios. 2003, Nr. 9-306.

⁴¹ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas 1995 m. Spalio 4 d. Nr. I-1057 //Valstybės žinios. Nr. 89.

⁴² Lietuvos Respublikos bankų įstatymas //Valstybės žinios. 2007, Nr.IX-2085.

[BĮ] reguliavimo dalyku yra ir teisiniai santykiai, taip pat reguliuojami kitais teisės aktais, tokiais kaip, Civilinis kodeksas⁴⁴, atskirų teisinių formų juridinių asmenų veiklą reglamentuojantys įstatymai: Akcinių bendrovių įstatymas⁴⁵, Viešųjų įstaigų įstatymas⁴⁶, CPK ir kiti įstatymai. [BĮ] komentaro autoriai pasisako, kad [BĮ] normos laikytinos specialiosiomis teisės normomis kitų įstatymų normų atžvilgiu ir įmonės bankroto atveju, esant įstatymų normų kolizijai, taikomos būtent komentuojamo įstatymo normos.⁴⁷

Apžvelgiant teisės aktus, reglamentuojančius bankroto procesą, pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje (toliau tekste ES) yra susijusi su tam tikros dalies valstybės institucijų galios (kompetencijos) perleidimu ES ir šių galių bendru vykdymu tose srityse, kurios apibrėžtos ES ir Europos Bendrija (toliau tekste EB) steigimo sutartyse. ES teisės atžvilgiu Lietuvos Respublikos konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“⁴⁸, kuris yra Lietuvos Respublikos konstitucijos sudedamoji dalis, nurodyta, kad Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų⁴⁹ su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. balandžio 27 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 694/2006, iš dalies keičiančiu Reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų A, B ir C prieduose nurodytų bankroto bylų, likvidavimo bylų ir likvidatorių sąrašus (OL 2006 L 121, p. 1), taikomas tiesiogiai ir Lietuvai. Reglamento pavadinime vartojama sąvoka – „dėl bankroto bylų“ nėra visiškai tiksli, nes angliškas terminas „insolvency“ reiškia ne tik bankrotą, bet ir nemokumą. Reglamento turinys leidžia suprasti, kad jis apima platesnę bylų kategoriją. Iš Reglamento turinio, darytina išvada, kad jis yra taikomas ne tik įmonei ar kitam juridiniam asmeniui, bet ir fiziniam asmeniui iškėlus bankroto bylą (Lietuvoje nėra įstatymo reglamentuojančio fizinių asmenų bankrotą), bet ir kitais atvejais iškėlus bylas dėl nemokumo (Lietuvoje – galimai restruktūrizavimo byla). Taip pat paminėtina ir [Europos parlamento](#)

⁴³ Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas 2002 m. rugsėjo 10 d. Nr. IX-1068, // Valstybės žinios, Nr. 89.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. Oficialus tekstas. 1-asis leidimas. - Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2000.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 33.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-752.

⁴⁷ Lietuvos įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2-3.P. 13.

⁴⁸ Konstitucijos papildymo konstituciniu aktu "Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos sąjungoje" ir Lietuvos Respublikos konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas 2004 m. liepos 13 d. Nr. IX-2343, Valstybės žinios, 2004, Nr. 111-4123.

⁴⁹ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 "Dėl bankroto bylų", 2000 m. gegužės 29 d. *Prieiga internete:* <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getgr?c1=bin&c2=40536&c3=9026>.

tarybos direktyva 2002/74/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 80/987/EEB⁵⁰ „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“⁵¹. Šios Direktyvos 10 straipsnyje numatyta, kad bankroto bylos pasekmes darbo sutartims ir darbo santykiams reglamentuoja darbo sutartims taikytina teisė. Šiame kontekste paminėtina, kad galioja Tarybos direktyva 80/987/EEB, „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“⁵², 1980 m. spalio 20. Direktyva taikoma darbuotojų reikalavimams kylantiems dėl darbo sutarčių ar darbo santykių. Pagal Direktyvos 2 str. 1 d., darbdavys laikomas nemokiu, jei pagal atitinkamos narės įstatymus ir teisės aktus pateikiamas prašymas pradėti procesinius veiksmus dėl darbdavio turto, kad būtų kolektyviai patenkinti kreditorių reikalavimai, įskaitant ir darbuotojų reikalavimus ir, jeigu kompetentinga valstybės institucija pagal įstatymus ir kitus teisės aktus nusprendė pradėti procesinius veiksmus, arba nustatė, jog darbdavio įmonė yra visiškai uždaryta arba verslas baigtas vykdyti, o esamo turto nepakanka, kad būtų prasminga pradėti procesinius veiksmus. Taigi pagal šią Direktyvą nemokumo konstatavimo kriterijai, bankroto bylos kėlimo pagrindai yra konkrečios valstybės reguliavimo dalykas.

Įmonių bankroto įstatyme sąvoka „bankroto byla“ apibrėžiama kaip teismo nagrinėjama civilinė byla dėl ginčų, kylančių iš bankroto teisinių santykių (ĮBĮ 2 str. 3 d.). CPK yra įtvirtinta nuostata, kad darbo, šeimos, intelektinės nuosavybės, konkurencijos, bankroto ir restruktūrizavimo bylos bei ypatingosios teisenos bylos nagrinėjamos pagal šio Kodekso taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato kiti Lietuvos Respublikos įstatymai (CKP 1 str. 1 d.). Kadangi bankroto byla nagrinėjama vadovaujantis ne tik Bankroto įstatymo nustatytais materialinėmis ir procesinėmis teisės nuostatomis, bet ir Civilinio proceso kodekso nustatytais procesinėmis teisės normomis, bankroto teisinių santykių subjektai bankroto procese turi civilinio proceso įstatymų nustatytas procesines teises ir pareigas. Subjektinių teisių ir pareigų nustatymas ir reglamentavimas yra vienas iš aktualiausių ir toliau šiame darbe aptariamų bankroto bylų nagrinėjimo ypatumų. Siekiant atskleisti visų teisės aktų poveikį ir įtaką bankroto procesui ir bankroto bylos nagrinėjimui, atskirai aptarsime šių teisės aktų sąsajas su bankroto procesu.

⁵⁰ Europos parlamento ir tarybos direktyva 2002/74/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 80/987/EEB „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 2002 m. rugsėjo 23 d. *Prieiga internete:* <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=318738&c3=11198>.

⁵¹ Europos parlamento ir tarybos direktyva 2002/74/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 80/987/EEB „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 2002 m. rugsėjo 23 d. *Prieiga internete:* <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=318738&c3=11198>.

⁵² Tarybos direktyva 80/987/EEB, „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 1980 m. spalio 20. *Prieiga internete:* <http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=28540&c3=11438>.

Pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei pateikti teismui turi teisę kreditorius (kreditoriai), savininkas (savininkai), įmonės administracijos vadovas, likviduojamos įmonės likvidatorius (IBĮ 5 str.). Šie asmenys naudojami visomis CPK nustatytais ieškovo teisėmis, pareiškimai dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei pateikiami vietovės, kurioje yra įmonės buveinė, apygardos teismui raštu CPK nustatyta tvarka. Pareiškimų dėl bankroto bylos iškėlimo padavimo ir ieškinio užtikrinimo priemonės bei jų taikymo tvarką reglamentuoja taip pat CPK nuostatos.⁵³

IBĮ atskirai pateiktas sąvokos įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai (IBĮ 2 str., 7 d.). Šis apibrėžimas suformuluotas atsižvelgiant į įkeitimo ir hipotekos teisinius institutus, kurie reglamentuojami CK ketvirtosios knygos 4.170-4.228 straipsniuose ir nustato teisę, jeigu įmonė neįvykdė įkeitimu užtikrintos prievolės, reikalauti įkeistą turtą parduoti ir iš gautų lėšų pirmiausia tenkinti jo reikalavimus.

Teismui pripažinus įmonę bankrutavusia ir priėmus nutartį ją likviduoti, įmonės likvidavimą (pagrindus, likviduojamos įmonės organų ir dalyvių teises, likvidatoriaus kompetenciją, teises, pareigas ir atsakomybę, likviduojamos įmonės kreditorių teises ir kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką) reglamentuoja CK 2.106-2.114 straipsniai, Akcinių bendrovių įstatymo 74-75 straipsniai ir kt. įstatymai.

Bankroto teisės šaltiniu pripažintina ir teismų pateikti teisės normų taikymo išaiškinimai, priimti sprendžiant konkrečias bylas. Taip pat teisės taikymo klausimų, išnagrinėtose bankroto bylose, pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo „Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga“⁵⁴. Šiuo požiūriu labai svarbią vietą užima Lietuvos apeliacinio teismo praktika ir pateikiamos rekomendacinės apžvalgos apygardų teismams, nes nutarys dėl bankroto bylos iškėlimo ir administratoriaus paskyrimo yra galutinės ir kasacine tvarka neskundžiamos (IBĮ 10 str. 8 d.). Teismų įstatyme⁵⁵ įvirtinta nuostata, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja vienodą teismų praktiką aiškinat ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus. Tuo tikslu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas skelbia nutartis, analizuoja teismų praktiką, taikant įstatymus ir kitus teisės aktus, teikia rekomendacinius išaiškinimus, konsultacijas. Tenka konstatuoti, kad šiuo metu yra trūkumas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimo ar praktikos apibendrinimo nagrinėjant bankroto bylas, nes paskutinis tokio pobūdžio aktas – senato nutarimas Nr. 33 priimtas 2001 m. gruodžio 21 d. Dėl įstatymų taikymo bankroto bylose liečia teismų praktiką, nagrinėjant bankroto bylas iškeltas pagal 1997

⁵³ Bivainis J. Jovaišas K. Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2-3. P. 57.

⁵⁴ Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga // Teismų praktika. 2002, Nr. 16.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas 2002 m. Sausio 24 d. Įstatymo Nr. IX-732, Valstybės žinios, 2002, Nr. 17-649.

metais priimtą Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą. Tuo tarpu šiuo metu bankroto procedūros vykdomos pagal 2001 metų ĮBĮ. Reikia tikėtis, kad ši spraga artimiausiu metu bus užpildyta atsižvelgiant į šiuo metu galiojantį įstatymą bei aktualius pakeitimus.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas nutarime,⁵⁶ bylos Nr. 26/07 Dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai 2007 m. spalio 24 d., nurodė, kad rėmimasis precedentais yra vienodos (nuoseklios, neprieštaringos) teismų praktikos, kartu ir Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo, įgyvendinimo sąlyga. Todėl teismų precedentai negali būti nemotyvuotai ignoruojami. Tačiau teismų precedentų, kaip teisės šaltinių, reikšmės negalima pervertinti, juo labiau suabsoliutinti ir remtis teismų precedentais reikia itin apdairiai. Iš šio Konstitucinio teismo išaiškinimo, darytina išvada, kad teismų praktiką formuoja visų grandžių teismai.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas, bylos Nr. 26/07 Dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai 2007 m. spalio 24 d. <http://www.infolex.lt/praktika/citkontekstas.asp?id=81627>.

3. BANKROTO BYLOJE DALYVAUJANTYS ASMENYS

3.1 Bankroto bylos dalyvių procesinės padėties ypatumai

Jau sprendžiant klausimą dėl civilinės bylos iškėlimo, aktualus tampa byloje dalyvaujančių asmenų procesinės padėties nustatymas. Procesinių santykių subjektams apibūdinti vartojamos dvi pagrindinės teisinės sąvokos – proceso dalyviai ir dalyvaujantys byloje asmenys. Ne visi proceso dalyviai pripažįstami byloje dalyvaujančiais asmenimis, tačiau bylos dalyviai kartu yra proceso dalyviais. Dalyvaujančių byloje asmenų sąvoka yra siauresnė, nes proceso dalyviai – tai visi asmenys dalyvaujantys nagrinėjant teisme civilines bylas, vykdamas teismo sprendimus, nepriklausomai nuo jų procesinės padėties. Kaip teigia A. Driukas ir V. Valančius, teismas yra visų procesinių santykių subjektas. Teismas, plačiąja prasme taip pat yra proceso dalyvis, nes nagrinėja civilines bylas ir priima sprendimus. Teismas kaip ir kiti proceso dalyviai (nedalyvaujantys byloje asmenys) neturi teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi, tačiau kompetencija vykdyti teisingumą, sutelkti valdingi įgaliojimai nagrinėjant ir sprendžiant civilinius ginčus, teismo padėtį civiliniame procese, padaro iš esmės skirtingą nuo bylų nagrinėjime dalyvaujančių asmenų teisinės padėties.⁵⁷

Dalyvaujantys byloje asmenys, tai tie proceso dalyviai, kurie turi teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi (CPK 37 str.). Kadangi bankroto bylos nagrinėjamos pagal civilinio proceso kodekse nustatytas taisykles (CPK 1 str. 1 d.), šiose bylose dalyvaujantys asmenys taip pat yra šalys (ieškovas ir atsakovas) ir tretieji asmenys, pareiškiantys savarankiškus reikalavimus ir nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė išaiškinimą senato nutarime Nr. 33, 4 punkte, kad Ieškovu bankroto byloje laikytinas kreditorius (kreditoriai) nepriklausomai nuo to, ar jis pats pateikia pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, ar bankroto bylą siūlo kelti Įmonių bankroto įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2-3 punktuose ir to paties straipsnio 2 dalyje nurodyti asmenys, kurie pagal procesinę

⁵⁷ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005.P.453.

padėti bankroto byloje prilygintini CPK 55 straipsnio 1 dalyje išvardytiems asmenims, nes Įmonių bankroto įstatymas numato jų teisę kreiptis į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintos kreditorių ir kitų asmenų teisės ir teisėti interesai. Atsakovas bankroto bylose yra skolininkas, t.y. įmonė, kuriai prašoma iškelti bankroto bylą.

Po bankroto bylos iškėlimo į bylą įstoję kreditoriai, teismui nutartimi patvirtinus jų finansinius reikalavimus bankrutuojančiai įmonei, pripažintini trečiaisiais asmenimis be savarankiškų reikalavimų (CPK 39 str.), nes jie į bylą įstojo turėdami tikslą ne siūlyti bankroto bylos iškėlimą atsakovui, o patenkinti savo finansinius reikalavimus skolininkui jau iškeltaje bankroto byloje. Trečiųjų asmenų teisės šie kreditoriai įgyja tik nuo teismo nutarties, kuria išspręstas jų reikalavimų įtraukimo į kreditorių reikalavimų sąrašą klausimas, priėmimo dienos⁵⁸. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pabrėžė, kad teismo nutartyje iškelti bankroto bylą turi būti nurodyta dalyvaujančių bankroto byloje asmenų procesinė padėtis.⁵⁹

Oponuodamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimui R. Norkus⁶⁰ siūlo kreditorius, įstojusius į bylą po bankroto bylos iškėlimo, laikyti trečiaisiais asmenimis pareiškiančiais savarankiškus reikalavimus. Šią poziciją palaiko ir V. Mikuckienė⁶¹, pagrįsdama teoriniais argumentais, susijusiais su savarankiškų reikalavimų nepareiškiančio trečiojo asmens dalyvavimo procese pagrindu, bei siekiu padėti šaliai su kuria jis dalyvauja, laimėti bylą ir taip išvengti savo materialiosios padėties pablogėjimo. Autoriai konstatuoja, kad priklausomai nuo to, kurioje proceso stadijoje į bylą įstojo kreditorius, gali priklausyti jo procesinė padėtis, bei tokia situacija gali suponuoti kreditorių lygiateisiškumo principo pažeidimą. Su šia nuomone, negalima nesutikti ir manau, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pateikdamas dabar galiojančio ĮBĮ taikymo praktikos apžvalgą į šią nuomonę atsižvelgs.

Kai į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kreipiasi kreditorius, jis pirmiausia siekia savo reikalavimo patenkinimo ir tik atsakovui nepatenkinus reikalavimo atsiranda fakultatyvus siekis – reikalavimo patenkinimo siekti per bankroto procesą. Tai sąlygoja išankstinė, ikiteisminė, ĮBĮ nustatyta, įpareigojanti kreditorių apie ketinimus kreiptis į teismą dėl bankroto bylos skolininkui iškėlimo, įspėjimo tvarka. Skolininkui neįvykdžius reikalavimo kreditorius pateikia teismui procesinį dokumentą – pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, įgaudamas ieškovo procesinę padėtį. Kiti kreditoriai įgauna trečiųjų asmenų teises tada, kuomet įsiteisėja teismo nutartis dėl

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr.33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // Teismų praktika. Vilnius, 2001.Nr. 16.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr.33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // Teismų praktika. Vilnius, 2001.Nr. 16.

⁶⁰ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. Mokslo darbai 2004. Nr.57 (49).

⁶¹ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007.

kreditorinių reikalavimų patvirtinimo. Šios nuostatos įgyvendinimo praktikoje geras pavyzdys galėtų būti Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. liepos 1 d. nutartis DKAB „Jiesia“ bankroto byloje⁶², kurioje teismas pasisakė, jog pagal CPK 305 straipsnio, nustatančio apeliacinio skundo subjektų ratą, nuostatą apeliacinį skundą (taigi ir atskirąjį skundą) turi teisę paduoti dalyvaujantys byloje asmenys. Bankroto byloje dalyvaujantys asmenys yra ieškovas – kreditorius, kreipęsis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, atsakovas – skolininkas (bankrutuojanti įmonė). Po bankroto bylos iškelimo į bylą įstoję kreditoriai pripažįstami trečiaisiais asmenimis, teismo nutartimi patvirtinus jų kreditorinius reikalavimus. Andriaus Vyšniausko individuali įmonė pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo DKAB „Jiesia“ teismui nepateikė. Pirmosios instancijos teismas nepriėmė jokio procesinio sprendimo įtraukti šią įmonę byloje dalyvaujančiu asmeniu, todėl Andriaus Vyšniausko individualios įmonės kreditorinis reikalavimas gali būti tvirtinamas teismo nutartimi tik įsiteisėjus nutarčiai, kuria iškelta bankroto byla (ĮBĮ 21 str., 26 str.). Taigi, tik patvirtinus Andriaus Vyšniausko individualios įmonės finansinius reikalavimus DKAB „Jiesia“, ši įmonė turi būti pripažįstama dalyvaujančiu asmeniu – trečiuoju asmeniu šioje byloje ir nuo to momento ji įgis visas procesines teises, kurias įstatymas suteikia bankroto byloje dalyvaujantiems asmenims, tame tarpe apeliacine tvarka apskųsti pirmosios instancijos teismo priimtas nutartis ar sprendimus. Dėl šių aplinkybių Andriaus Vyšniausko individuali įmonė klausimo dėl bankroto bylos iškelimo pirmosios instancijos teisme nagrinėjimo metu, skundžiamosios nutarties priėmimo metu ir iki šiol nebuvo ir nėra šioje byloje dalyvaujantis asmuo, todėl negali būti atskirojo skundo dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria DKAB „Jiesia“ iškelta bankroto byla, subjektu, t.y. neturi teisės paduoti atskirąjį skundą dėl šios nutarties. Mano nuomone, šiai apeliacinio teismo nuomonei pritartina, nes jeigu kreditorius nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, jo tikslas yra siekimas, kad skolininkas prievolę įvykdytų, o ne bankroto bylos iškelimas, ir tik iškelus bankroto bylą jis pripažintinas trečiuoju asmeniu su savarankiškais reikalavimais. Klausimą dėl to, ar kreditoriai pripažintini trečiaisiais asmenimis su savarankiškais reikalavimais ar be savarankiškų reikalavimų R. Norkus⁶³ siūlo spręsti užduodant klausimą, ar tretysis asmuo nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, gali sudaryti taikos sutartį ir ar gali atsisakyti savo reikalavimų? Atsakymo į šį klausimą aktualumas yra akivaizdus, nes ĮBĮ numato, kad taikos sutartį bankroto byloje turi pasirašyti visi kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas,

⁶² Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 1 d. nutartis civ. byloje DKAB „Jiesia“, UAB „Termoskalė“ bylos Nr. 2-376/2006 m., kat. 126.2, 126.3.

⁶³ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64).P.15.

kreditoriai gali daryti nuolaidas, ir pagaliau įstatymas numato, kad bankroto byla nutraukiama, kai visi kreditoriai atsisako savo reikalavimų ir teismas priima nutartį priimti atsisakymus. Darytina išvada, kad nepriklausomai nuo to kada kreditoriai įstojo į bylą jie, turėtų būti pripažįstami trečiaisiais asmenimis su savarankiškais reikalavimais. Nesvarbu kas iš asmenų turinčių teisę inicijuoti bankroto procesą, šia teisia pasinaudoja, atsakovu bankroto byloje visuomet bus skolininkas t.y. įmonė, kuriai keliama bankroto byla. R. Norkus atkreipia dėmesį į tai, kad jeigu į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kreipiasi įmonės savininkas, administracijos vadovas ar likvidatorius taikytina CPK 49 str. 3 d.. Ši nuostata numato, kad jeigu pareikštas ieškinys viešajam interesui ginti yra susijęs su fizinių ar juridinių asmenų teisėmis, šie asmenys savo arba asmens, pareiškusio ieškinį, prašymu įtraukiami dalyvauti procese kaip tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, arba bendraieškiai.⁶⁴

3.2 Administratoriaus statusas bankroto byloje

Viena iš teismo pareigų, priimant nutartį iškelti bankroto bylą, yra paskirti administratorių (IBĮ 10 str. 4d. 1p). Kaip rodo bankroto bylų administravimo praktika, administratoriaus kompetencija ir patirtis gali turėti esminės įtakos sklandžiam bankroto proceso vyksmui, kadangi administratorius yra pagrindinis asmuo valdantis procesą, nors teisės aktuose tai tiesiogiai nenurodyta. Administratoriaus veiklos priežiūros ir kontrolės funkcijas bankroto procese atlieka teismas ir kreditoriai, kurių nutarimų vykdytojas yra administratorius. Administratoriaus profesijai įgyti keliama padidinti reikalavimai. Teisės aktuose⁶⁵ nurodoma, kad šią veiklą gali vykdyti tiek fizinis, juridinis asmuo, gavęs teisę teikti bankroto administravimo paslaugas. Fizinis asmuo, norintis įgyti teisę dirbti bankrutuojančios įmonės administratoriumi, privalo turėti nepriekaištingą reputaciją, aukštąjį išsilavinimą ir ne mažesnę kaip 3 metų vadovaujamojo darbo stažą arba 2 metų įmonės administratoriaus padėjėjo darbo stažą per paskutiniuosius 3 metus, išmanyti įmonių veiklą, bankroto procedūras, darbo santykius reglamentuojančius ir kitus su bankroto procedūrų vykdymu susijusius teisės aktus bei išlaikyti kvalifikacijos egzaminą. Juridinis asmuo, norintis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, privalo: turėti ne mažiau kaip 1/3 darbuotojų, turinčių

⁶⁴ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. Mokslo darbai 2004. Nr.57 (49).P.90.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997m. spalio 1 d. nutarimu Nr.1072 patvirtinta „Teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas tvarka“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.

bankrutuojančių įmonių administratoriaus kvalifikacinius pažymėjimus; tinkamai vykdyti mokestines prievolės pagal mokesčių įstatymus ir mokestinės paskolos sutartį (jeigu ji buvo sudaryta); savo įstatuose turi būti numatęs veiklos tikslą, susijusį su verslo ir valdymo konsultacijų veikla.⁶⁶ Administratoriaus statusą ir pagrindines teises bei pareigas reglamentuoja ĮBĮ 11 str. 3 d. teisės normos, kuriose nurodyta, kad administratorius: teisės aktų nustatyta tvarka juridinių asmenų registrai pateikia duomenų ir dokumentų pakeitimus apie bankrutuojančią įmonę; perduoda Vyriausybės įgaliojimai institucijai duomenis apie įmonės bankroto procesą; įstatymo nustatyta tvarka valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą ir juo, taip pat bankuose esančiomis šios įmonės lėšomis disponuoja; užtikrina bankrutuojančios įmonės turto apsaugą; atidaro atskirą sąskaitą banke lėšoms bankroto proceso metu kaupti ir atsiskaityti su kreditoriais ĮBĮ nustatyta tvarka; vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai; sudaro terminuotas įmonės turto nuomos sutartis, kuriose nuomos sutarties pabaigos diena turi būti šio turto pardavimo, perdavimo ar grąžinimo diena; patikrina bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareiškia ieškinius įmonės bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais; atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą; pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės apskaitos dokumentus, sudaro šių įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą ir ne vėliau kaip per mėnesį nuo teismo nustatyto termino, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, pabaigos pateikia jį teismui tvirtinti, kreditorių susirinkime ir teisme ginčija nepagrįstus kreditorių reikalavimus; priima ir atleidžia darbuotojus Darbo kodekso ir ĮBĮ nustatyta tvarka; pateikia Garantiniam fondui dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti; per laikotarpį iki pirmojo kreditorių susirinkimo sprendžia klausimus dėl įmonės sudarytų sandorių, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigė, tolesnio vykdymo ir naujų sandorių, reikalingų įmonės ūkinei komercinei veiklai tęsti, sudarymo, jei įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą, ir ne vėliau kaip per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos praneša suinteresuotiems asmenims apie tai, kad vykdys įmonės sudarytas sutartis, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, arba jų nevykdys; gina visų kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, organizuoja ir atlieka būtinus bankroto proceso

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997m. spalio 1 d. nutarimu Nr.1072 patvirtinta „Teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas tvarka“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.

darbus; teikia informaciją Įmonių bankroto departamentui prie Ūkio ministerijos, Statistikos departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (pagal šio nustatytas ataskaitų formas), teismui, taip pat kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka kreditoriams, savininkui (savininkams); organizuoja ir kontroliuoja pajamų, gautų valdant, naudojant ir disponuojant bankrutuojančios įmonės turtu, ir sąnaudų apskaitą, taip pat įmonės bankroto proceso metu teisės aktų nustatyta tvarka sudaro ir teikia metines finansines ataskaitas (balansą ir pelno (nuostolių) ataskaitą). Tais atvejais, kai įmonė nėra pateikusi mokesčių deklaracijų ir kitų dokumentų, administratorius privalo suteikti galimybę atitinkamoms institucijoms atlikti dokumentinius patikrinimus ir revizijas duomenims, teiktiniams nepateiktose mokesčių deklaracijose ar kituose dokumentuose, nustatyti; šaukia kreditorių susirinkimus; praneša įmonės savininkui (savininkams), kai dėl taikos sutarties sudarymo yra būtini jų nutarimai; turi teisę gauti iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, valstybės įmonės Registrų centro bei kitų fizinių ir juridinių asmenų, tarp jų iš bankų ir kitų kredito įstaigų, finansų ir draudimo įmonių, teisės aktų nustatyta tvarka reikalingus duomenis apie jo administruojamos bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės vykdytą ir vykdomą veiklą, buvusius ir esamus darbuotojus, turėtą ir turimą turtą ir pan., taip pat iš šiame punkte nurodytų asmenų gauti įmonės dokumentų, teiktų ataskaitų, informacijos, tikrinimo aktų ir pan. nuorašus. Tais atvejais, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės, turi teisę neatlygintinai gauti duomenis iš institucijų, kurios teisės aktų nustatyta tvarka registruoja turtą (vertybinius popierius), apie jos savininko (savininkų) vardu registruotą turtą (vertybinius popierius), iš bankų, kitų kredito įstaigų ir draudimo įmonių – apie jų turimas arba priklausančias gauti pinigų sumas; vykdo kitus teismo ir (ar) kreditorių susirinkimo bei komiteto sprendimus; pateikia žalos atlyginimo prievolės mokėjimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga dokumentus ir žalos atlyginimo gavėjų duomenis jų gyvenamosios vietos Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams, kai įstatymo numatytais atvejais žalos atlyginimo mokėjimas pereina valstybei; pateikia Žemės ūkio ministerijai dokumentus dėl lėšų skyrimo fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją; imasi priemonių išieškoti skolas iš įmonės skolininkų. Taigi, kaip matyti iš aprašytų administratoriaus pareigų ir teisių tai tikrai plačius įgalinimus turintis bankroto proceso dalyvis, kuris be įmonės komercinio – ūkinio valdymo privalo užtikrinti ir teisinę bankrutuojančios įmonės ir kreditorių interesų apsaugą. Iš aukščiau išvardintų, administratoriaus teisių ir pareigų santykio, akivaizdu, kad ĮBĮ numato pakankamai teisinių svertų realizuoti, tiek skolininko, tiek kreditorių teisėtų interesų užtikrinimą bankroto proceso metu. Administratorius veikia vykdoma pavedimo sutarties pagrindu, kurios sudarymo

sąlygas apsprendžia kreditorių susirinkimas ar kreditorių komitetas, suteikdamas įgaliojimus kreditorių susirinkimo pirmininkui sudaryti pavedimo sutartį su administratoriumi. Praktikoje išryškėja prieštarašas tarp kreditorių ir administratoriaus, pasireiškiantis kreditorių siekiu, patirti kuo mažesnes sąnaudas bankroto proceso metu, ir administratoriaus siekiu maksimalizuoti savo pajamas. Šis prieštarašas, turėtų būti sprendžiamas abipusio pasitikėjimo ir pagarbos santykių pagalba, bei ĮBĮ numatant teismo aktyvų įsikišimą, sprendžiant tokio pobūdžio konfliktus bei administratorių veiklą kontroliuojančiam Įmonių bankroto valdymo departamentui pateikiant konsultacinio pobūdžio rekomendaciją (aprašą) administravimo paslaugų atlyginimo dydžio klausimais. Pažymėtina, kad teisės aktų nustatyta tvarka, administratorius privalo atlyginti visus nuostolius, susidariusius dėl jo kaltės.⁶⁷ Administratoriui, ĮBĮ pakeitimuose įsigaliojusiame nuo 2008 m. liepos 1 d., numatyta pareiga, apsidrausti profesinę civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu, tačiau šie pakeitimai įsigalios nuo 2009 m. sausio 1 d. Pakeitimai susiję su tuo, kad administratoriai neretai disponuoja dideliu bankrutuojančios įmonės turtu, o jiems nuosavybės teise priklausančio turto ne visada pakaktų įmonės bankroto proceso metu kreditoriams padarytai žalai atlyginti, tokiu būdu siekiama sumažinti kreditorių riziką dėl galimai netinkamo administravimo padarinių. Teisė siūlyti administratoriaus kandidatūrą suteikta visiems asmenims, turintiems teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau paskirti administratorių gali tik teismas (ĮBĮ 10 str. 4 d.). Be kita ko teismui suteikta diskrecijos teisė parinkti administratorių savo nuožiūra. Praktikoje, teismui sprendžiant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo didelei, turinčiai daug turto įmonei, kurios bankrotas paliečia didelį visuomenės narių ratą ir neabejotinai dominuoja viešasis interesas, susiduria asmenų dalyvaujančių bankroto procese interesai ir nuomonės dėl administratoriaus kandidatūros ir tinkamumo. Dažnai tiek įmonės administracijos vadovas, tiek kreditoriai teikia teismui savo siūlomas administratoriaus kandidatūras ir teismo diskrecijos teisės realizavimas tampa labai aktualus. Koreguojanti ĮBĮ nuostatas, dėl administratoriaus paskyrimo bei griežtesnė administratoriaus skyrimo tvarka, numatyta pagal Lietuvos Respublikos bankų įstatymą ir Lietuvos Respublikos draudimo įstatymą. Griežtesni administratoriaus kandidatūrai ir jos parinkimui keliama reikalavimai, tokių įmonių kaip bankai ir draudimo bendrovės, nustatyti todėl, kad šių įmonių bankrotas paliečia labai platų asmenų ratą, bylos sudėtingos nagrinėjimo ir pasekmių požiūriu, bei kaip taisyklė, rezonansinės platų atgarsį turinčios visuomenėje, todėl, mano nuomone, tokiais atvejais administratorius privalo turėti didelių įmonių administravimo patirtį bei specialių finansinių

⁶⁷ Bivainis J. Jovaišas K. Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2-3. P.89.

žinių. Iš administratoriaus pareigų ir teisių analizės, statuso ypatumo, akivaizdu, kad nuo administratoriaus kompetencijos ir kvalifikacijos priklauso bankroto proceso sklandumas ir skaidrumas, todėl siekiant, kad paskirtas administratorius būtų nešališkas ĮBĮ 11 str. 4 d. yra numatyti apribojimai asmenims sutinkantiems teikti administravimo paslaugas konkrečioje byloje. ĮBĮ numato, kad teismas gali motyvuotai atmesti teikiamo administratoriaus (administratorių) kandidatūrą (kandidatūras) ir pareikalauti pateikti kitą administratoriaus kandidatūrą, jei teismui pasiūlyta administratoriaus kandidatūra neatitinka šio įstatymo reikalavimų (ĮBĮ 11 str. 2d.). Skiriamo administratoriaus kandidatūrą teismas Vyriausybės nustatyta tvarka privalo suderinti su Įmonių bankroto valdymo departamentu prie Ūkio ministerijos. Taip pat ĮBĮ numato apribojimus administratoriui, liečiančius teisinius santykius su bankrutuojančia įmone įstatyme nurodoma, kad administratoriumi negali būti paskirtas įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, kreditorius (su kreditoriumi darbo santykiais susijęs asmuo ar, kai kreditorius – juridinis asmuo, jo organų narys), asmuo, kuris pagal įstatymus ar kitus teisės aktus neturi teisės būti vadovu, įmonės ar šios įmonės patronuojančios arba dukterinės įmonės savininkas, jos valdymo organų narys, vadovas, jo pavaduotojai (direktoriai), vyriausiasis buhalteris (buhalteris), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovas, akcininkas, nuosavybės teise turintis arba turėjęs per paskutiniuosius 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo daugiau kaip 10 procentų bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės arba šios įmonės patronuojančios ar dukterinės įmonės akcijų (ĮBĮ 11 str. 4 d.). Šie apribojimai taikomi ir šioje dalyje nurodytiems asmenims, kurie dirbo bankrutuojančioje ir bankrutavusioje įmonėje ir buvo atleisti iš pareigų per paskutinius 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo. Administratorius negali turėti teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi. Juridinio asmens, turinčio teisę teikti bankroto administravimo paslaugas, vadovui, jo pavaduotojams (direktoriams), vyriausiajam buhalterii (buhalteriui), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovui, juridinio asmens organo nariams, juridinio asmens dalyviams taikomi šioje dalyje administratoriui nustatyti apribojimai (ĮBĮ 11 str. 4 d.). Ribojimai administratoriaus kandidatūrai nustatyti ir Lietuvos ūkio ministro 2003 m. sausio 21d. įsakymu Nr.4-21 patvirtintoje „Teismo skiriamo bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkoje“.⁶⁸ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos, atsižvelgdamas į įmonės dydį, siūlomo administratoriaus kandidatūrą, turi teisę pareikšti pritarimą ar nepritarimą, išanalizavusi kriterijus galinčius turėti įtakos sklandžiam bankroto procesui. Ūkio ministro įsakyme „Dėl teismo skiriamo bankrutuojančių ir

⁶⁸ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2003m. sausio 21d. įsakymas Nr.4-21 „Dėl teismo skiriamo bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkos patvirtinimo“// Valstybės žinios . 2003, Nr. 9-306.

bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkos patvirtinimo“, numatyti šie kriterijai: bankrutuojanti ar bankrutavusi įmonė yra kitoje vietovėje, nei gyvena siūlomas fizinis asmuo arba siūlomo juridinio asmens įgaliotas atstovas (tais atvejais, kai bankrutuoja didelė ar labai didelė įmonė, atsižvelgiama į siūlomo asmens turimą įmonių bankroto administravimo patirtį, kvalifikaciją); fizinis asmuo tuo metu, kai svarstoma jo kandidatūra, jau administruoja dešimt mažų įmonių; penkias vidutines įmones; dvi dideles įmones; vieną labai didelę įmonę. Galimas įvairus šiuose kriterijuose nurodytų įmonių skaičių derinys, todėl, nustatant asmens administruojamų įmonių skaičių, vadovaujamasi protingumo kriterijais, taip pat gali būti atsižvelgta į tai ar Bankrutuojančių ir restruktūrizuojamų įmonių administratorių atestavimo komisija yra paskyrusi nuobaudą administratoriui, ar siūlomas fizinis asmuo per paskutinius metus kėlė kvalifikaciją, ar siūlomas fizinis asmuo turi tinkamą darbo patirtį. Praktikoje dažni atvejai, kuomet administruoti įmonę sutinka keli siūlomi kandidatai formaliai atitinkantys teisės aktų reikalavimus ir vieno iš kandidatų paskyrimas dažnai yra apeliacijos objektas. Lietuvos apeliacinis teismas suformavo praktiką dėl administratoriaus paskyrimo, kuri atspindi ir UAB „Kerida“ bankroto byloje. Šioje byloje, sprendamas klausimą dėl tinkamo administratoriaus paskyrimo, apeliacinis teismas nurodė, kad ĮBĮ 11 straipsnio 2 dalis suteikia teismui diskrecijos teisę spręsti klausimą dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus paskyrimo. Tačiau šiuo klausimu priimtas teismo sprendimas turi būti pagrįstas ir paremtas įstatymu, o teismo diskrecijos teisė negali būti laikoma absoliučia, ypač tais atvejais, kai yra kelios administratoriaus kandidatūros. Remiantis aukščiau minėtomis bankroto procedūros reglamentuojančių teisės aktų nuostatomis, laikytina, kad teismas, svarstydamas administratoriaus skyrimo klausimą, yra saistomas būtinumo užtikrinti kuo sklandesnį bankroto procedūrų atlikimą, todėl turi atsižvelgti į visus pasiūlymus dėl skirtino administratoriaus. Teismas nėra suvaržytas teikiamais pasiūlymais skirti administratoriumi vieną ar kitą asmenį, tačiau, pasirinkdamas iš kelių siūlomų kandidatų, privalo išdėstyti argumentus, dėl kurių atmets kitas pasiūlytas administratoriaus kandidatūras. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas to nepadarė, nes atmesdamas ieškovės R. O. I., kaip kreditorės, pasiūlytą UAB „Verslo administravimo centras“ kandidatūrą, iš esmės nenurodė jokių motyvų dėl šios kandidatūros nepriimtino. Teismo veiksmai pasirenkant vieną iš kandidatų, tačiau nemotyvuojant atsisakymo kitų pasiūlytų kandidatūrų, duoda pagrindą abejoti, ar nuosekliai laikomasi šalių procesinio lygiateisiškumo principo. Teisėjų kolegija pabrėžia, jog administratoriaus paskyrimas, nevertinant ieškovės pasiūlymo bei nuomonės, gali turėti neigiamos įtakos bankroto procedūros sklandumui ir operatyvumui. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijos nuomone, siekiant užtikrinti tinkamą bankroto procedūrų vykdymą, kaip minėta, klausimas dėl bankrutuojančios

įmonės administratoriaus paskyrimo turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į pareiškimą iškelti bankroto bylą teikiančių ir kitų įtrauktų į bylą asmenų nuomonę. Jeigu su kuria nors iš šių asmenų nuomone ir siūloma kandidatūra teismas nesutinka, jis privalo nurodyti tokio nesutikimo argumentus. Iš bylos dokumentų matyti, kad teismas administratoriumi skyrė fizinį asmenį, kuris šiuo metu veda 11 bankroto bylų. Atsižvelgiant į tai, kad bankrutuojančios įmonės turtas viršija 5 mln. litų, įmonė turi daug skolų, paskirtai administratorei, turinčiai didelį darbo krūvį, gali būti sunku tinkamai administruoti šią bankrutuojančią įmonę. Ieškovės siūlomas įmonės administratorius UAB „Verslo administravimo centras“ yra juridinis asmuo, kurio atskirų darbuotojų darbo krūvis yra mažesnis nei pirmosios instancijos teismo paskirtos administratorės, šio administratoriaus skyrimui taip pat yra gautas Bankroto departamento sutikimas, be to, šis administratorius turi patirties administruojant dideles, tame tarpe statybines, įmones, todėl, kolegijos nuomone, šis administratorius (UAB „Verslo administravimo centras“) labiau atitinka minėtus administratoriaus paskyrimo principus ir yra tinkamesnis administruoti UAB „Kerida“⁶⁹. Mano nuomone, teismas skirdamas administratorių, privalo įvertinti visus kriterijus, aplinkybes ir paskirti administratorių, kuris užtikrintų sklandų ir skaidrų bankroto procesą. Cituotoje nutartyje, apeliacinis teismas visapusiškai, pagal teisės aktų reikalavimus, išanalizavo administratoriaus paskyrimo ypatumus ir priėmė nutartį dėl kurios pagrįstumo negali kilti abejonių ir su išdėstytais motyvais negalima nesutikti. Bankroto bylos iškeliama įmonėms, skirtingoms ekonominės veiklos rūšies požymiais, skirtingoms savo turto apimtimi, darbuotojų skaičiumi ir pan.. Ne visiems administratoriams pakanka kompetencijos, o ne retai ir teisinių žinių, administruoti vadybos ir teisinių problemų požiūriu sudėtingas įmones, todėl ĮBĮ įstatyme yra numatyta galimybė pakeisti administratorių. Administratorių iš pareigų gali atstatydinti tik teismas ir šiais atvejais: kai administratorius pateikia teismui prašymą dėl atsistatydinimo ar atstatydinimo, kai bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės kreditorių susirinkimas (komitetas) kreipiasi dėl administratoriaus atstatydinimo, kai teismas sužino, kad administratorius neteko teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas ir administratorius ir (arba) kreditoriai nesikreipė į teismą dėl šio administratoriaus atstatydinimo. Šiuo atveju teismas ne vėliau kaip per 15 dienų nuo sužinojimo dienos atstatydina šį administratorių iš visų jo administruojamų įmonių ir šio įstatymo nustatyta tvarka paskiria kitą administratorių (ĮBĮ 11 str. 8 d.). Teismas, atstatydinęs administratorių ir paskyręs kitą administratorių, nurodo terminą, per kurį buvęs administratorius privalo perduoti naujai

⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gegužės 29 d. nutartis civ. byloje UAB „Kerida“ civ. bylos Nr. 2-384/2008 m., kat. 126.2.

paskirtam administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą atstatydinimo iš pareigų dienos duomenimis, ir visus dokumentus. Jeigu atstatydyntas administratorius be pateisinamos priežasties per nustatytą laiką neperduoda įmonės turto ir dokumentų ar perduoda ne visą turtą ir (ar) ne visus dokumentus, teismas arba teisėjas gali skirti atstatydyntam administratoriui (kai administratorius – juridinis asmuo, jo vadovui) iki 10 tūkstančių litų baudą (ĮBĮ 11 str. 9 d.). Kaip matyti iš išdėstyto, administratorius svarbus bankroto proceso dalyvis, todėl siekiant tobulinti teisės normas, susijusias su administratoriaus statuso įgijimu, mano nuomone, reikėtų atsisakyti ĮBĮ 10 str. 8 d. reglamentavimo ir sudaryti galimybę kasaciniam procesui, bent jau didelių ir platų rezonansą visuomenėje turinčių bankroto bylų nagrinėjime, numatant procesinių dokumentų, susijusių su bankroto procesu, spartesnę priėmimą, bei atsižvelgiant į kasacinio proceso paskirtį, kuri yra užtikrinti vienodą teisės aiškinimą ir taikymą visoje valstybėje.⁷⁰ Tai sudarytų vieningos teismų praktikos, keliant ir nagrinėjant bankroto bylas suformavimą. Lietuvos Aukščiausiam Teismui, pagal bylose suinteresuotų asmenų skundus peržiūros tos apeliacinės tvarka išnagrinėtos bylos, kurių peržiūrėjimui ir teisėtumo įvertinimui yra reikšmingas viešasis interesas suvienodinti teismų praktiką. Pagal CPK 341 str. 1 d. 2 p. kasacija neleidžiama tik smulkiuose turtiniuose ginčuose, kuriuose suma neviršija penkių tūkstančių litų. Apeliacinio teismo nutartis dėl bankroto bylos iškelimo aktuali visuomeniniu požiūriu, nes nuo jos priklauso daugelio asmenų – įmonės savininkų, kreditorių ir darbuotojų teisių apsauga. Todėl manau, kad reikalinga bankroto bylos iškelimo klausimais įvesti kasacinio apskundimo galimybę, tam kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformuotų teisės aiškinimo ir taikymo taisykles, taikomas analogiškoms teisinėms situacijoms dėl bankroto bylų iškelimo. Kasacijos suteikimas įgalintų siekti, kad teismai tinkamai taikytų ĮBĮ ir būtų išvengta klaidų. Šios nuomonės oponentams, dėl proceso vilkinimo, atsakyčiau, kad be jokios abejonės būtina būtų numatyti sutrumpintą kasacinio apskundimo terminą ir tai kad kasacine tvarka nagrinėjami teismų procesiniai sprendimai, nestabdo jų galiojimo.

⁷⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė II tomas, - Vilnius: Justitia, 2005. P. 311.

4. TEISMINIS BANKROTO PROCESAS

Atskleidžiant bankroto proceso sampratą, minėta, kad bankroto procesas – teismo arba ne teismo tvarka vykdomų įmonės bankroto procedūrų visuma (ĮBĮ 2 str. 2 d.). Bankroto byla – *teismo nagrinėjama civilinė byla dėl ginčų, kylančių iš bankroto teisinių santykių*. Apžvelgiant pagrindinio teisinio akto ĮBĮ, reglamentuojančio bankroto procesą turinį, ketvirto skirsnio 12 str., nurodyta, kad bankroto procesas gali vykti ir ne teismo tvarka. Šios teisės normos dispozicijoje yra numatytos sąlygos, įmonės teisinių santykių būklė su kitais subjektais, kurios leistų bankroto procesą vykdyti ne teismo tvarka. Prielaidos bankroto procesui vykti ne teismo tvarka yra tuomet, kai įmonei nėra iškelta bylų, kuriose šiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, taip pat jei iš įmonės nėra išieškoma pagal teismų ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus (ĮBĮ 12 str. 1 d.). Taigi tik nesant tokio pobūdžio teisinių santykių, įmonės vadovas ar savininkai gali siekti pradėti bankroto procesą ne teismo tvarka. Sprendimą dėl bankroto proceso ne teismo tvarka gali priimti tik kreditorių susirinkimas. Tačiau bankroto procesas ne teismine tvarka, vadovaujantis Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos pateikta statistine informacija⁷¹, vyksta pakankamai retai, todėl šiame darbe šis procesas ir jo ypatumai nebus analizuojami. Šios valdymo institucijos kaupiami ir apibendrinti statistiniai duomenys, kurie gaunami analizuojant bankroto ir restruktūrizavimo procesus. Kaip matyti iš pateiktos informacijos, per laikotarpį nuo 1993 m. iki 2007 m. gruodžio 31 d., bankroto procesas vyko 5598 įmonėse. Ne teismo tvarka bankroto procesas buvo vykdomas 273 įmonėse, kas sudaro tik 4,6%. Mano nuomone, bankroto procesas ne teismo tvarka netaikomas dėl to, kad įmonių vadovai ir savininkai, dėl neigiamo istoriškai susiklosčiusio visuomenės požiūrio į bankrotą, stengiasi kiek galima atitolinti bankroto procesą ir išlaikyti įmonės kontrolę savo įtakoje.

Civilinės bylos nagrinėjamos nuosekliai, tam tikrais etapais, kurie vadinami stadijomis. Civilinio proceso stadija – tai procesinių veiksmų ir kaip jų rezultatas susiklosčiusių procesinių

⁷¹ Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos respublikos ūkio ministerijos pateikta statistinė informacija. Prieiga internete : <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php> ; prisijungimo laikas 2008-04-23.

teisinių santykių tam tikram procesiniam veiksmui pasiekti visuma.⁷² Lietuvos civiliniame procese numatytos septynios stadijos: civilinės bylos iškėlimas (CPK 135-138 str.); pasirengimas teisminei civilinės bylos nagrinėjimui (CPK 225-233 str.); teisminis bylos nagrinėjimas (CPK 153-224 str., 234-258 str., 259-298 str.); apeliacija (CPK 301-339 str.); vykdymo procesas (CPK 583-779 str.); kasacija (CPK 340-364 str.); proceso atnaujinimas (CPK 365-374 str.). Šiame skyriuje, analizuosiu civilinio proceso stadijas nuo civilinės bylos iškėlimo, iki sprendimo priėmimo, neliesdamas kasacijos ir proceso atnaujinimo, nes pastarosios ypač retos bankroto bylų nagrinėjimo praktikoje.

4.1 Pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo padavimo tvarka

Kiekvienos kategorijos civilinių bylų nagrinėjimas pasižymi tam tikrais ypatumais. Bankroto bylų nagrinėjimas, dėl ankstesniuose skyriuose nurodytų priežasčių pasižymi ypatumų gausa ir šie ypatumai jau pasireiškia nuo pradinių stadijų - *civilinės bylos iškėlimo ir pasirengimo teisminei bylos nagrinėjimui*. ĮBĮ įstatyme numatytos šios bankroto bylos nagrinėjimo stadijos:

- pasirengimo nagrinėti bankroto bylą teisme stadija;
- bankroto bylos iškėlimo stadija;
- bankroto bylos nagrinėjimo iš esmės stadija;
- bankrutavusios įmonės likvidavimo stadija;

Pasirengimo stadija prasideda suinteresuoto asmens valia ir iniciatyva pateikus ieškinį ar pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Ieškinio priėmimas ir bankroto bylos iškėlimas nėra tapatūs procesiniai veiksmai, nes civilinės bylos iškeliama teisėjo rezoliucija, o bankroto bylos iškeliama teismui priimant nutartį. ĮBĮ 10 str. 1 d. nurodo, kad bankroto bylos iškeliama ir nagrinėjama CPK nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis.

Priėmęs ieškinį teismas atlieka kitus civilinio proceso normų numatytus veiksmus ir, parengęs nagrinėti bylą teisme, nutartimi skiria ją nagrinėti teismo posėdyje (CPK 225, 227, 228, 232 str.). Rezoliucija išsprendžiamas civilinės bylos iškėlimo klausimas, tačiau, kad iškelti bankroto bylą, teismas turi ištirti ar yra ĮBĮ numatyti pagrindai pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo ir ar subjektas pateikęs pareiškimą laikėsi ĮBĮ nustatytos tvarkos. Tik tada teismas gali priimti nutartį iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją iškelti.

⁷² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.P. 80.

Vadovaujantis ĮBĮ antrojo skirsnio teisės normomis, pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo gali pateikti šie subjektai nurodyti ĮBĮ 5 straipsnyje:

- ❖ Kreditorius (kreditoriai) (ĮBĮ 6 str.);
- ❖ Įmonės likvidatorius (ĮBĮ 7 str.);
- ❖ Įmonės vadovas (ĮBĮ 8 str.);
- ❖ Savininkas (savininkai) (ĮBĮ 8 str.)

Nors ĮBĮ nereglamentuoja ir tiesiogiai nenurodo, tačiau prie asmenų turinčių bankroto bylos iniciavimo teisę reikėtų priskirti ir prokurorą, kuris, įvertinus viešojo intereso dominavimą bankroto byloje ir naudodamasis CPK 49 str. suteikiamomis teisėmis turi bankroto proceso iniciavimo teisę. V. Mikuckienės⁷³ nuomone, tai neabejotinai teigiamas reiškinys, kadangi viešo intereso ginimas suprantamas kaip poreikis užtikrinti daugelio kreditorių interesų gynybą (pvz. darbuotojų, banko indėlininkų, draudimo bendrovės kreditorių) ir pan.

Mano nuomone, tai pozityvus požiūris atitinkantis bankroto proceso tikslus ir principus, tik praktikoje retai sutinkamas, kadangi prokuroro įsikišimas į bankroto procesą dažniausiai sąlygojamas tyčinio bankroto pripažinimu, apgaulingu buhalterinės apskaitos vedimu ar sukčiavimu pasisavinat įmonės lėšas.

Pažymėtina, kad galimas bankroto bylos iškėlimo iniciavimas pagal Valstybinės draudimo priežiūros tarnybos prie Finansų ministerijos valdybos pareiškimus, paduotus Draudimo įstatymo 38 str. 2 d. bei minėtos tarnybos nuostatų 11.25 punkto pagrindu. Nors ĮBĮ 5 straipsnyje Valstybinė draudimo priežiūros tarnyba nepaminiama tarp subjektų, turinčių teisę paduoti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau ši jos teisė numatyta Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 129 str. 2 d..

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog aukščiau išvardinti subjektai yra skirtingi pareigų ir teisių požiūriu, t.y. vieni turi teisę pareikšti ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo (kreditoriai, prokuroras), kitiems gi, įstatymas imperatyviai nurodo pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (įmonės likvidatorius, vadovas, savininkas (savininkai)), todėl ĮBĮ numato skirtingus pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pagrindus. Pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pagrindai, aprašyti ĮBĮ 4 straipsnyje, yra šie:

- Įmonės negebėjimas laiku mokėti darbuotojams darbo užmokesčio ir kitų su darbo teisiniais santykiais susijusių išmokų;
- Negebėjimas vykdyti sutartinių prievolių pagal komercinius ūkinius sandorius;

⁷³ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007.P. 92.

- Negebėjimas vykdyti įstatymų nustatytų mokesčių ir privalomųjų mokėjimų;
- Viešas paskelbimas ar pranešimas kreditoriui apie negalimumą vykdyti savo įsipareigojimų;
- Įmonė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėtų būti išieškotos skolos ir todėl antstolis grąžino vykdomuosius dokumentus.

Bankroto bylų administravimo praktikoje, dėl kreditoriaus teisės pateikti ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, problematika nėra komplikauta ir daugumoje atveju kreditoriai šiomis teisėmis tinkamai naudojasi. Kreditoriaus (kreditorių) teisė inicijuoti bankroto bylos iškėlimą, t.y. paduoti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, yra reglamentuota ĮBĮ 6 str. Šio straipsnio 1 dalies redakcija galiojusi iki 2008 m. liepos 1 d. numatė imperatyvas sąlygas, kurioms esant kreditorius galėjo paduoti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Viena iš jų buvo ta, kad numatytas privalomasis terminas, t.y. ne anksčiau kaip praėjus trims mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir įmonės sutartyse įmonės įsipareigojimams įvykdyti, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditoriaus reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus, jeigu sutartyse terminas nebuvo nustatytas. Administravimo praktika parodė, kad numatytas privalomas 3 mėnesių terminas yra pakankamai ilgas tam, kad nesąžiningi įmonių vadovai ar savininkai galėtų perleisti įmonės turtą ar kitaip jį suvaržyti, dėl ko esant poreikiui nustatyti tikrąjį įmonės turtą ženkliai prailgėja bankroto proceso vykdymo terminai ir tuo pačiu ir administravimo kaštai. Naujojoje ĮBĮ redakcijoje įsigaliojusioje nuo 2008 m. liepos 1 d. įstatymo leidėjas, mano nuomone, pagrįstai atsisakė privalomojo 3 mėnesių termino. Pagrindinė priežastis nulėmusi šio termino atsisakymą, buvo žemas kreditorinių reikalavimų tenkinimo lygis. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos duomenimis⁷⁴ per laikotarpį nuo 1993 m. iki 2007 m. bankrutavo 5871 įmonės, kurių turtas bankroto proceso pradžioje sudarė 6627,25 mln. Lt, patvirtinti kreditoriniai reikalavimai 9802,77 mln. Lt, buvo patenkinta kreditorinių reikalavimų už 1297,64 mln. Lt., kas sudaro 13,24 proc. Tokį žemą kreditorinių reikalavimų tenkinimo lygį, taikomojo mokslinio tiriamojo darbo „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“⁷⁵ autorių nuomone lėmė ĮBĮ nustatyta sąlyga, suteikianti teisę kreditoriui kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo tik praėjus trims mėnesiams po termino, kai turėjo būti įvykdyti įsipareigojimai (sumokėtos skolos). Studijos autorių nuomone, šį trijų

⁷⁴ Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos respublikos ūkio ministerijos pateikta statistinė informacija. Prieiga internete : <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php ; prisijungimo laikas 2008-04-23.

⁷⁵ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomas mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“ . Prieiga internete : < http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis /doc/Nemokumo %20studija.doc>.

mėnesių terminą galima traktuoti kaip netiesioginį įmonės skolininkės rėmimą, iškeliant skolinio interesus aukščiau kreditoriaus interesų, sudarant skolininkui galimybę, tam tikrą laikotarpį nepagrįstai, prieš kreditoriaus valią naudotis kreditoriaus turtu.

Kitas ypatumas – prilygintinas ikiteisminei tvarkai, yra privalomasis įspėjimas prieš 30 dienų įsipareigojimams įvykdyti, ir tik skolininkui nepaisant tokio pobūdžio įspėjimo atsiranda pagrindas pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo (ĮBĮ 6 str. 2 d.). Taip pat šioje straipsnio redakcijoje išliko įpareigojimas kreditoriui, prie pareiškimo teismui pridėti įrodymus, jog pareiškimo su priedais nuorašai yra pateikti įmonei (ĮBĮ 6 str. 4 d.). Šios ĮBĮ nuostatos įstatymų leidėjas, mano nuomone, paliko galioti, norėdamas sudaryti sąlygas skolininkui įvykdyti pradelstus įsipareigojimus, bei siekdamas išlaikyti socialinę taiką tarp šalių, išvengiant teisminių ginčų. Reikia pripažinti, kad praktikoje šios ĮBĮ nuostatos pakankamai dažnai ir efektyviai naudojamos, kaip priemonė skatinanti skolininką įvykdyti prievolę.

Jeigu kreditorius, paduodamas pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, remiasi tuo pagrindu, kad teismo antstolis grąžino vykdomąjį dokumentą dėl to, kad įmonė neturi jokio turto ar pajamų, iš kurių būtų įmanoma išieškoti skolas, tai kreditorius įgyja teisę kreiptis į teismą ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo vykdomųjų dokumentų grąžinimo dienos (ĮBĮ 6 str. 3 d.).

Atsižvelgiant į bankroto proceso ekonomines socialines ištakas, susijusias su nemokumo būklės konstatavimu, praktikoje dažnai susiduriama su problema, asmenų turinčių pareigą pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, tinkamu pareigų vykdymu (administracijos vadovas, likvidatorius). Iki 2008 m. liepos 1 d. galiojusioje ĮBĮ redakcijoje nebuvo numatytų sankcijų, asmenims netinkamai vykdžiusiems pareigas, ir savalaikiai nepateikusiems pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo. Tiesa kiti teisės aktai numato administracinę atsakomybę įmonės administracijos vadovui už kreditorių teisių pažeidimą, pavyzdžiui pagal, LR ATPK 50 str., kuriame nustatyta, kad kreditorių teisių pažeidimas (kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės ir tvarkos pažeidimas, pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo teismui nepateikimas, kreditorių susirinkimų nesusaukimas įstatymų numatytais atvejais) gali būti skiriama bauda įmonių ir įstaigų administracijų vadovams ar administratoriams nuo penkių iki dešimties tūkstančių litų. Praktikoje iki šiol tinkamai nebuvo aiškinamasi ar asmenys, pirmiausia administracijos vadovai, turintys daugiausia informacijos apie įmonės finansinę būklę, nepiktnaudžiavo savo padėtimi ir delse informuoti kreditorius apie įmonės finansinius nesklandumus. Ankstesnių įstatymuose numatytų sankcijų dydis realaus poveikio neturėjo, nes kai kuriais atvejais vadovui naudingiau buvo sumokėti baudą ir nuslėpti kai kuriuos dokumentus bei informaciją, pagrindžiančius įmonės finansinę būklę. Savininkų atsakomybės nustatymo problema egzistuoja šiuo metu ir

ypač esant atvejams, kuomet įmonė turi ne vieną savininką o keletą. Kad bendrovės savininkai galėtų priimti sprendimą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, visų pirma, reikalinga savalaikė informacija iš valdymo organo, nes apie įmonės veiklą ar finansinę būklę jiems dažniausiai tampa žinoma, kuomet vyksta ataskaitiniai susirinkimai ir pateikiami tvirtinti finansinės atskaitomybės dokumentai, todėl, mano nuomone, yra būtina griežtinti administracijos vadovų atsakomybę už nesavalaikį informacijos pateikimą tiek išorės, tiek įmonės vidaus vartotojams, bei numatyti šios informacijos pateikimo būdą bei tvarką. Likvidatorius, vykdydamas pareigas CK, Akcinių bendrovių ir kitų įstatymų nustatyta tvarka, nustatęs, kad likviduojama įmonė negalės įvykdyti visų įsipareigojimų, turi imperatyvią pareigą sustabdyti visus mokėjimus ir ne vėliau kaip per 15 dienų nuo šios būklės nustatymo dienos pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo (ĮBĮ 7 str.). Mano darbo praktikoje, pakankamai dažni atvejai, kuomet likvidatoriai nesilaiko 15 dienų procesinio termino ir dažniausiai pareiškimus pateikdavo ženkliai vėluodami, o kai kuriais atvejais dėl savininkų savanaudiškos pozicijos ir visiškai šią įstatyminę pareigą ignoruodavo, laukdami kol pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo pateiks kreditoriai. Subjektui realizavus teisę pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, kaip jau buvo minėta, teisėjo rezoliucija iškeliama civilinė byla, kurios negalima tapatinti su bankroto bylos iškėlimu ir pereinama į sekančią proceso stadiją – pasirengimą spręsti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Mano, kaip praktikuojančio administratoriaus nuomone, įmonės likvidatorių ir vadovų tinkamas pareigų numatytų ĮBĮ 7 str. 8 str. vykdymas, sudarytų prielaidas kreditorinių reikalavimų tenkinimui didesne apimtimi. Todėl nuo 2008 m. liepos 1 d. įsigaliojusį LR ĮBĮ papildymą 7 str. 14 dalimi, numatančią atsakomybę už netinkamą pareigų vykdymą asmenims, turintiems pareigą pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, vertinu tik teigiamai ir manau, kad bankroto proceso dalyviai šia teisės norma praktikoje efektyviai naudosis. Taip pat, siūlyčiau, papildyti ĮBĮ 7 str. ir 8 str., teisės norma, reglamentuojančia informacijos apie įmonės nemokumą paskelbimą „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“, tokiu būdu būtų išsprendžiama kreditorių savalaikio informavimo problema, bei detalizuojamas teisinis pagrindas, ĮBĮ nurodomas, kaip viešas paskelbimas apie negalimumą ar neketinimą vykdyti finansinių įsipareigojimų (ĮBĮ 4str. 4d.).

4.2 Pasirengimas nagrinėti bankroto bylą teisme

Civilinio proceso stadijų paskirtis – išvengti bylos nagrinėjimo chaotiškumo ir sistemiškai bei nuosekliai, taip pat kiek įmanoma greičiau pasiekti civilinio proceso tikslus. Todėl pasirengimas teisminiam nagrinėjimui, kaip ir visas procesas, turi būti nuoseklus, logiškai tvarkingas. Nuo tinkamo pasirengimo teisminiam nagrinėjimui labai priklauso ir civiliniam procesui keliamų tikslų įgyvendinimo veiksmingumas, todėl sisteminis požiūris į pasirengimą teisminiam bylos nagrinėjimui yra ypač svarbus. Pasirengimą teisminiam nagrinėjimui sudaro gana daug procesinių veiksmų, kuriuos turi atlikti tiek teismas, tiek byloje dalyvaujantys asmenys. Visus veiksmus, kartu ir visą stadiją, atsižvelgiant į tam tikrus tarpinius tikslus, galima suskirstyti į tris dideles grupes, kurios atitinkamai sudarys tris pagrindines pasirengimo teisminiam nagrinėjimui dalis. Tai yra: įžanginė pasirengimo teisminiam nagrinėjimui dalis (jos tikslas – sudaryti teismui sąlygas iš pat pradžių nukreipti ginčo nagrinėjimą tinkama linkme, kartu išvengiant šalutinių, antraeilių klausimų nagrinėjimo, ir sudaryti palankias sąlygas tinkamai pasirinkti geriausią pasirengimo teisminiam nagrinėjimui formą); pagrindinė pasirengimo teisminiam nagrinėjimui dalis (jos tikslas – galutinai išsiaiškinti šalių nuomonę ginčijamais klausimais, atskleisti turimus įrodymus ir pašalinti teismui kylančius neaiškumus įgyvendinant savo pareigą išsiaiškinti); baigiamoji pasirengimo teisminiam nagrinėjimui dalis (jos tikslas – įtvirtinti procesinius rezultatus, kurių pasiekta pagrindinėje dalyje, t.y. galutinai apibrėžti ir procesine tvarka įtvirtinti šalių nuomonę ginčijamais klausimais).⁷⁶ Pasirengimas bylos nagrinėjimui gali būti rašytinis (apsikeičiant šalims rašytiniais paruošiamaisiais dokumentais – dublikais, triplikais), taip pat žodinis – teismui organizuojant parengiamąjį teismo posėdį. Šią civilinio proceso stadiją reglamentuoja CPK 225-233 str., tuo tarpu IBI 9 str.10 str. detalizuoja pasirengimo bankroto bylos nagrinėjimui stadiją.

Pasirengimo teisminiam nagrinėjimui stadija yra viena svarbiausių civiliniame procese, garantuojanti tiek proceso koncentruotumo principo įgyvendinimą, tiek teisingą bylos išnagrinėjimą. Pasirengimo teisminiam nagrinėjimui esmė – visų šalių reikalavimų, atsikirtimų, aplinkybių ir jas pagrindžiančių įrodymų nurodymas ir pateikimas, taip pat teismui kylančių neaiškumų šalinimas įgyvendinant savo pareigą išsiaiškinti. Tuo tarpu vykstant teisminiam nagrinėjimui turi būti tik tiriami ir vertinami rengiantis nagrinėti bylą teisme nurodyti įrodymai ir jais remiantis priimamas sprendimas.⁷⁷ Šios stadijos svarbą, taip pat akcentuoja ir G. Ambrasaitė,⁷⁸ pasisakydama, kad ši civilinio proceso stadija tampa viena pagrindinių, o gal būt pagrindine civilinio proceso stadija.

⁷⁶ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė II tomas, - Vilnius: Justitia, 2005.P.54.

⁷⁷ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė II tomas, - Vilnius: Justitia, 2005.P.56.

⁷⁸ Ambrasaitė G. Pasiruošimo teisminiam bylos nagrinėjimui stadija naujame Civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija.2002, T 28 (20).P.160.

Pasirengimo iškelti bankroto bylą stadiją reglamentuoja ĮBĮ 9 str., kuriame išvardinti esminiai ir pagrindiniai veiksmai, rekomenduotini teismui rengiantis nagrinėti bankroto bylą. Pasirengimo stadijos nagrinėti bankroto bylą teisme esmė yra nustatyti visą skolininko turimą turtą ir jo įsipareigojimus tam, kad būtų įmanoma įvertinti skolininko mokumą ar nemokumą. Šios stadijos metu, teismas turėtų pasirinkti vieną iš rengimosi nagrinėti bylą būdų numatytų CPK. R. Norkaus⁷⁹ nuomone, atsižvelgiant į bankroto bylų nagrinėjimo specifiką, teismas neturėtų būti varžomas CPK įtvirtintais rengimosi nagrinėti bylą būdais ir turėtų šiuos būdus derinti, atsižvelgdamas į kiekvienos bylos specifiką. Ši specifika priklauso nuo to, kas yra bankroto bylos iniciatorius. Kuomet į teismą kreipiasi įmonės likvidatorius ar vadovas, pasirengimo bankroto bylos iškėlimui stadija supaprastėja, kadangi šie subjektai, pateikdami pareiškimą privalo nurodyti tokio kreipimosi priežastis, pateikti įrodymus (ĮBĮ 7 str. 1 d., 8 str. 2 d.). Kitokia situacija susidaro kuomet dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei kreipiasi kreditorius (ĮBĮ 6 str.), tuomet pasiruošimo bankroto bylos iškėlimui stadija prailgėja, kadangi teismui reikalinga surinkti įrodymus, leidžiančius spręsti klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo ar atsisakymo ją kelti (ĮBĮ 9 str. 1 d.). Pasirengimo stadijos metu, teismas įpareigojamas būti aktyviu renkant įrodymus reikalingus priimti nutartį dėl bankroto bylos iškėlimo arba atsisakymo ją iškelti. Šį aktyvumą sąlygoja ir terminai numatyti ĮBĮ 9 str. 4 d., vadovaujantis kuria teismas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo pareiškimo gavimo dienos priima nutartį iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją iškelti. Teismas turi teisę dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti bankroto bylą teisme terminą, bet ne ilgiau kaip vieną mėnesį (ĮBĮ 9 str. 4 d.). Jei teismas nusprendžia rengdamasis bylos nagrinėjimui skirti parengiamąjį teismo posėdį, tai jis gali būti tik vienas. Taigi darytina išvada, kad pasirengimo stadija neturėtų trukti ilgiau kaip mėnesį ir tik išimties atveju šis terminas gali būti pratęstas. Į šiuos ĮBĮ reikalavimus teismui būtina atsižvelgti skiriant parengiamojo posėdžio datą ar nustatant paruošiamųjų dokumentų pateikimo terminus. Numatytieji terminai yra pakankami, ir nustatyti vadovaujantis proceso koncentruotumo ir protingumo principais.

Tam, kad būtų įgyvendinti bankroto proceso tikslai, svarbu tinkamas ir savalaikis, atsakingų asmenų informuotumas. Informavimo funkcija yra priskiriama buvusiam įmonės vadovui, kuris apie iškeltas bylas, kuriose įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų ir su darbo santykiais susiję reikalavimai, bei baudžiamąsias bylas, kuriose įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai ir (arba) areštuotas įmonės turtas, privalo per 5 dienas nuo dokumentų gavimo dienos pranešti teismui.

⁷⁹ Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. Mokslo darbai 2004. Nr.57 (49).

Pasisakant apie pareiškimo priėmimo pasekmes, pažymėtina, kad neigiami padariniai, susiję su įmonės turto valdymu bei disponavimu, teismo nuožiūra, gali atsirasti jau nuo pareiškimo priėmimo momento, nes ĮBĮ 9 str. 2 d. 5 p., 3 d. numato, kad teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, įmonės turtas ir lėšos gali būti areštuojamas bei taikomos kitos laikinosios apsaugos priemonės. Taigi valdymo organo veikla susijusi su turto disponavimu gali būti apribojama jau iki nutarties dėl bankroto įsiteisėjimo momento arba nutarties dėl atsisakymo iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo momento. Kadangi šios stadijos metu sprendžiami klausimai, turintys labai gilius padarinius tolimesniam įmonės gyvavimui, savininkų ir kreditorių turtiniams ir neturtiniams interesams bei susiję su atsisakymu iškelti bankroto bylą ar bankroto bylos iškėlimu, todėl teismas turėtų labai apdairiai vertinti faktines pareiškime nurodytas aplinkybes. ĮBĮ įsakmiai nenurodo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ribų ir pagrindų, todėl taikytinos CPK nuostatos reglamentuojančios laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindus, t.y. laikinosios apsaugos priemonės taikomos tuomet, jei nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių, teismo sprendimo vykdymas gali pasunkėti arba tapti neįmanomas (CPK 144 str. 1d.). Teismas, taikydamas laikinasias apsaugos priemones, nevertina ieškinio pagrįstumo, nes tai svarstyti nagrinėjant bylą iš esmės⁸⁰. CPK 148 str. 1 d. nurodo, kad apie prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių nagrinėjimą pranešama atsakovui, tačiau numato išimtį, jog laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos nepranešus atsakovui, jeigu toks pranešimas sutrukdys taikyti laikinasias apsaugos priemones arba padarys jų taikymą neįmanomą. Taigi įstatymų leidėjas suteikė diskrecijos teisę teismui pačiam, įvertinus bylos aplinkybes, spręsti ar laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą tiksliau spręsti pranešus atsakovui, ar jam nepranešus⁸¹.

ĮBĮ 9 str. teisės normos suteikia teismui plačius įgaliojimus reikalaujant iš įmonės dokumentų, susijusių su nemokumo ar mokumo nustatymu. ĮBĮ redakcija įsigaliojusi nuo 2008 m. liepos 1 d. numato teismui galimybę įpareigoti asmenis, turėjusius teisę veikti įmonės vardu, savininką (savininkus), vyriausią buhalterį (buhalterį), įmonės apskaitos struktūrinio padalinio vadovą pateikti teismui bankroto bylai nagrinėti reikalingus dokumentus ir teisės aktų nustatyta tvarka įvertinti įmonės turtą (ĮBĮ 9 str. 2 d. 1 p.). Be kita ko, numatyta ir teisė kviešti tuos asmenis bei reikalauti jų paaiškinimų, su kuriais nutrauktos darbo ar civilinės sutartys per 12 mėnesių iki pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo dienos, galintys suteikti vertingos informacijos. Taip pat numatyta galimybė apklausti kreditorius bei nustatinėti kitas aplinkybes, turinčias reikšmę bankroto bylos nagrinėjimui. Kaip matyti iš šios teisės normos turinio, teismo

⁸⁰ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . II tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2006.P.503.

⁸¹ Ten pat

galimai atliekamų veiksmų sąrašas nėra baigtinis, todėl teismas turi teisę atlikti bet kokius kitus veiksmus, leidžiančius nustatyti visas aplinkybes, reikšmingas sprendžiant klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo.⁸²

Paminėtina tai, jog teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu buvo išduoti teismo ar kitų institucijų vykdomieji dokumentai, pagal šiuos dokumentus turtas gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas (IBĮ 9 str. 3 d.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprendamas ginčą tarp bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir antstolio, dėl šios teisės normos taikymo pasisakė, jog antstolis pagal CPK 396 straipsnio 8 punktą privalo sustabdyti vykdomąsias bylas, kuriose sprendimai neįvykdyti dėl priteistinių sumų išieškojimo iš bankrutuojančios įmonės buvusiems darbuotojams ir perduoti vykdomąjį dokumentą teismui, kuris nagrinėja bankroto bylą. Tokia pat nuostata įtvirtinta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ 11 punkte. Toks teisės normos aiškinamas grindžiamas tuo, kad tiek 1997 m., tiek 2001 m. Įmonių bankroto įstatymai darbuotojus pripažino įmonės kreditoriais (2001 m. Įmonių bankroto įstatymo 3 straipsnio 2 punktas), todėl siekiant užtikrinti vienodą šios kategorijos asmenų teisių apsaugą, visi išieškojimai, susiję su darbo santykiais, turi būti vykdomi kartu, t.y. bankroto byloje. Atsižvelgdamas į nurodytus motyvus, teismas konstatavo, kad antstolis privalėjo pagal CPK 626 str. 1 d. 3 p. sustabdyti vykdomąją bylą dėl lėšų paskirstymo išieškotojų Ž. B., G. G., A. S. naudai, ir perduoti vykdomuosius dokumentus bankroto bylą iškėlusiam teismui.⁸³ Reikia pastebėti, kad IBĮ nenumato jokios informavimo tvarkos apie pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimą pateikimą, todėl vienintelis informacijos šaltinis yra teismų civilinių bylų raštinės teikiama informacija. Mano nuomone, tai yra IBĮ įstatymo spraga, kurios pašalimas galimas IBĮ numatant pareigą teismui, pateikti viešą informaciją apie pareiškimo dėl bankroto bylos priėmimą ir pasirengimą bankroto bylos svarstymui, t.y. skelbti tokių bylų sąrašus. Tai padėtų išvengti kreditorių informuotumo skirtumų bei suteiktų galimybę antstoliams savalaikiai sustabdyti vykdomąsias bylas.

Pasirengimo iškelti bankroto bylą stadijos analizė, suteikia galimybę daryti išvadą, kad be bendrųjų civilinio proceso taikymo taisyklių, IBĮ įtvirtinta daug specialiųjų teisės normų, reglamentuojančių šią bankroto proceso stadiją ir numatančių ypatumus išskiriančius ją iš bendrų taisyklių, todėl jau šios stadijos metu gali atsirasti padariniai, apribojantys valdymo organo disponavimą įmonės turtu ir turintys įtaką kreditorių reikalavimų tenkinimo lygiui. Šiuo požiūriu

⁸² Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr.33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // Teismų praktika. Vilnius, 2001.Nr. 16.P.297.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005m. vasario 21d. nutartis civ. byloje UAB „PTI technologijos“, antstolis M.L. Nr.3K-3-138/2005.

aktualu ir tai, kad antstolio atliekami išieškojimo veiksmai taip pat sustabdomi. (Šios nuostatos pagrįstos kreditorių lygiateisiškumo principu, nes vieno kreditoriaus informavimas nepagrįstai suteiktą pranašumą prieš kitus kreditorius.)⁸⁴

Mano nuomone, procesiniai veiksmai atliekami teismo ir kitų proceso dalyvių, šioje pasirengimo iškelti bankroto bylą iškėlimui stadijoje, praktikoje įgauna labai didelę reikšmę ir iš esmės nulemia įmonės tolimesnį egzistavimą, atsižvelgiant į ĮBĮ likvidacinį pobūdį.

4.3 Bankroto bylos iškėlimas

Pasirengus bylos nagrinėjimui, t.y. teismui išsprendus visus reikalingus klausimus bei išreikalavus būtinus duomenis, atsiranda prielaidos kitai bankroto bylos stadijai – bankroto bylos iškėlimui. Šioje stadijoje teisėjas nustato ar egzistuoja sąlygos, leidžiančios spręsti dėl bankroto bylos iškėlimo ar atsisakymo kelti bankroto bylą. Reikia pažymėti, kad praktikoje ši stadija dažnai būna susijungusi su pasiruošimu nagrinėti bylą ir ne visuomet galima jas atskirti. Tai išryškėja dokumentinio proceso metu ir dažniausiai tada, kuomet bankroto bylos iniciatorius yra įmonės vadovas ar likvidatorius, kuris pateikdamas pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, pateikia ir nemokumą pagrindžiančius dokumentus, pagrindžia sąlygų bankroto bylai iškelti realumą, kadangi vadovaujantis ĮBĮ nuostatomis, pareiškėjas turi pareigą pateikti ir visus dokumentus suteikiančius informaciją apie įmonės finansinę būklę, kreditorius, prievolių įvykdymo terminus, tuo sutrumpindamas pasiruošimo stadijos trukmę (ĮBĮ 7 str. 1 d., 8 str. 2 d.). Analizuojant šią stadiją, reikėtų skirti pagrindus, leidžiančius pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos ir sąlygas, kuomet bankroto byla iškeliama (ĮBĮ 9 str. 5 d.).

ĮBĮ 9 str. 5 d. nustatyta, kad bankroto byla iškeliama, jeigu teismas nustato, kad yra bent viena iš dviejų sąlygų:

- 1) įmonė yra nemoki arba įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą;
- 2) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui, kad negali atsiskaityti su kreditoriumi ir (arba) neketina vykdyti savo įsipareigojimų (LR ĮBĮ 9str. 5d. 2p.).

⁸⁴ Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007. P. 113.

Palyginti su ankstesniaja, iki 2008 m. liepos 1 d. galiojusia ĮBĮ redakcija, atsisakyta trijų mėnesių termino nustatyto sutartyse ir įstatymuose prievolei įvykdyti. Dabar galiojančio Įmonių bankroto įstatymo 2 str. 8 d. nustatyta, kad nemokumu laikoma tokia įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.), ir pradelsti įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Šiuo metu galiojantis ĮBĮ leidžia daug anksčiau pradėti bankroto bylos procedūrą, kadangi įmonė nemokia gali būti pripažinta jau nuo to momento, kai jos įsipareigojimai viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės ir ji nevykdo įsipareigojimų. Šiuo metu galiojančiame Įmonių bankroto įstatyme nustatyta, kad nustatinėjant įmonės nemokumą įmonės turtas lyginamas tik su pradelstais, t. y. tokiais įsipareigojimais, kurių įvykdymo terminas jau suėjęs, taip eliminuojant įsipareigojimus, kurių vykdymo terminas dar nesibaigė. Dar vienas esminis skirtumas nustatinėjant įmonės nemokumą bankroto bylos iškėlimo momentu - pagal 1997 m. birželio 17 d. Įmonių bankroto įstatymo 13 straipsnio 3 dalį teismas galėjo iškelti įmonei bankroto bylą tuo atveju, jeigu buvo pagrindo teigti, jog įmonė yra nemoki. Įstatymas nereikalavo, kad jau bankroto bylos iškėlimo momentu teismas iš esmės išspręstų įmonės mokumo ar nemokumo klausimą. Tokiu būdu, teismas galėdavo iškelti bankroto bylą, jei yra tam tikros teisinės prielaidos, t. y., jei pagal ieškovo (ieškovų) pateiktus ar teismo išreikalautus dokumentus preliminarai būdavo pakankamas pagrindas manyti, jog įmonės finansiniai įsipareigojimai yra lygūs įmonės turtui ar jį viršija. Šiuo metu, visgi teismas saistomas pareigos, nustatyti įmonės nemokumo būklę arba darbo užmokesčio išmokėjimo vėlavimą (ĮBĮ 9 str. 5 d. 1 p.). Pakankamai gera iliustracija, kaip turėtų teismas spręsti skolininko nemokumo klausimą galėtų būti Lietuvos apeliacinio teismo nutartis UAB „Vilstarema“ bankroto byloje,⁸⁵ kurioje apeliacinis teismas pasisakė, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo (2001 m. kovo 20 d. įstatymo Nr. X-1557 redakcija) 9 straipsnio penktosios dalies nuostata, bankroto byla iškeliama, jeigu teismas nustato, kad yra bent viena iš šių sąlygų: įmonė yra nemoki arba įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą, arba įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir (arba) neketina vykdyti savo įsipareigojimų. Pagal teismų praktiką klausimą dėl bankroto bylos iškėlimo teismas turi spręsti, remdamasis duomenimis apie įmonės finansinę būklę, susiklosčiusią šio klausimo sprendimo momentu. Pirmosios instancijos teismas bankroto bylą atsakovui UAB „Vilstarema“ iškėlė ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkte numatytu pagrindu,

⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. lapkričio 16 d. nutartis civ. byloje UAB „Vilstarema“, *VSDFV Vilniaus sk.* (bylos Nr. 2-713/2008 m., kat. 126.2).

konstatavęs, kad įmonė yra nemoki. Įmonės nemokumą apibrėžia ĮBĮ 2 straipsnio aštuntoji dalis, kurioje nurodyta, jog įmonės nemokumas – įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Įmonės nemokumas gali būti nustatytas tik išanalizavus jos ūkinės finansinės veiklos rezultatus, atspindėtus finansinės atskaitomybės ir kituose dokumentuose, turinčiuose reikšmės įvertinant realią įmonės finansinę būklę. Spręsdamas klausimą apie įmonės pradelstų įsipareigojimų ir jos balansinio turto vertės santykį, teismas vadovaujasi tiek prie pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pridėtais dokumentais, tiek ĮBĮ 9 straipsnio antrojoje dalyje numatyta tvarka gautais finansiniais įmonės dokumentais ir duomenimis. Bankroto byloje teismas privalo aktyviai veikti *ex officio*, nes pagal įstatymą jam suteiktos didesnės galimybės veikti bylos aplinkybių nustatymą (ĮBĮ 9 str. 2 d., 10 str. 1 d., CPK 159 str. 1 d., 179 str. 2 d.). Bankroto procesą reglamentuojančios teisės normos iš esmės yra viešosios teisės normos ir jų tikslas – pašalinti iš apyvartos nemokius rinkos dalyvius. Tačiau pradedant šį procesą, t.y. iškeliant bankroto bylą, yra svarbu nuodugniai išsiaiškinti, ar bendrovė yra iš tiesų nemoki ir nebegalės vykdyti veiklos, ar ji tik turi laikinų finansinių sunkumų, kurie gali būti išspręsti išsaugant bendrovę, kaip veikiantį rinkos dalyvį. Teismas nustato įmonės nemokumą, išanalizavęs ieškovo, atsakovo pateiktus ir kitus į bylą išreikalautus dokumentus ir duomenis. Vertindamas įrodymus, teismas turi įsitikinti, ar pakanka įrodymų reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar įrodymai yra patikimi ir kt. Byloje nesant duomenų apie realią atsakovo finansinę būklę, teismas turi išnaudoti visas galimybes, nurodytas ĮBĮ bei CPK, nustatyti atsakovo finansinę būklę bankroto bylos iškėlimo dienai. Prireikus teismas gali įmonei skirti auditą, ekspertizę įmonės turto vertei patikslinti. Aptariama teisės norma, numato sąlygą ir kuomet vėluojama darbuotojui išmokėti atlyginimą. Ši sąlyga, praktikoje dažniausiai yra, teisės normos pirmosios dalies, t.y. nemokumo pasekmė ir vertintina, daugiau kaip drausminimo priemonė, siekiant apginti silpnesnės šalies, t.y. darbuotojų interesus. Praktikoje galima ir situacija, kuomet ieškovas kreipiasi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo atsakovui, kuris nemoka darbo užmokesčio, tačiau teismas iškelia bankroto bylą dėl įmonės nemokumo. Kyla klausimas, ar teismas neperžengė ieškinio ribų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2004 m. spalio 7 d. konsultacijoje „Dėl kai kurių Civilinio kodekso, Civilinio proceso kodekso ir Įmonių bankroto įstatymo normų taikymo“ Nr. A3-112 išaiškino, kad nuo faktinio ieškinio pagrindo reikia skirti teisinį ieškinio pagrindą, t. y. ginčo santykiui taikytinas teisės normas. Faktinių bylos aplinkybių nustatymas ir teisinė kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas ginčo santykiui yra bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva (lot. iura novit curia), todėl ieškinio pareiškime ieškovo nurodytas teisinis ieškinio pagrindas teismo

nesaisto. Kadangi faktinių bylos aplinkybių nustatymas ir jų teisinė kvalifikacija yra teismui tenkanti pareiga, taigi būtent jis privalo tinkamai teisiškai kvalifikuoti ieškovo nurodytas faktines aplinkybes, kuriomis grindžiamas prašymas iškelti įmonei bankroto bylą, įvertinti tokias aplinkybes pagrindžiančius įrodymus bei konstatuoti, ar yra kuri nors iš Įmonių bankroto įstatymo 9 straipsnio 5 dalyje nustatytų sąlygų bankroto bylai iškelti. Kai sprendamas bankroto bylos iškėlimo klausimą teismas konstatuoja, kad yra abu Įmonių bankroto įstatymo 9 straipsnio 5 dalies 1 punkte įtvirtinti pagrindai, t. y. įmonė, kuriai prašoma iškelti bankroto bylą, ne tik daugiau kaip tris mėnesius vėluoja mokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą, bet ji taip pat yra nemoki (Įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 8 dalis), teismas įmonei gali iškelti bankroto bylą, remdamasis abiem šiais pagrindais, nors ieškinys dėl bankroto bylos iškėlimo ir būtų grindžiamas vien tik tuo pagrindu, kad įmonė nemoka darbuotojams priklausančių atlyginimų ir su darbo santykiais susijusių išmokų. Šiuo atveju nei faktinis ieškinio pagrindas, nei ieškinio dalykas nėra keičiami, todėl atlikdamas šį veiksma teismas ieškinio ribų neperžengia.⁸⁶ Kaip matyti iš išaiškinimo, teismas konstatavęs, kad yra abu įstatyme įtvirtinti pagrindai bankroto bylai iškelti, nepriklausomai nuo ieškinyje nurodyto pagrindo, todėl atlikdamas tokį veiksma, teismas ieškinio ribų neperžengia.

Pasisakant apie antrąją bankroto bylos sąlygą (įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui, kad negali atsiskaityti su kreditoriumi ir (arba) neketina vykdyti savo įsipareigojimų) pažymėtina, kad ĮBĮ nereglamentuoja viešo paskelbimo apie nemokumą turinio ir pranešimo ar paskelbimo tvarkos. Manychiau, kad tikslinga reglamentuoti paskelbimo apie nemokumą tvarką ir šiam veiksmui suteikti norminį pobūdį, nes kaip matyti iš aptariamos normos turinio, tokio pobūdžio paskelbimas turi teisinių pasekmių, todėl kad ĮBĮ 9 str. 5 d. numatyta, kad bankroto byla gali būti iškeliama, jeigu teismas nustatė, kad yra bent viena iš dviejų aukščiau minėtų sąlygų. Taigi šios sąlygos yra savarankiškos ir formaliai teismui pakaktų konstatuoti, kad įmonė pateikė viešą skelbimą apie nemokumą ir šio konstatavimo pakaktų priimant nutartį dėl bankroto bylos iškėlimo. Praktikoje, pateikiant ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, dažniausiai nurodomi keli pagrindai ir teismas taiko abi sąlygas, numatytas bankroto įstatyme. Tokio bankroto įstatymo taikymo, akivaizdžiu pavyzdžiu, galima pateikti Kauno apygardos teismo nutartį UAB „Anjora“ bankroto byloje, kurioje teismas iškėlė bankroto bylą konstatavęs jog, įmonė yra nemoki (ĮBĮ 2 str. 8 d.), kadangi pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos) viršija į balansą įrašyto turto vertę. Kadangi atsakovo įmonė nemoki ir negali atsiskaityti su kreditoriais, o šie

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacija „Dėl kai kurių Civilinio kodekso, Civilinio proceso kodekso ir Įmonių bankroto įstatymo normų taikymo.“ Nr. A3-112 2004 m. spalio 7 d.

nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, be to, apie atsakovo nemokumą yra paskelbta viešai, todėl atsakovui buvo iškelta bankroto byla pagal administracijos vadovo pareiškimą.⁸⁷ Kaip matyti, viešas skelbimas apie įmonės nemokumą, pripažįstamas labiau fakultatyvine sąlyga, esmine sąlyga laikant įmonės nemokumą.

Bankroto bylos iškėlimas ar atsisakymas iškelti bankroto bylą yra procesinis veiksmas, sukeliantis teises pasekmes ne tik bylos šalims, bet ir kitiems asmenims, todėl teismas sudėtingas bylas (pvz.: didelė įmonė, kurioje dirba daug darbuotojų, didelis įsiskolinimas ir pan.) turėtų nagrinėti teismo posėdyje žodinio proceso tvarka, atsižvelgiant į viešąjį interesą. Tačiau dažniausiai bankroto bylos iškėlimo klausimą teismas sprendžia rašytinio proceso tvarka, neinformuodamas šalių apie posėdžio vietą ir laiką. Priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą, teismas privalo atlikti veiksmus, numatytus ĮBĮ 10 str. 4 d.: paskirti įmonės administratorių (ĮBĮ 10 str. 4 d. 1 p.), uždėti įmonės nekilnojamajam turtui ir kitam ilgalaikiam materialiam turtui areštą, galiojantį iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos (ĮBĮ 10 str. 4 d. 2 p.), ne vėliau kaip kitą darbo dieną raštu pranešti apie iškeltą bankroto bylą juridinių asmenų registrui, Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Ūkio ministerijos, įmonei (kai nutartis priimta rašytinio proceso tvarka, – ir kreditoriams bei administratoriui), Lietuvos bankui, jei bankroto byla iškelta įmonei, kuri yra Lietuvos banko pagal Atsiskaitymų baigtinumo mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemose įstatymą skelbiamame sistemų dalyvių sąrašė, Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijai, jei bankroto byla iškelta draudimo įmonei ir perdraudimo įmonei, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijai, jei bankroto byla iškelta finansų maklerių įmonei, valdymo įmonei, investicinei bendrovei arba akcinei bendrovei, kuri laikoma vertybinių popierių emitentu pagal Vertybinių popierių įstatymą, ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos juridinių asmenų registrui (ĮBĮ 10 str. 4 d. 4 p.), nustatyti laikotarpį, ne trumpesnę kaip 30 dienų ir ne ilgesnę kaip 45 dienas nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, atsiradusius iki bankroto bylos iškėlimo dienos (ĮBĮ 10 str. 4 d. 5 p.); nustatyti laikotarpį, ne ilgesnę kaip 15 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, per kurį įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus (ĮBĮ 10 str. 6,7 d.). Teismas arba teisėjas ĮBĮ 10 str. 4 d. 3 p. nustatytus veiksmus gali pavesti atlikti įmonės administratoriui. Praktikoje teismas dažniausiai šia teise pasinaudoja ir nutartyje nurodo

⁸⁷ Kauno apygardos teismo 2005m.birželio 29 nutartis UAB „Anjora“ civ. byloje Nr. B2-908-527/2005, kat.126.2

apie bankroto bylos iškėlimą nedelsiant pranešti VI Registrų centrui. Pavesti administratoriui atlikti kitus ĮBĮ 10 str. 4 d. 3 ir 4 p. nustatytus veiksmus. Jam taip pat pavesti sušaukti pirmąjį kreditorių susirinkimą ĮBĮ 22str. 1d. nustatytu terminu. Bankroto bylos iškėlimo stadija baigiasi teismui priėmus nutartį dėl bankroto bylos iškėlimo ar atsisakymo iškelti bankroto bylą.

Pagal ĮBĮ 10 str. 8 d. dėl teismo nutarties iškelti bankroto bylą gali būti pateikiamas atskirasis skundas, tačiau jo padavimas bankroto bylos nesustabdo. Šioje dalyje taip pat numatoma, kad jei paduotas atskirasis skundas dėl teismo nutarties iškelti bankroto bylą, apeliacinės instancijos teismas privalo ne vėliau kaip per dvi savaites bylą išnagrinėti, o tokią nutartį apskųsti kasacine tvarka negalima.

Atsisakymo iškelti bankroto bylą pagrindai yra nurodyti ĮBĮ 10 str. 3 d. kurioje nustatyta, kad teismas atsisako kelti bankroto bylą, jeigu:

- įmonė iki teismo nutarties iškelti bankroto bylą priėmimo patenkina kreditoriaus, kuris kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, reikalavimus;
- įmonei iškelta restruktūrizavimo byla;
- pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimo metu teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, išskyrus 10 straipsnio 10 ir 12 dalyse numatytus atvejus.

Dėl pirmos sąlygos pasisakytina, kad kreditoriaus kreipimosi į teismą momentu jo interesas dažniausiai būna privatus. Šią kreditoriaus poziciją išreiškia ir privalomasis 30 dienų terminas, per kurį skolininkas privalo įvykdyti įsipareigojimus ir tik neįvykdžius prievolės kreditoriui bus galima kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Taigi kreditorius veikia privataus intereso skatinamas atgauti skolą. Skolininkui įvykdžius prievolę, išnyksta kreditoriaus kreipimosi į teismą pagrindas, todėl bankroto byla nekeliamą. Kaip nurodo R.Norkus⁸⁸ ĮBĮ nereikalauja, kad atsisakant kelti bankroto bylą būtų patenkinti visų žinomų įmonės kreditorių reikalavimai, kitaip nei norint nutraukti jau iškeltą bankroto bylą,- tada bankrutuojanti įmonė privalo atsiskaityti su visais kreditoriais (ĮBĮ 27str. 2d.). Lygiai taip pat visi kreditoriai neturėtų būtina dalyvauti ir sudarant taikos sutartį keliant bankroto bylą.

Antrasis pagrindas numato atsisakymą iškelti įmonei bankroto bylą, kuomet jau iškelta restruktūrizavimo byla. ĮBĮ 9 str. 4 d. numato, kad jeigu pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimo metu yra gautas pareiškimas iškelti restruktūrizavimo bylą ir teismo nutartis iškelti bankroto bylą dar nepriimta, pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimas atidedamas tol, kol

⁸⁸ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika .-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64).P. 12.

bus priimta teismo nutartis iškelti restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją iškelti. Restruktūrizavimo proceso ir jį reglamentuojančių teisės aktų paskirtis, sušvelninti šalies teisės aktų, reglamentuojančių nemokumo santykius, likvidacinį pobūdį, sudarant galimybę įmonėms nenutraukusioms ūkinės komercinės veiklos ir turinčioms laikinų finansinių sunkumų, pasinaudojant kreditorių taikomomis lengvatomis, atstatyti įmonės mokumą. Restruktūrizavimo procesas negalimas be tampraus skolininko ir kreditoriaus bendradarbiavimo bei tarpusavio pasitikėjimo, nes įmonės ruošiamam restruktūrizavimo planui turi pritarti kreditorių dauguma, o šiems pritarus restruktūrizavimo planą turi patvirtinti teismas. Restruktūrizavimo įstatymas buvo priimtas kaip alternatyva sanavimo procedūrai, kuri šiuo metu Įmonių bankroto įstatyme nenumatyta.

Teismams praktikoje taikant trečiąją pagrindą, kai pareiškimo iškelti bankroto bylą nagrinėjimo metu teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, išskyrus 10 straipsnio 10 ir 12 dalyse numatytus atvejus, problematiškiausia atrodo teisės normos išraiška susijusi su „pakankamai pagrįsta prielaida“.⁸⁹ Kaip jau minėta, teismai dažnai susiduria su finansinės atskaitomybės iškreipimais, kurie dažniausiai susiję su turto rinkos vertės kitimo dinamika ir ne visada atspindi tikrąją turto vertę. Praktikoje tokia situacija gana dažna ir administratorius priverstas vykdyti bankroto procedūras neatlygintinai. ĮBĮ 10 str. 10 d. numatyta, kad kai teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, jis turi pasiūlyti asmeniui, pateikusiam pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, įmokėti ne vėliau kaip per penkias darbo dienas nuo nurodyto pasiūlymo dienos į teismo depozitinę sąskaitą teismo nustatytą sumą. Ši suma negali būti didesnė kaip dešimt tūkstančių litų. Jeigu nurodytas asmuo teismo nustatytu laiku įvykdo papildomą sąlygą, t. y. įmoka teismo nustatytą sumą, bankroto byla gali būti keliama ir nagrinėjama supaprastinto bankroto proceso tvarka. Įmokėta į teismo depozitinę sąskaitą pinigų suma yra naudojama teisėjo, nagrinėjančio bankroto bylą, nurodymu teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti. Kreditorius įgyja teisę kreiptis į teismą su reikalavimu priteisti įmokėtą sumą iš įmonės vadovo ir savininkų, kurie kreditoriui atsako solidariai ir dėl to, kad šis įmonei tapus nemokia nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. ĮBĮ 10 str. 12 dalyje numatyta, kad jeigu darbuotojas pareiškimą teikia dėl neįvykdytų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais, reikalavimų atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo

⁸⁹ Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomasis mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“. Prieiga internete http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc.

nelaimingo atsitikimo darbe, tai bankroto byla taip pat gali būti keliama ir nagrinėjama supaprastinto bankroto proceso tvarka. ĮBĮ 10 str. 12 d. redakcijoje įsigaliojusioje nuo 2008 m. liepos 1 d. šis straipsnis papildytas nuostata, kad teismas nustato teismo ir administravimo išlaidų sumą, kuri negali būti didesnė negu šio straipsnio 10 dalyje nustatyta suma, t.y. dešimt tūkstančių litų. Dėl šios sumos išieškojimo iš šio straipsnio 11 dalyje nurodytų asmenų į teismą kreipiasi administratorius. Taigi šiuo papildymu siekiama sugriežtinti atsakomybę asmenų turinčių pareigą savalaikiai pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, ir šis papildymas vertintinas pozityviai, kadangi skatins atsakingus asmenis savalaikiai vykdyti įstatymuose numatytas pareigas.

Dėl nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo, pasisakytina, kad ĮBĮ 10 str. 13 d. numato, jog teismo nutartis iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją kelti, priimta rašytinio proceso tvarka, įsiteisėja per 10 dienų nuo jos priėmimo dienos, jeigu ji nebuvo apskūsta. CPK 282 str. 2 d. 4 p. nustatyta, kad teismas nukreipia skubiai vykdyti ir nutartis dėl bankroto ir restruktūrizavimo bylą iškėlimo. Šios teisės normos įgyvendinimas yra problematiškas ir ši problematiškumą lemia nutarties dėl bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo padariniai, kadangi veiksams atliekamiems teismo ir reglamentuojamiems ĮBĮ 10 str. 4 d. 1 p. iki 6 p. atskirojo skundo padavimas neturi įtakos, nes tai daugiau apsauginio ir informatyvaus pobūdžio, nesukeliantys materialinių pasekmių veiksmai. Tuo tarpu kiti veiksmai susiję su administratoriaus veikla perimant įmonės valdymą, turtą, atliekant informavimo funkcijas galimi tik įsiteisėjus nutarčiai, kuria iškeliama bankroto byla. R. Norkaus nuomone, bendrojo CPK 335 str. numatyto reglamentavimo, nustatančio septynių dienų terminą pirmosios instancijos nutartims apskūsti, nepakako, nes bankroto bylos iškėlimo sukeliama specifinių pasekmių, labai svarbu itin tiksliai fiksuoti momentą, nuo kurio įsiteisėja nutartis iškelti bankroto bylą. Susiejant nutarties, priimtos rašytinio proceso tvarka, apskundimo termino pradžią su šios nutarties nuorašo įteikimu nutarties įsiteisėjimo terminas tampa gana neapibrėžtas – nei teismas, nei paskirtas įmonės administratorius, nei kiti asmenys negali garantuoti, kad nutarties nuorašas pasieks adresatą, nes tai priklauso nuo korespondenciją įteikiančių struktūrų darbo, atstumo nuo teismų vietos iki adresato buveinės ir kitų aplinkybių. Likėtų neaišku, kada tiksliai atsiras ĮBĮ 10 str. 7 d. numatyti nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo padariniai. Įstatymų leidėjas papildydamas ĮBĮ 10 str. 13 d. nutarties iškelti bankroto bylą arba atsisakyti ją kelti įsiteisėjimo momentą susiejo su objektyviu šios nutarties priėmimo momentu, kuris gali būti tiksliai ir aiškiai fiksuojamas, o ne nuo nutarties nuorašo įteikimo byloje dalyvaujančiam asmeniui momentu. Toks terminas aiškinamas tuo, kad bendrosios CPK nuostatos nustato septynių dienų terminą rašytinio proceso tvarka priimtai nutarčiai apskūsti, o papildomo trijų dienų termino turėtų pakakti tam, kad

nutarties nuorašas pasiektų adresatą bet kurioje Lietuvos vietovėje. Todėl daroma prielaida, kad ĮBĮ 10 str. 13d. nustatytas nutarties apskundimo terminas faktiškai turėtų sutapti su CPK 335 str. įtvirtintais atskirųjų skundų padavimo terminais.⁹⁰

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2001 m. gruodžio 21 d. nutarime Nr. 33 pabrėžė, kad teismai sudėtingas civilines bylas dėl bankroto bylos iškėlimo turi nagrinėti teismo posėdyje žodinio proceso tvarka. Tačiau mano administratoriaus veiklos praktikoje teismai bankroto bylas dažniausiai iškelia rašytinio proceso tvarka, todėl pakankamai aktualus 10 dienų nutarties įsiteisėjimo terminas.

Įteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo, atsiranda padariniai, kardinaliai pakeičiantys bankrutuojančios įmonės teisinį statusą, valdymą, atsakomybę reglamentuojančius teisnius santykius ir kt. Taigi nutartis dėl bankroto bylos iškėlimo sukelia, tiek materialines, tiek procesines pasekmes.

Bankroto bylos iškėlimas sukelia tam tikrų pasekmių ir pačiam skolininkui, t.y. įmonei, kuriai iškelta bankroto byla, ir kreditoriams. Po bankroto bylos iškėlimo atsiradusias pasekmes galima suskirstyti į dvi grupes - materialines ir procesines.

ĮBĮ 10 str. 7 d. yra išvardytos materialinės pasekmės, kurios atsiranda teismui iškėlus įmonės bankroto bylą. Paminėtinos pasekmės atsižvelgiant į šiuo metu galiojančio LR ĮBĮ pakeitimus įsigaliojusius nuo 2008 m. liepos 1d., nes tai aktualiausia įstatymo redakcija.

Teismui iškėlus bankroto bylą, įmonės valdymo organai perduoda administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą įmonės bankroto bylos iškėlimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus. Tais atvejais, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, jos savininkas (savininkai) per tuos pačius terminus privalo pateikti administratoriui viso jo (jų) turimo turto sąrašą, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė. Jeigu asmuo, kurį teismas įpareigojo per jo nustatytą terminą perduoti administratoriui visus dokumentus, šių dokumentų neperduoda arba perduoda ne visus dokumentus, teismas arba teisėjas gali skirti jam iki 10 tūkstančių litų baudą (ĮBĮ 10 str. 7 d. 1 p.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Teismų praktikos, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalgoje nurodė jog nutartyje dėl bankroto bylos iškėlimo tikslinga įrašyti įpareigojimą įmonės valdymo organui perduoti administratoriui įmonės turtą pagal finansinę atskaitomybę, sudarytą įmonės bankroto bylos iškėlimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus, kaip tai nusprendė Kauno apygardos

⁹⁰ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika. - Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64)...P.9

teismo teisėjas, 1998 m. spalio 14 d. nutartimi iškėlęs bankroto bylą akcinei bendrovei „Naujasis varpas“ (byla Nr. 2-98-99). Nevykdant teismo nutartimi nustatyto įpareigojimo būtų galima kelti atsakingo už tai asmens atsakomybės klausimą, o administratorius turto perdavimui- priėmimui galėtų sudaryti atitinkamą komisiją.⁹¹

ĮBĮ 14 str. 1 d. nustatyta, kad nuo bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo dienos teisė valdyti, naudoti bankrutuojančios įmonės turtą (lėšas) suteikiam tik administratoriui. Įmonės savininkas (savininkai), administracija neturi teisės sudaryti jokių sandorių, susijusių su vykdoma ūkine veikla, disponavimu įmonės turtu ir nė vienam įmonės kreditoriui neleidžiama perimti bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto ir lėšų.

Kita svarbi bankroto bylos iškėlimo teisinė pasekmė yra įtvirtinta ĮBĮ 10 str. 7 d. 2 p., kuriame numatyta, kad įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų, o įmonės administratorius, įspėjęs raštu prieš 15 dienų, nutraukia darbo ar civilines sutartis su įmonės valdybos nariais ir vadovu. Šiems asmenims nemokama išeitinė pašalpa ir kompensacija, išskyrus piniginę kompensaciją už nepanaudotas atostogas.

Teismui iškėlus bankroto bylą, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka. Nutraukiamas netesybų ir palūkanų už visas įmonės prievoles, tarp jų už išmokų, susijusių su darbo santykiais, pavėluotą mokėjimą, skaičiavimas. Negali būti nustatoma priverstinė hipoteka. Įmonės kolektyvinės sutarties galiojimas ribojamas kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka (ĮBĮ 10 str. 7 d. 3 p.).

Kreditorių vienodai interesų apsaugai užtikrinti yra svarbi ĮBĮ 16 str. nuostata kuri nustato, kad nuo bankroto bylos iškėlimo dienos laikoma, jog visi bankrutuojančios įmonės skolų terminai yra pasibaigę. Ši įstatymo nuostata suteikia teisę nuo bankroto bylos iškėlimo momento įstoti į bylą ir reikšti savo reikalavimus bankrutuojančiai įmonei ir tiems kreditoriams, kurių atžvilgiu iki bylos iškėlimo skolų mokėjimo terminai faktiškai dar buvo nesuėję, suteikdami visiems kreditoriams nuo bankroto bylos iškėlimo įsiteisėjimo momento naudotis įstatymų kreditoriams suteiktomis teisėmis.⁹²

Prie procesinių bankroto bylos iškėlimo pasekmių priskirtina tai, kad po bankroto bylos iškėlimo įmonė negali savarankiškai dalyvauti ūkiniuose santykiuose, tai daro teismo paskirtas

⁹¹ Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga : Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001m.gruodžio 21d. apžvalga // Teismų praktika .2002, Nr. 16

⁹² Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija , 2005.Nr. 78(79).P.37.

administratorius, nes ĮBĮ 14 str. 1 d. teisė valdyti ir naudoti bankrutuojančios įmonės turtą ir lėšas bei jais disponuoti suteikiama tik administratoriui, kuris veikia vadovaudamasis teismo ir šio ĮBĮ suteiktomis teisėmis.

Kita procesinė pasekmė ir reikalavimas, kad visos bylos, kuriose įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų ir iš darbo santykių kylantys finansiniai reikalavimai, perduodamos bankroto bylą iškėlusiam teismui (ĮBĮ 15 str. 2 d.).

Bankroto procedūrų vykdymo esmė – kuo greitesnė proceso pradžia, nes tai sumažina galimybes įmonės skolininkės vadovams nesąžiningai pasinaudoti įmonės turtu, perimant jį ar parduodant turtą žemomis kainomis. Todėl labai svarbu, kad įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti įmonei bankroto bylą, būtų sudarytos sąlygos administratoriui nedelsiant atvykti į bankrutuojančią įmonę ir užtikrinti jos turto apsaugą. Šiuo apsektu teigiamai vertintinas ĮBĮ 10 str.7 d papildymas 9 punktu, kuriame nustatyta kad teismas arba teisėjas įsiteisėjusios nutarties iškelti įmonei bankroto bylą nuorašą, jeigu yra galimybė, įteikia administratoriui šios nutarties įsiteisėjimo dieną kartu su įmonės kreditorių ir skolininkų sąrašų, kuriuose nurodyti jų adresai, įsipareigojimų ir skolų sumos, atsiskaitymo terminai, praėjusių finansinių metų ir ataskaitinių finansinių metų laikotarpio iki pareiškimo pateikimo teismui dienos finansinių ataskaitų rinkinio, informacijos apie įmonei teismuose iškeltas bylas ir išieškojimus ne ginčo tvarka, įkeistą turtą ir kitus įsipareigojimus kopijomis arba tą pačią dieną išsiunčia administratoriui nurodytus dokumentus registruotu laišku arba per kurjerius. Administratorius ne vėliau kaip kitą darbo dieną po nurodytų dokumentų gavimo dienos privalo atvykti į bankrutuojančios įmonės buveinę, nurodytą teismo nutartyje iškelti įmonei bankroto bylą, ir organizuoti įmonės turto bei jos dokumentų perėmimą ir apsaugą. Jeigu administratorių, pateikusių įsiteisėjusios nutarties iškelti įmonei bankroto bylą nuorašą ir asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, atsisakoma įleisti į įmonės buveinę ir (ar) kitas įmonei nuosavybės teise ir (ar) kita teise priklausančias patalpas (teritorijas), administratorius kviečia policijos pareigūną ir jo akivaizdoje atidaro nurodytas patalpas (teritorijas). Administratoriaus pakviestas policijos pareigūnas privalo atvykti. Teismas arba teisėjas asmeniui, trukdžiusiam administratoriui atlikti šiame punkte nurodytus veiksmus, gali skirti iki 10 tūkstančių litų baudą. Šis papildymas, vertinamas teigiamai, kadangi sudaro sąlygas administratoriui nedelsiant vykdyti pareigas ir realizuoti ĮBĮ suteiktas teises.

4.4 Bankroto bylos nagrinėjimas iš esmės

Bankroto bylos nagrinėjimo iš esmės stadija prasideda, įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo. Teisminis nagrinėjimas tai civilinio proceso stadija, kai laikantis žodinio proceso, viešumo, tiesioginio dalyvavimo, rungimosi ir kitų civilinio proceso principų byla nagrinėjama iš esmės. Šioje stadijoje, išskyrus įstatyme daromas išimtis, nustatomos bylai reikšmingos aplinkybės, tiriami ir vertinami įrodymai bei, svarbiausia priimamas teismo sprendimas arba byla baigiama jo nepriėmus.⁹³ Taigi ši bankroto bylos nagrinėjimo stadija apima įrodymų ištyrimą ir vertinimą, bylos aplinkybių nustatymą ir kito procesinio dokumento užbaigiant, bylą priėmimą. Atsižvelgiant į bankroto proceso likvidacinį pobūdį, tai dažniausiai nutartis dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Bankroto byla užbaigiama teismo sprendimu, kuriuo pripažįstama įmonės pabaiga ir pavedama administratoriui atlikti įmonės išregistravimo veiksmus. Bankroto byla nagrinėjama, siekiant nustatyti kreditorinių reikalavimų pagrįstumą, bei dydį, ir patenkinti patvirtintus kreditorinius reikalavimus iš bankrutavusios įmonės turto. Kreditorinio reikalavimo patvirtinimas nutartimi, turi teismo sprendimo požymių ginčo teisenoje t.y ginčas dėl kreditorinio reikalavimo dydžio išsprendžiamas iš esmės yra juridinis faktas ir reiškia konstatavimą, kad kreditorius tikrai turi reikalavimo teisę į bankrutuojančios įmonės turtą.⁹⁴

Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, teismas priėmęs, nutartį dėl bankroto bylos iškėlimo, nustato terminą kreditoriniams reikalavimams pareikšti. Šis terminas negali būti trumpesnis kaip 30 dienų ir neilgesnis kaip 45 dienos. Kreditoriai turi teisę per teismo nustatytą laikotarpį perduoti administratoriui savo reikalavimus, bei pateikti šiuos reikalavimus pagrindžiančius dokumentus. Kreditoriui praleidus, teismo nustatytą terminą ĮBĮ 10 str. 9 d. numato galimybę teismui priimti kreditorinius reikalavimus, jeigu praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė kolegija suformavo praktiką išsamiai išaiškindama kreditorinių reikalavimo pateikimo tvarką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. gruodžio 17 d. nutartyje, priimtoje UAB „Revi“ bankroto byloje, įvertino ĮBĮ 10 str. 9 d. ir 26 str. 1 d. įtvirtintą teisinį reguliavimą, reikšmingą sprendžiant, ar yra teisinis pagrindas priimti kreditorių pareiškimus dėl reikalavimų, susidariusių iki bankroto bylos iškėlimo, pripažinimo, kai jie paduoti dėl svarbių priežasčių praleidus ĮBĮ 10 str. 4 d. 5 p. nustatytą terminą. Teismas konstatavo, kad pagal Įmonių bankroto įstatymą įmonės kreditoriai į kreditorių sąrašą įtraukiami pareikštiniu būdu. Ši nuostata įtvirtinta Įstatymo 11 str. 3 d. 10 p., kuriame nurodoma, kad visų įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašas sudaromas pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės finansinės apskaitos

⁹³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė II tomas,.- Vilnius: Justitia, 2005.

⁹⁴ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika .-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64). P.18.

dokumentus, ir pateikiamas teismui tvirtinti, taip pat [BĮ 21 str. 1 d. 1 p.. [BĮ nustatytos procesinės priemonės, kuriomis užtikrinamas kreditorių materialinių teisių gynimas, kai yra iškelta bankroto byla. Tarp tokių yra ir teisė tikslinti kreditorių sąrašą ir jų reikalavimus iki teismas priima nutartį nutraukti bankroto bylą arba sprendimą dėl įmonės pabaigos. Kreditorių sąrašo ir jų reikalavimų tikslinimo teisės iki teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos aiškinimas kaip kreditoriaus materialinių teisių gynimo užtikrinimo procesinės priemonės pagrįstas ir [BĮ nustatytos teisės normų išdėstymo sistemos bei struktūros vertinimu – ši norma inkorporuota [BĮ penktajame skirsnyje „Skolininko, kreditorių ir trečiųjų asmenų interesų gynimas, kai yra iškelta bankroto byla“.⁹⁵ Reikėtų pritarti nuomonei, kad kreditorinių reikalavimų sąrašas turėtų būti tikslinamas iki teismo nutarties dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto įsiteisėjimo, nes po šios nutarties įsiteisėjimo prasideda likvidavimo stadija ir bankroto procesas įgauna vykdymo proceso bruožų, t.y. įmonės turtas parduodamas bei vykdomas atsiskaitymas su kreditoriais. Dėl termino praleidimo priežasčių svarbumo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl termino tokiam procesiniam veiksmui atlikti praleidimo priežasčių vertinimo, taikytinas protingos ir apdairios elgsenos reikalavimas, kuris, šioje situacijoje reiškia tai, jog kreditorius turėtų nuolat domėtis kiekvieno skolininko teisine padėtimi - sekti informacinius pranešimus ir periodiškai kreiptis į juridinių asmenų registrą. Tokių reikalavimų nekyla nei iš įstatymų, nei iš civiliuose bei bankroto teisiniuose santykiuose dalyvaujantiems subjektams taikytinų bendrųjų teisės principų, todėl sužinojimas apie procesinių teisių įgyvendinimui reikšmingas aplinkybės yra įrodomasis faktas, kiekvienu atveju nustatytinas pagal procesines įrodymų vertinimo taisykles nagrinėjant prašymą dėl termino atnaujinimo.⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad priežasčių dėl praleisto termino svarbumo klausimus teismai turi nagrinėti atsižvelgdami į pareiškimuose nurodomas faktines aplinkybes.

Teismo nustatomas terminas pareikšti kreditorinius reikalavimus, aktualus apsprendžiant ir skiriant pirmojo kreditorių susirinkimo datą. [BĮ pakeitimuose įsigaliojusiuose nuo 2008 liepos 1 d. numatytas 30 dienų terminas, nuo nutarties dėl kreditorinių reikalavimų patvirtinimo įsiteisėjimo dienos. Šis terminas nustatytas, atsižvelgiant į tai, kad tik tada, kai jau įsiteisėjusi teismo nutartis dėl kreditorių reikalavimų patvirtinimo yra perduota administratoriui (tik žinodamas teismo patvirtintus kreditorius, bei žinodamas patvirtintus jų kreditorinius reikalavimus), administratorius gali tinkamai organizuoti savo veiklą (su kreditoriais derinti susirinkimo laiką ir kt.). Didelių, daug kreditorių turinčių įmonių bankroto atveju, šis

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007m. vasario 17d. nutartis civ. byloje UAB „Revi“ bankroto byloje. Nr.3K-7-326/2007.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007m. vasario 17d. nutartis civ. byloje UAB „Revi“ bankroto byloje. Nr.3K-7-326/2007.

paruošiamasis darbas reikalauja daug laiko, todėl ilgesnio termino nustatymas vertintinas pozityviai. Praktikoje, kreditorių susirinkimo datos, teismai nenustato, nes to nereikalauja įstatymo nuostatos, tačiau paveda administratoriui, be kitų nutartyje ir įstatyme numatytų veiksmų [IB] nustatyta tvarka sukviesti pirmąjį kreditorių susirinkimą.

Administratorius, kreditorių reikalavimus pareikštus per teismo nustatytą terminą, sutikrintus pagal įmonės buhalterinės apskaitos duomenis, pateikia teismui tvirtinti. Nesant ginčo tarp, šalių dėl reikalavimų dydžio, teismas kreditorinius reikalavimus tvirtina nutartimi ([IB] 11 str. 3 d. 10 p.) Nors, kaip ir minėta, ši nutartis turi teismo galutinio sprendimo požymių, ji vadovaujantis CPK 335 str. nustatyta tvarka atskiruoju skundu gali būti apskūsta per 7 dienas nuo nutarties priėmimo dienos.

Praktikoje kyla klausimų dėl kreditorių, nepareiškusių reikalavimų bankroto byloje įtraukimo į kreditorių sąrašus ir jų finansinių reikalavimų patvirtinimo. Šiuo klausimu Lietuvos Aukščiausias Teismas 2002 m. gegužės 13 d. nutartyje priimtoje civilinėje byloje Nr.3K-3-718/2002, pasisakė, kad bankrutuojančios įmonės administratorius pagal įmonės turimus dokumentus ir kreditorių pareikštus reikalavimus sudaro visų žinomų kreditorių sąrašą. Iš įstatymo turinio negalima daryti išvados, kad į kreditorių sąrašą negali būti įtrauktas kreditorius, nepareiškęs reikalavimo, todėl administratoriaus nepriklausomai nuo to, ar kreditorius pareiškė reikalavimą, ar ne privalo teikti teismui tvirtinti šių kreditorių finansinius reikalavimus, kurie yra apskaityti bankrutuojančios bendrovės finansiniuose dokumentuose. Tokia [IB] traktuotė padeda užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principą, nepriklausomai nuo kreditorių informatyvumo lygio.⁹⁷

Administratoriaus ginčijami kreditorių pareikšti reikalavimai, nagrinėjami žodinio proceso tvarka, kviečiant į teismo posėdį administratorių ir kreditorius, kurių reikalavimai ginčijami. Ginčas išsprendžiamas nutartimi, kuria kreditoriniai reikalavimai patvirtinami arba kreditorius išbraukiamas iš kreditorių sąrašo ([IB] 26 str. 4 d.). Reikia pažymėti, kad teismas neprivalo tvirtinti visų be išimties administratoriaus pateiktų reikalavimų ir Lietuvos apeliacinis teismas ne vienoje byloje yra pasisakęs dėl aktyvios teismo pozicijos bankroto bylose ir dėl kitų kreditorių teisių ginčyti nepagrįstą reikalavimą nors administratorius jo ir neginčija. Lietuvos apeliacinis teismas ne kartą konstatavo, jog kreditoriaus pareikštas prašymas dėl reikalavimo patvirtinimo yra tapatus ginčo teisenos nustatyta tvarka pareikštam ieškinio reikalavimui dėl pinigų sumos priteisimo.⁹⁸ Kreditorių reikalavimų pareiškimo specifika ta, jog kreditoriai

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002m. gegužės 13 d. nutartis civ. byloje P.R. bankroto byloje Nr.3K-3-718/2002.

⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugpjūčio 3d. nutartis UAB „Barklita“ bankroto byloje, civ. byloje Nr.2-504/2007.

reikalavimus reiškia ne tiesiogiai teismui, bet bankroto administratoriui, kuris, išdėstęs teismui argumentuotą nuomonę dėl pareikštų reikalavimų pagrįstumo, teikia juos tvirtinti arba prašo teismo netvirtinti tokių reikalavimų. Todėl administratoriaus pateiktas teismui tvirtinti kreditorių reikalavimų sąrašas nereiškia šių reikalavimų nenuginčijamumo. Teismas nėra įpareigotas tvirtinti visus be išimties administratoriaus pripažintus reikalavimus, o gali patvirtinti administratoriaus ginčijamus kreditorių pareikštus reikalavimus, arba atsisakyti juos tvirtinti, sumažinti ar padidinti administratoriaus pripažintus teismui pateiktus tvirtinti kreditorių reikalavimus. Bankroto bylą nagrinėjantis teismas tik tuomet tvirtina kreditoriaus pareikštą reikalavimą, jeigu iš byloje esančių duomenų gali padaryti išvadą, kad toks reikalavimas yra pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai. Tuo atveju, jeigu byloje nėra pakankamai duomenų padaryti išvadą dėl kreditoriaus pareikšto reikalavimo pagrįstumo, teismas turi imtis priemonių išaiškinti reikšmingas bylos aplinkybes tam, kad teisingai išspręstų nagrinėjamą klausimą. Tačiau aktyvus teismo vaidmuo neturi pažeisti civiliniame procese vyraujančio rungimosi principo, pagal kurį kiekviena šalis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu, išskyrus tuos atvejus, kai šių aplinkybių nereikia įrodinėti pagal įstatymą (CPK 12, 178 str.).⁹⁹

Taigi, bankroto bylą nagrinėjimo specifika lemia tai, kad teismas neturi pareigos tvirtinti administratoriaus pateiktus kreditorių pareikštus reikalavimus remdamasis tik administratoriaus ir kreditorių pateiktais įrodymais, bet privalo būti aktyvus, savo iniciatyva rinkti teisingam bylos išsprendimui reikšmingus įrodymus, ir tik įvertinus visas bylai reikšmingas aplinkybes, priimti sprendimą patvirtinti finansinius kreditorių reikalavimus.¹⁰⁰

Bankroto bylą nagrinėjimo praktikoje dažnai susiduriama su kreditoriaus teise ginčyti kito kreditoriaus reikalavimą. ĮBĮ tokią teisę numato kreditoriui, kurio reikalavimo suma viršija 250 Lt. Geriausiai šios teisės normos taikymą iliustruoja Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis priimta civilinėje byloje Nr. 2-432/2006, kurioje teismas išaiškino jog, Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis įtvirtina asmens teisę kreiptis į teismą. Ši konstitucinė nuostata, kuri atkartota ir CPK 5 straipsnio 1 dalyje, reiškia, kad teismas turi teisę spręsti visus ginčus dėl teisės. CPK nustato bankroto bylą nagrinėjimo tvarką, išskyrus išimtis, kurias numato ĮBĮ (CPK 1 str. 1 d., ĮBĮ 10 str. 1 d.). Lietuvos apeliacinis teismas 2006 m. vasario 23 d. nutartyje, kuria byla dėl trečiojo asmens AB Ūkio banko prašymo patikslinti aukščiau nurodytų kreditorių finansinius reikalavimus perduota pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės, buvo nurodęs, jog įstatymai nedraudžia patikslinti, ginčyti teismo patvirtintus bankrutuojančios

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. vasario 7 d. nutartis civ. byloje UAB „Barklita“ bankroto byloje (bylos Nr. 2-47/2008 m., kat. 126.5).

¹⁰⁰ Ten pat.

įmonės kreditorių reikalavimus iki bankroto bylos pabaigos, jeigu pareiškėjas (kreditorius) motyvuotai nurodo svarbias priežastis, dėl kurių anksčiau negalėjo pateikti prašymo dėl kreditorių reikalavimų patikslinimo ar paduoti atskirojo skundo dėl teismo nutarties, kuria patvirtinti įmonės kreditorių reikalavimai, kreditoriai turi teisę ginčyti ir kitų kreditorių patvirtintų reikalavimų dydžius (IBĮ 26 str. 5 d., 10 str. 1 d., CPK 3 str. 6 d.). Pažymėtina, kad IBĮ nėra įtvirtinta, jog bankrutuojančios įmonės kreditoriaus prašymas dėl kitų kreditorių reikalavimų patikslinimo negali būti nagrinėjamas teisme, jog toks prašymas nagrinėtinas kreditorių susirinkime. Pagal IBĮ 26 straipsnio nuostatas kreditorių reikalavimus bei atsisakymą nuo jų tvirtina teismas; kreditorių sąrašo ir jų reikalavimų patikslinimai, susiję su bankroto procesu taip pat tvirtinami teismo nutartimi iki teismas priima nutartį nutraukti bankroto bylą arba sprendimą dėl įmonės pabaigos. IBĮ 26 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad kreditoriai turi teisę skusti teismo nutartį dėl kitų kreditorių patvirtintų finansinių reikalavimų, jei jomis patvirtintų finansinių reikalavimų suma viršija 250 Lt ir skundą paduodančio kreditoriais patvirtintų finansinių reikalavimų suma viršija 250 Lt. Beje, šioje byloje kreditorių A. K. ir įmonės Nibalk Ltd finansiniai reikalavimai buvo patvirtinti nepranešus trečiajam asmeniui AB Ūkio bankui, o kiekvienas bankrutuojančios įmonės kreditorius yra suinteresuotas, kad jo finansinis reikalavimas būtų patenkinamas, todėl, esant pagrįstai abejonei dėl patvirtinto kito kreditoriaus reikalavimo dydžio, kyla grėsmė jo finansinių reikalavimų patenkinimui. Todėl kreditoriai turi teisę ginčyti ir kitų kreditorių patvirtintų reikalavimų dydžius.¹⁰¹ Tenka pripažinti, kad dėl didelio darbo krūvio teismai ne visuomet tinkamai atlieka pareigą tikrinti, administratoriaus pareikštų kreditorinių reikalavimų pagrįstumą ir šio pasekmėje bankroto bylų nagrinėjimas užtrunka bei pažeidžiamos neturtinės kreditorių teisės, kurias šie realizuoja balsuodami kreditorių susirinkimuose ir kreditorių komitete. Siekiant nepažeisti kreditorių turtinių teisių, tikslinga nutartyje nustatyti ir kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumą, nes kaip žinia įkaito turėtojo reikalavimai tenkinami pirmiausia iš įkeisto turto ir tik likus lėšų iš šių galimas ir kitų kreditorių reikalavimo tenkinimas. Todėl siekiant užtikrinti bankroto proceso sklandumą bei skaidrumą, mano nuomone, teismas priimdamas nutartį tvirtinti kreditorinius reikalavimus turėtų nurodyti ir įkaito turėtoją, jei tokia kreditoriaus teisė egzistuoja. Dėl teismo nutarties, kuria tvirtinami kreditoriniai reikalavimai gali būti paduodamas atskirasis skundas, kurio padavimui taikomos CPK 335 str. nuostatos.¹⁰²

Kreditoriai, tiek turtines, tiek neturtines teises, bankroto proceso metu realizuoja per dalyvavimą kreditorių susirinkimuose ar komitetuose, todėl kreditoriui aktualu, kad jo

¹⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civ. byloje *UAB „Baltijos orfėjas“* bankroto byloje (bylos Nr. 2-432/2006 m., kat. 126.5 126.8).

¹⁰² Ten pat.

dalyvavimas bankroto procese būtų savalaikiai užtikrintas. Tai galėtų būti pasiekiamas, vadovaujantis CPK principais, teismui imantis visų įmanomų priemonių kreditorinius reikalavimus tvirtinti viena nutartimi. Dažnai praktikoje, be pagrindinės skolos kreditorius siekia atgauti, tiek netesybas, baudas ar delspinigius numatytus įstatymuose ar tarpusavio susitarimuose. Dėl šių papildomų reikalavimų dažniausiai ir kyla ginčas tarp administratoriaus, atstovaujančio skolininko interesus, ir kreditoriaus. Pagrindinės skolos dydis, neretai atitinka abiejų šalių buhalterinės apskaitos duomenis, todėl teismas turėtų šį reikalavimą patvirtinti, o dėl kitos dalies reikalavimo pagrįstumo spręsti teismo posėdyje. Tokiu būdu, būtų suteikiama kreditoriui teisė ir galimybė aktyviai dalyvauti bankroto procese, ir tuo užtikrinant, kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą. Tai aktualu kiekvienam kreditoriui, kadangi būtent pirmojo kreditorių susirinkimo metu numatomos pagrindinės bankroto proceso eigos gairės, nustatoma kreditorių informavimo tvarka, susirinkimų sušaukimo tvarka, sprendžiamas administravimo išlaidų apmokėjimo dydis, suteikiami kreditorių susirinkimo pirmininkui įgaliojimai pasirašyti pavedimo sutartį su administratoriumi, administratoriaus ataskaitų pateikimo tvarka, neretai ir tolimesnis įmonės likimas.¹⁰³ ĮBĮ 23 str.pakeitimas leidžiantis kreditoriams jau pirmojo susirinkimo metu priimti nutarimą kreiptis į bankroto bylą nagrinėjantį teismą dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto, daro kreditoriaus teisę dalyvauti pirmajame susirinkime dar aktualesne. Tokios nuomonės laikosi ir R. Norkus pabrėždamas, kad kreditoriai, kurių reikalavimus administratorius pagrįstai ar nepagrįstai ginčija, byloje dalyvaujančiais asmenimis gali tapti daug vėliau, nors kreditorių susirinkime jau gali būti priimti esminiai tolimesniam įmonės likimui reikšmingi sprendimai,¹⁰⁴ kas sąlygotų kreditorinių lygiateisiškumo principo pažeidimą.

Tačiau išvengti bent minimalios kreditorių lygiateisiško pažeidimo galimybės, praktikoje vargu ar galima, dėl didelio teismų darbo krūvio ir kitų procesinių dalykų, tačiau minimalizmuoti tikrai įmanoma, nustatant spartesnius procesinių dokumentų pateikimo terminus.

Nagrinėjant bankroto bylą, gali paaiškėti, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti. Tuomet teismas gali priimti nutartį taikyti įmonei supaprastintą bankroto procesą (ĮBĮ 13¹ str.). Šis procesas negali trukti ilgiau kaip vienerius metus nuo nutarties taikyti supaprastintą bankroto procesą įsiteisėjimo dienos (ĮBĮ 13¹ str. 1d.). Supaprastinto bankroto proceso metu turi būti taikoma bankroto procedūra – likvidavimas. Kreditorių susirinkimo kompetencijai skirtus turto pardavimo klausimus sprendžia teismas. Pavedimo sutartis su administratoriumi nesudaroma (ĮBĮ 13¹ str. 4 d.). Įsiteisėjusi teismo nutartis

¹⁰³ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika .-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64). P.19.

¹⁰⁴ Ten pat.

taikyti įmonei supaprastintą bankroto procesą yra pagrindas administratoriui atlikti įmonės bankroto procedūras (ĮBĮ 13¹ str. 4 d.). Pardavus turtą ir reikalavimų teises gautos lėšos skiriamos teismo ir administravimo išlaidoms. Jeigu pradėjus supaprastintą bankroto procesą nustatoma, kad pardavus įmonės turtą ir reikalavimo teises bus gauta dvigubai daugiau lėšų, negu reikia teismo ir administravimo išlaidoms, teismas priima nutartį nutraukti supaprastinto bankroto proceso vykdymą ir priima nutartį vykdyti įmonės bankroto procedūras bendra šiame įstatyme nustatyta bankroto bylų nagrinėjimo teisme tvarka. Dėl teismo nutarties taikyti supaprastintą bankroto procesą gali būti duodamas atskirasis skundas CPK nustatyta tvarka. Svarbi ekonomiškumo požiūriu ir spartinanti tokio pobūdžio bankroto procesą sąlyga, įtvirtinta ĮBĮ yra, kad supaprastinto bankroto proceso metu kreditorių susirinkimai nešaukiami (ĮBĮ 13¹ str.).

Bankroto bylos nagrinėjimo iš esmės metu gali būti nustatyta ir tyčinio bankroto požymių. Jeigu įmonės bankroto bylą nagrinėjantis teismas nustato tyčinį bankrotą, apie bankroto pripažinimą tyčiniu teismas privalo informuoti prokurorą (CPK 251 str.), ir nusiųsti nutarties nuorašą, kad būtų išspręstas kaltų asmenų patraukimo baudžiamojon atsakomybėn klausimas bei dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Administratoriui atsiranda pareiga patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per 5 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareikšti ieškinius įmonės bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais (ĮBĮ 20 str.). Svarbus šios teisės normos papildymas įsigaliojo nuo 2008 m. liepos 1 d., nutraukiantis bet kokias diskusijas dėl galimo ieškininės senaties termino taikymo nes, nuo šiol laikoma, kad administratorius apie sandorius sužinojo nuo dokumentų apie šių sandorių sudarymą gavimo dienos. Įstatymo leidėjas numatė ir panaikino iki šiol praktikoje pasitaikančioms situacijoms kilti, kuomet nesąžiningi įmonės vadovai neperduodavo administratoriui visų dokumentų, susijusių su abejotinais sandoriais arba sąmoningai dokumentus sunaikindavo.

Nagrinėjant bylą gali paaiškėti aplinkybės, naudingos tiek kreditoriams, tiek skolininkui bei sudarančios prielaidas bylos dalyviams taikiai susitarti, dėl bankroto procedūrų nutraukimo sudarant taikos sutartį. Taikos sutarties sudarymo galimybė aktuali jau nuo pradinės civilinės bylos nagrinėjimo stadijos ir jau šiame etape atsiranda ypatumų, susijusių su tuo, kurioje bankroto bylos nagrinėjimo stadijoje galimas taikos sutarties pasirašymas. Atsižvelgiant į bankroto proceso terminus, pradedant skaičiuoti nuo civilinės bylos iškėlimo, nesant kreditorių susirinkimo pareiškimo, terminas suinteresuotiems asmenims spręsti dėl taikos sutarties sudarymo esant realioms ketinimams yra maždaug 6 mėnesiai, t.y. pakankamas. Lietuvos

Aukščiausiojo Teismo praktika šiuo klausimu, teisės mokslininkų ir praktikų vertinama nevienareikšmiai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 birželio 30 d. konsultacijoje Nr. A3-86, formuodamas vieningą praktiką, atsakydamas į klausimą, ar gali teismas patvirtinti taikos sutartį iškėlus bankroto bylą, atsakė neigiamai. Konsultacijoje nurodė, jog ĮBĮ 2 str. 11 p. nurodyta, kad taikos sutartis, tai kreditorių ir įmonės susitarimas tęsti įmonės veiklą, kai įmonė prisiima tam tikrus įsipareigojimus, o kreditoriai sutinka savo reikalavimus atidėti, sumažinti ar jų atsisakyti. Pagal ĮBĮ 28 str. 3 d. ši sutartis gali būti sudaroma bet kuriuo bankroto proceso metu iki nutarties likviduoti įmonę dėl bankroto įsiteisėjimo dienos. Teismo vykdomų įmonės bankroto procedūrų atveju įmonės bankroto procesas prasideda, kai teismas priima nutartį iškelti bankroto bylą (ĮBĮ 2 str. 1 p., 3 p., 9 str. 4, 5 d.). Vadinasi, taikos sutarties sudarymas galimas tik teismui iškėlus bankroto bylą, taigi pradėjus bankroto procedūras. Tokią išvadą pagrindžia ir kitos ĮBĮ nuostatos. Taip pat ĮBĮ 28 str. 2 d. nustato, kad taikos sutartį pasirašo visi kreditoriai, kurių reikalavimai bankroto proceso metu iki taikos sutarties pasirašymo dienos liko nepatenkinti. Pagal ĮBĮ 10 str. 4 d. 1 p. įmonės administratorių teismas skiria tik priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą. Įmonės kreditoriai, kurių reikalavimai gali būti tenkinami bankroto proceso tvarka ir, kurie su administratoriumi gali sudaryti taikos sutartį, t.y. asmenys, galintys būti kita šios sutarties šalimi, iš esmės tokiais tampa, kai teismas nutartimi patvirtina jų pareikštus reikalavimus (ĮBĮ 3 str., 21 str. 1 d. 1 p., 26 str. 1 d., 30 str. 2 d.). Kai nustatomi visi bankrutuojančios įmonės kreditoriai ir jų reikalavimų šiai įmonei apimtis, teismas, sprenddamas sudarytos taikos sutarties tvirtinimo klausimą, gali įvykdyti ĮBĮ 29 str. 3 d. reikalavimus. Be to, pažymėtina, kad pasirašyta taikos sutartis sukelia teisinės pasekmės tik tuo atveju, jeigu įsiteisėja teismo nutartis, kuria ši sutartis patvirtinama (ĮBĮ 29 str. 2, 3 d.). Patvirtindamas taikos sutartį teismas ta pačia nutartimi bankroto bylą nutraukia (ĮBĮ 27 str. 1 d. 3 p., 29 str. 4, 5 d.). Taigi taikos sutarties patvirtinimas yra ne pagrindas atsisakyti iškelti bankroto bylą (ĮBĮ 10 str. 3 d. 1,3 p.), o pagrindas iškeltą bankroto bylą užbaigti ją nutraukiant. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad iki nėra priimta teismo nutartis iškelti bankroto bylą, pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo teismui pateikęs asmuo gali nuo šio pareiškimo atsisakyti (ĮBĮ 6 str. 5 d), nepriklausomai nuo tokio atsisakymo motyvų.¹⁰⁵ R.Norkus¹⁰⁶ su tokia Aukščiausiojo Teismo pozicija nesutinka ir pateikia sekančius argumentus: Konsultacijoje neatsižvelgta, darant nuorodas į ĮBĮ, kad bankroto byla dar neiškelta ir kol kas nagrinėjama civilinė byla, kuri prasideda teismui priėmus ieškinį ir bankroto bylos iškėlimo klausimas dar bus svarstomas, taigi taikytinos bendrosios CPK ginčo

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003m.birželio 30 d. konsultacija Nr.A 3-86 //Teismų praktika. Nr. 19. Vilnius 2003.

¹⁰⁶ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika .-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64). P.16.

teisenos nuostatos suteikiančios teisę šalims bylą baigti taikos sutartimi (LR CPK 140 str. 3 d.); Jeigu į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kreipėsi įmonės kreditorius, kol bankroto byla neiškelta, tai vertintina kaip privatus kreditoriaus ir skolininko reikalas, todėl šalys išsaugo teisę sudaryti taikos sutartį ir tokiu būdu baigti ne bankroto, o civilinę bylą. Šią poziciją patvirtina ĮBĮ numatyta, galimybė skolininkui siekiančiam išvengti bankroto bylos iškėlimo, iki bankroto bylos iškėlimo, patenkinti kreditoriaus reikalavimus ir ĮBĮ nereikalauja patenkinti visų žinomų kreditorių reikalavimus. Todėl šalims turėtų būti leidžiama susitarti dėl prievolės įvykdymo terminų išdėstymo ir kitų kreditorių interesai nebūtų pažeisti. Ne su visais R.Norkaus argumentais galima sutikti, nes praktikoje, kreditorius kreipdamasis į teismą su ieškiniu dėl bankroto bylos skolininkui iškėlimo, jau būna išnaudojęs visas taikaus susitarimo priemones ir šį procesinį veiksma, paduodamas pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, atlieka suvokdamas kaip paskutinę galimybę atgauti bent jau dalį skolos. Be to skolininkas, dažniausiai jau būna praradęs pasitikėjimą, prievolių įvykdymo terminai pasibaigę (kitais nebūtų pagrindo kreiptis dėl teisminės gynybos), taigi ir socialinės taikos atkūrimo galimybės būna išsemtos, todėl skolininko siūlymai dėl prievolės įvykdymo terminų išdėstymo, kreditoriaus vertinami kaip siekis iš viso išvengti prievolės vykdymo ir dar labiau pabloginti skolos atsiėmimo galimybę. Dėl galimybės sudaryti taikos sutartį, dar ne bankroto, o tik civilinės bylos nagrinėjimo metu, palaikyčiau R.Norkaus poziciją ir pritariu, kad šiuo požiūriu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomonė turėtų būti peržiūrima, nes šiuo proceso momentu skolininkas yra atstovaujamas savo valdymo organo ir šis nepraradęs teisinio veiksnio ir subjektiškumo, neatsižvelgiant į kitus ĮBĮ numatytus tokio pobūdžio pareiškimų padavimo padarinius (išieškojimas vykdomojoje byloje).

4.5 Bankrutavusios įmonės likvidavimas

Patvirtinus kreditorių reikalavimus prasideda antrasis bankroto bylos nagrinėjimo iš esmės etapas – bankrutavusios įmonės likvidavimas. Šiame etape įmonė pripažįstama bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto. Šis bankroto bylos nagrinėjimo etapas turi vykdymo proceso požymių, kadangi šiame etape įmonės turtas parduodamas ir tenkinami kreditorių reikalavimai ĮBĮ nustatyta tvarka.¹⁰⁷ Teismas, išnagrinėjęs bankroto bylą ir pripažinęs įmonę

¹⁰⁷ Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika.-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64).P.4.

bankrutavusia, priima nutartį likviduoti įmonę dėl bankroto, esant ĮBĮ 30 str. nustatytoms sąlygoms. Šios sąlygos pakoreguotos ir skirtos likvidavimo procedūrų spartinimui įsigaliojo nuo 2008 m. liepos 1 d., nuo šių pakeitimų įsigaliojimo, atsirado teismui pareiga nedelsiant spręsti dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama, jei anksčiau nei per 3 mėnesius kreditorių susirinkimas pateikė siūlymą taikyti likvidavimo procedūrą. Ši pataisa nulemta bankroto bylų praktikos, kuomet teismai formaliai taikė šios teisės normos turinį tuo sudarydami sąlygas bylos nagrinėjimo vilkinimui. Kreditorių susirinkimas, motyvuotu prašymu, gali kreiptis į bankroto bylą nagrinėjantį teismą dėl likvidavimo procedūros atidėjimo (ĮBĮ 30 str. 2 d.). Teismas, priimdamas nutartį dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama, patvirtina kiekvieno kreditoriaus reikalavimus, nustato likvidavimo tvarką. ĮBĮ nereglamentuoja, nutarties dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama apskundimo tvarkos ir nenumato specialių terminų, todėl taikytinos CKP teisės normos nustatančios atskirųjų skundų padavimo tvarką. Įsiteisėjus teismo nutarčiai, įmonė įgyja bankrutavusios įmonės statusą. Įmonės likvidatoriaus funkcijas atlieka administratorius, kuris vadovaudamasis įstatymų reikalavimais ir kreditorių susirinkimo ar komiteto nutarimais, disponuoja įmonės turtu bei lėšomis ir užtikrina jų apsaugą; įstatymo nustatyta tvarka organizuoja turto pardavimą ir jį parduoda ar perduoda kreditoriams; tenkina šio įstatymo nustatyta tvarka patvirtintus kreditorių reikalavimus; grąžina bankrutavusios įmonės savininkui (savininkams) turtą, likusį atsiskaičius su kreditoriais; įstatymų nustatyta tvarka saugotinus įmonės dokumentus perduoda archyvuui; pateikia teismui likusio turto grąžinimo, nurašymo arba perdavimo aktus (ĮBĮ 31 str.). Likvidavimo proceso paskirtis – atsiskaityti su įmonės kreditoriais, nepažeidžiant ĮBĮ nustatytos tvarkos.¹⁰⁸ Lietuvos apeliacinis teismas išaiškino, kad bankroto bylos nagrinėjimas pasibaigia tik įmonę išregistravus iš įmonių registro, todėl įmonės bankroto byloje gali būti atliekami veiksmai, susiję su kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimu.¹⁰⁹ Taip pat, Lietuvos apeliacinis teismas išaiškino, jog pagal ĮBĮ 31 str. 5 ir 8 p. nuostatas kreditoriaus prašymas įpareigoti išvežti iš nuomojamos teritorijos atliekas gali būti sprendžiamas ne kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka, o įmonės likvidavimo proceso metu, nes priešingu atveju teismas negalės priimti sprendimo dėl įmonės pabaigos.¹¹⁰

ĮBĮ numatytas procesinis terminas likvidavimo laikotarpiui 24 mėnesiai kurio paskirtis spartinti likvidavimo procesą. Praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet šis terminas pasibaigia, tačiau likvidavimo procedūros užbaigti negalima dėl administratoriaus pareikštų ieškinių nagrinėjimo. Nei anksčiau galiojęs ĮBĮ nei CPK nenumato šio termino pratęsimo, tačiau šis terminas gali būti

¹⁰⁸ Kreditorinių reikalavimų tenkinimo tvarka nustatyta ĮBĮ 34-35 straipsniuose.

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 12 d. nutartis civ. byloje pagal bendros Lietuvos-Vokietijos įmonės bankrutavusios UAB „Vilbara“ administratoriaus UAB „Bankrotera“ atskirąjį skundą (bylos Nr. 2-60/2006 m., kat. 126.5).

¹¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutartis civ. byloje pagal trečiojo asmens kreditoriaus uždarosios akcinės bendrovės „Aura“ atskirąjį skundą (bylos Nr. 2-697/2006 m., kat. 126.5).

atnaujinamas suinteresuoto asmens prašymu ir ši spraga naujojoje įstatymo redakcijoje ištaisyta. Teismų praktikoje yra žinomas atvejų kuomet teismas formaliai taikė įstatymo nuostatą ir neatsižvelgdamas į tai, jog bankrutuojanti įmonė tęsia teisinius procesus, kuriais siekia atgauti turtą, priėmė sprendimą dėl įmonės pabaigos. Praktikoje bankroto proceso dalyviams, kildavo klausimų, ar priėmus nutartį dėl įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojam dėl bankroto, išlieka pareiga ir teisė administratoriui patikrinti įmonės sandorius sudarytus per 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo. Lietuvos apeliacinis teismas, apžvelgdamas civilinę bylą išnagrinėtas per 2006 metus¹¹¹, vienoje iš bylų nurodė¹¹², jog bankroto įstatymo normos yra vienas iš rinkos ekonomikos įrankių, kurių pagalba siekiama užtikrinti ekonomikos gyvybingumą ir nedelsiant pašalinti iš apyvartos nemokius subjektus, nesugebančius organizuoti rentabilios veiklos, nes bankroto procesas taikomas tada, kai reikia likviduoti neveiklius, nemokius rinkos dalyvius, todėl pradedant šį procesą, tai yra iškeliant bankroto bylą ĮBĮ 9 str. 5 d. numatytais pagrindais, būtina nuodugniai išsiaiškinti, ar bendrovė iš tiesų nebegali vykdyti veiklos, ar turi tik laikinų finansinių sunkumų, kurie gali būti išspręsti išsaugant bendrovę kaip veikiančią rinkos dalyvį. Lietuvos apeliacinis teismas, remdamasis sistetine ĮBĮ nuostatų analize, konstatavo, jog tikrinti įmonės sandorius bei, esant reikalui, pareikšti ieškinius teismui dėl jų, leidžiama ir galutinės bankroto procedūros stadijos – likvidavimo, metu. Apeliacinis teismas atsižvelgė į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 33 17 punkto nuostatą, kad, jeigu yra pareikšti administratoriaus ieškiniai bankrutuojančios įmonės skolininkams, tokių bylų nagrinėjimas nėra kliūtis teismui įvykdyti ĮBĮ 30 str. reikalavimus ir pripažinti įmonę bankrutavusia. Be to, apeliacinis teismas nurodė, jog ĮBĮ 14 str. 3 d. numato galimybę, kad ieškiniai dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais ir kiti administratoriaus reikalavimai bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės skolininkams nagrinėjami bankroto bylą nagrinėjančiame teisme. Taip pat, teismas pabrėžė, kad nors galutinėje bankroto proceso stadijoje nebesprendžiamas klausimas dėl tyčinio bankroto, tačiau nėra užkertamas kelias tikrinti įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareikšti ieškinius įmonės bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais (ĮBĮ 11 str. 3 d. 8 p.).

Atsižvelgiant į bankroto bylų nagrinėjimo praktiką, siekiant užtikrinti bankroto proceso skaidrumą, vykdant turto pardavimą, nuo 2008 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja ĮBĮ 33 str. redakcija, kurioje detalizuojama bankrutavusios įmonės turto pardavimo tvarka. Iki šios pataisos

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 metais išnagrinėtų civilinių bylų apžvalga. – Vilnius 2007.

¹¹² Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 12 d. nutartis civ. byloje A. Zubavičiaus II savininkas A. Z. v. A. Zubavičiaus II.

priėmimo, bankrutavusios ir bankrutuojančios įmonės turto pardavimą reglamentavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu nustatyta pardavimo tvarka, kuri dėl savo netobulumo sukeldavo daug diskusijų ir ginčų tarp bankroto proceso dalyvių. Darytina išvada, kad įstatyme įtvirtinus pagrindines bankrutavusios įmonės turto pardavimo nuostatas, bus pašalintos prielaidos proceso dalyvių ginčams dėl turto pardavimo tvarkos. Likvidavimo stadijoje pasireiškia kolektyvinis vykdymo proceso pobūdis, administratoriui atliekant įmonės turto pardavimą bei kreditorinių reikalavimų tenkinimą.

4.6 Sprendimas dėl įmonės pabaigos

Bankroto bylos nagrinėjimo baigiamoji stadija prasideda administratoriui atlikus visus įstatymo reglamentuotus likvidavimo veiksmus, kuomet vykdymo procesas baigtas, turtas parduotas, perduotas ar kaip netinkamas naudojimui nurašytas. Administratorius teismui pateikia ĮBĮ 31 str. 8 p. nustatytus dokumentus ir Aplinkos ministerijos regiono aplinkos apsaugos departamento pažymą, tuomet teismas, nagrinėjantis įmonės bankroto bylą, priima sprendimą dėl įmonės pabaigos. Lietuvos apeliacinis teismas išnagrinėtų 2006 metais civilinių bylų apžvalgoje yra nurodęs, kad teismai ne visuomet teisingai traktuoja bankroto bylos pabaigos momentą ir pabrėžė¹¹³, kad bankroto byla laikoma baigta, įsiteisėjus teismo sprendimui dėl įmonės pabaigos (ĮBĮ 32 str. 4, 5 d.). ĮBĮ nenumato specialios sprendimo dėl įmonės pabaigos apskundimo procedūros, todėl taikytinos CPK 301-333 str. teisės normos. Reikia pažymėti, kad praktikoje apeliacija dėl tokio pobūdžio teismo sprendimo sutinkama retai, nes kreditorių reikalavimai jau būna išnagrinėti, turtas kreditorių nustatyta tvarka realizuotas ar juo disponuota kitaip, taip pat atsižvelgiant į galimybes patenkinti kreditoriniai reikalavimai, todėl dažnai teismo posėdis ir paskelbiamas procesinis dokumentas būna formalūs.

Kreditoriai, kurių reikalavimai nepatenkinti, vadovaujantis Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymu Nr. 40 „Dėl skolų beviltiškumo ir pastangų šioms skoloms susigrąžinti įrodymo bei beviltiškų skolų sumų apskaičiavimo tvarka“,¹¹⁴ turi teisę savo finansinės

¹¹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 9 d. nutartis civ. byloje VSDFV Šilutės rajono skyrius v. A. Stonio įmonė „Valburga“ bylos Nr. 2-150/2006 m. kat. 126.7.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas Nr. 40 „Dėl skolų beviltiškumo ir pastangų šioms skoloms susigrąžinti įrodymo bei beviltiškų skolų sumų apskaičiavimo tvarka“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 16-644.

atkaitomybės dokumentuose, negautos sumas įtraukti į sąnaudas, kurios mažina apmokestinamąjį pelną.

Priėmus sprendimą dėl įmonės pabaigos ir administratoriui atlikus veiksmus numatytus ĮBĮ 32 str. 4, 5 d. t.y. ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos įsiteisėjimo dienos arba nuo kreditorių susirinkimo sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo dienos pateikiamas prašymas juridinių asmenų registrai išregistruoti likviduotą dėl bankroto įmonę. Kartu su prašymu administratorius privalo pateikti teismo sprendimą dėl įmonės pabaigos arba kreditorių susirinkimo sprendimą dėl įmonės pabaigos, įmonės įregistravimo pažymėjimo ir steigimo dokumentų originalus, pažymą, kad dokumentai toliau saugoti perduoti archyvu, ir nurodo įmonę aptarnaujančių bankų bei kitų kredito įstaigų adresus, vadovaujantis ĮBĮ 32 str. 6 d. Juridinių asmenų registras ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos gavimo dienos ją išregistruoja ir apie tai praneša mokesčių, valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo administratoriams bei bankams ir kitoms kredito įstaigoms, aptarnavusioms įmonę, ir Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Ūkio ministerijos, tuo paskelbdamas ir juridinio asmens teisinio subjektiškumo pabaigą.

Bankroto bylos teismo nagrinėjimo stadijoje bene labiausiai išryškėja bankroto bylos nagrinėjimo ypatumai. Šie ypatumai pasireiškia, tvirtinant kreditorinių reikalavimų pagrįstumą bei dydį, suteikiant galimybę šiame procese dalyvauti ne tik ginčo šalims bet ir kitiems kreditoriams turintiems suinteresuotumą dėl savo reikalavimų patenkinimo lygio. Ši stadija apima ir vykdymo veiksmus, nes nutartimi, kuri, kaip minėta, turi teismo sprendimo požymių, patvirtinus kreditorinius reikalavimus ir priėmus nutartį, kuria pripažįstama įmonė bankrutavusia, prasideda likvidavimo procesas, kuriuo metu atliekamas turto pardavimas bei vykdomas atsiskaitymas su kreditoriais.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus bankroto proceso analizę, galima daryti sekančias išvadas bei pateikti pasiūlymus:

1. Lietuvoje bankroto proceso reglamentavimas yra likvidacinio pobūdžio. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatyme nenumatyta išeitis ir galimybė iš bankroto proceso per įmonės ekonominio gaivinimo procedūrą ir mokumo atstatymą, kadangi be likvidavimo, taikos sutarties pasirašymo ar visiško kreditorinių reikalavimų patenkinimo, kitų procesinių galimybių nenumatyta nei vienoje bankroto bylos nagrinėjimo stadijoje.

2. Bankroto bylose aiškiai išryškėja viešasis interesas ir būtinybė jį ginti proceso metu. Viešasis interesas bankroto procese pasireiškia tuo, kad bankroto procese dėl jiems neįvykdytų prievolių dalyvauja įmonės darbuotojai reikšdami reikalavimus kylančius iš darbo teisinių santykių, valstybės institucijos administruojančios valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimą, valstybinės mokesčių inspekcijos dėl administruojamų mokesčių, muitinė t.y iš viešosios teisės normomis reguliuojamų santykių.

3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas reglamentuoja ne visų, o tik tam tikrų ūkio subjektų, išvardintų šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje, bankroto procesą, tai neabejotinas trūkumas, nes įstatymas nereguliuoja fizinių asmenų bankroto, ir tai mano nuomone laikytina teisinio reguliavimo spraga. Atsižvelgiant į užsienio šalių patirtį, tikslinga priimti fizinių asmenų

bankroto įstatymą, arba galiojantį įstatymą papildyti skyriumi „Fizinių asmenų bankroto proceso reglamentavimas“.

4. Egzistuoja objektyvus trūkumas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimo ar praktikos apibendrinimo, nagrinėjant bankroto bylas, nes paskutinis tokio pobūdžio aktas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr.33 priimtas 2001 m. gruodžio 21 d. „Dėl įstatymų taikymo bankroto bylose“ liečia teismų praktiką nagrinėjant bankroto bylas iškeltas pagal 1997 metais priimtą Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą. Tuo tarpu šiuo metu bankroto procedūros vykdomos pagal 2001 metų Įmonių bankroto įstatymą.

5. Lietuvoje naudojamas „nemokumas“ ir „bankrotas“ sąvokas būtina teisės aktuose atriboti, nes jos nėra tapačios. Atsižvelgiant į šių sąvokų svarbą, mano nuomone, patikslinti CK teisės normas, tiksliai apibrėžiant bei paaiškinat taikymo sritį ir sukeltas teises pasekmes.

6. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas nereglementuoja viešo paskelbimo apie nemokumą turinio ir pranešimo ar paskelbimo tvarkos. Manychiau, kad tikslinga reglamentuoti paskelbimo apie nemokumą tvarką ir šiam veiksmui suteikti norminį pobūdį, nes tokio pobūdžio paskelbimas turi teisinių pasekmių, numatytų ĮBĮ 9 str. 5 d., kuriame sakoma, kad bankroto byla gali būti iškeliama, jeigu teismas nustatė, kad skolininkas yra pateikęs viešą paskelbimą apie negalimumą ar neketinimą vykdyti įsipareigojimus. Tokio pobūdžio paskelbimo reglamentavimą suponuoja šio paskelbimo aktualumas, nes skolininkui paskelbus apie negalimumą ar neketinimą vykdyti įsipareigojimų, atsiranda sąlyga, kurios savarankiškumas sudaro teismui pagrindą priimti nutartį dėl bankroto bylos iškėlimo. Siūlyčiau, papildyti ĮBĮ 7str. ir 8 str., teisės norma, reglamentuojančia informacijos apie įmonės nemokumą paskelbimą „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“, tokiu būdu būtų išsprendžiama kreditorių savalaikio informavimo problema, bei detalizuojamas teisinis pagrindas iškelti bankroto bylą.

7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas nenumato jokios informavimo tvarkos apie pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimą pateikimą ir priėmimą, todėl vienintelis informacijos šaltinis yra teismų civilinių bylų raštinių teikiama informacija. Tokios tvarkos nebuvimas sąlygoja neapibrėžtumą, antstoliui vykdant vykdomuosius veiksmus iš skolininko, kuriam pareikštas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo. Problemos sprendimas galimas papildant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 9 str. dalimi numatančia pareigą teismui, pateikti viešą informaciją apie pareiškimo dėl bankroto bylos priėmimą ir pasirengimą bankroto bylos svarstymui. Siūlyčiau informaciją apie priimtus pareiškimus iškelti bankroto bylą skelbti apygardos teismų interneto svetainėse. Tai padėtų išvengti kreditorių informuotumo skirtumų bei suteiktų galimybę antstoliams savalaikiai sustabdyti vykdomąsias bylas.

8. Pasirengimo iškelti bankroto bylą stadijos analizė, suteikia galimybę daryti išvadą, kad be bendrųjų civilinio proceso taikymo taisyklių, ĮBĮ įtvirtinta daug specialiųjų teisės normų, reglamentuojančių šią bankroto proceso stadiją ir numatančių ypatumus, išskiriančius ją iš bendrų taisyklių, todėl jau šios stadijos metu gali atsirasti padariniai, apribojantys valdymo organo disponavimą įmonės turtu ir galintys turėti įtaką kreditorių reikalavimų tenkinimo lygiui. Procesiniai veiksmai atliekami teismo ir kitų proceso dalyvių, šioje pasirengimo bankroto bylos iškėlimui stadijoje, atsižvelgiant į bankroto proceso likvidacinį pobūdį, praktikoje įgauna labai didelę reikšmę ir iš esmės nulemia įmonės tolimesnį egzistavimą bei turtinius santykius.

9. Bankroto bylos teisminio nagrinėjimo stadijoje bene labiausiai išryškėja bankroto bylos nagrinėjimo ypatumai. Šie ypatumai pasireiškia, tvirtinant kreditorinių reikalavimų pagrįstumą bei dydį, suteikiant galimybę šiame procese dalyvauti ne tik ginčo šalims bet ir kitiems kreditoriams suinteresuotiems savo reikalavimų patenkinimo lygiu. Ši stadija apima ir vykdymo veiksmus. Vykdomo proceso ypatumas bankroto byloje pasireiškia ir tuo, kad įprastinio vykdymo procesas yra individualaus pobūdžio, o bankroto proceso metu galioja visuotinio vykdymo principas.

10. Šiuo metu galiojantis ĮBĮ nenumato kasacijos galimybės dėl nutarties iškelti bankroto bylą. Siekiant tobulinti bankroto procesą, mano nuomone, reikėtų atsisakyti ĮBĮ 10str. 8d. reglamentavimo ir sudaryti galimybę kasaciniam procesui, bent jau didelių ir platų rezonansą visuomenėje turinčių bankroto bylų nagrinėjime, numatant procesinių dokumentų susijusių su bankroto procesu spartesniu priėmimu, bei atsižvelgiant į kasacinio proceso paskirtį. Tai sudarytų vieningos teismų praktikos, keliant bankroto bylas suformavimą, nes Lietuvos Aukščiausiam Teisme, pagal suinteresuotų asmenų skundus peržiūrimos tos apeliacinė tvarka išnagrinėtos bylos ir jose priimtų teismų procesinių sprendimų teisėtumas, kurių peržiūrėjimui ir teisėtumo įvertinimui yra reikšmingas viešasis interesas suvienodinti teismų praktiką. Pagal CPK 341 str. 1d. 2p. kasacija neleidžiama tik smulkiuose turtiniuose ginčiuose, kuriuose suma neviršija penkių tūkstančių litų. Apeliacinio teismo nutartis dėl bankroto bylos iškėlimo aktuali visuomeniniu požiūriu, nes nuo jos priklauso daugelio asmenų teisių apsauga. Todėl manau, kad tikslinga bankroto bylos iškėlimo klausimais įvesti kasacinio apskundimo galimybę, tam kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformuotų teisės aiškinimo ir taikymo taisykles, taikomas analogiškoms teisinėms situacijoms dėl bankroto bylų iškėlimo. Kasacijos suteikimas įgalintų siekti, kad teismai tinkamai taikytų ĮBĮ ir būtų išvengta klaidų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014.
2. Konstitucijos papildymo konstituciniu aktu "Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos sąjungoje" ir Lietuvos Respublikos konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas 2004 m. liepos 13 d. Nr. IX-2343, Žin., 2004, Nr. 111-4123.
3. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios, 2001, Nr.31-1010 .
4. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas. Oficialus tekstas. 1-asis leidimas .- Vilnius : VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
5. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. Oficialus tekstas. 1-asis leidimas .- Vilnius : VĮ Teisinės informacijos centras, 2000.
6. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas //Valstybės žinios. 2007, Nr.IX-2085.
7. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas //Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246.
8. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas //Valstybės žinios. 2001, Nr.31-101.
9. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas // Valstybės žinios, 1995, Nr. 89-1985.

10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001m. liepos 3d. nutarimu Nr. 831 patvirtinta „Bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytinių tvarka“//Valstybės žinios. 2001, Nr. 58-2090.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997m. spalio 1 d. nutarimu Nr. 1072 patvirtinta „Teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas tvarka“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 110-4180.
12. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2003 m. sausio 21 d. įsakymas Nr.4-21 „Dėl teismo skiriamo bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių administratoriaus kandidatūros derinimo tvarkos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 9-306.

Tarptautiniai ir Europos sąjungos teisės aktai

1. Tarybos direktyva 80/987/EEB, „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 1980 m. spalio 20. Prieiga internete://<http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=28540&c3=11438>.
2. Europos parlamento ir tarybos direktyva 2002/74/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 80/987/EEB „Dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo“, 2002 m. rugsėjo 23 d. Prieiga internete://<http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=318738&c3=11198>.
3. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 „Dėl bankroto bylų“, 2000 m. gegužės 29 d. Prieiga internete://<http://www3.lrs.lt/c-bin/eu/getrgr?c1=bin&c2=40536&c3=9026>.
4. Europos Komisija – Europos teisminis tinklas. Prieiga internete://http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy_spa_lt.htm.

Specialioji literatūra

1. Ambrasaitė G. Pasiruošimo teisminei bylos nagrinėjimui stadija naujame Civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija.2002, T 28 (20).
2. Bernotaitė K. Nemokumo teisinio reguliavimo ypatumai //Jurisprudencija.2005,T 77(69).

3. Bivainis J. Dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus sudaromo kreditorių sąrašo // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr. 2-3.
4. Bivainis J. Jovaišas K. Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2-3.
5. Butkus K., Jazbutis R., Kelpšas T., Laužikas E., Velička R., Višinskis V. Taikomasis mokslinis tyrimas „Fizinių asmenų nemokumo problemų sprendimo būdų analizė“. Prieiga internete : // www.bankrotodep.lt/Doc/nvaa.doc
6. Čaikovski A. Kreditorių teisių ir interesų apsaugos galimybė iki ir po liepos 1 d. Prieiga internete : // www.litlex.lt/portal/start.as?act=news&Tema=38&=2675
7. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p.42
8. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . I tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2005.
9. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . II tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2006.
10. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas : teorija ir praktika . III tomas.- Vilnius : Teisinės informacijos centras, 2007.
11. Jazbutis R. Bankroto administratoriaus statusas . Tendencijos ir perspektyvos // Teisės problemos , 2004.Nr. 3(4).
12. Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R., Vitkevičius P. Civilinė teisė // Bendroji dalis , I tomas ,- Vilnius ,2004.
13. Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse // Jurisprudencija. 2003. 37(29).
14. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė I tomas,- Vilnius: Justitia, 2003.
15. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė II tomas,- Vilnius: Justitia, 2005.
16. Lebedžinskaitė R. Bankroto diagnozavimo modelių analizė. Prieiga internete [hppt//www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/finansai/Lebedzinskaite_Renata.pdf](http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/finansai/Lebedzinskaite_Renata.pdf)
17. Mikelėnas V. Civilinis procesas. - Vilnius: Justitia, 2006.
18. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija , 2005.Nr. 78(79).

19. Mikuckienė V. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2007.
20. Mikuckienė V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto byloje // Jurisprudencija , 2007.Nr. 5(95).
21. Norkus R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai // Jurisprudencija. Mokslo darbai 2004. Nr.57 (49).
22. Norkus R. Bankroto bylų nagrinėjimas: teorija ir praktika .-Vilnius: Justitia 2007m. Nr.2 (64).
23. Vaišvila A. Teisės teorija.- Vilnius, 2004.
24. Višinskis V., Driukas A., Svetikaitė R., Ruškytė R., Sakalas A., Česonis V., Velička R., Jazbutis R. Taikomas mokslinis tyrimas „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“.Prieiga internete //http://www.ukmin.lt/lt/pramonė_ir_vidutinis/doc/Nemokumo %20studija.doc>.
25. Телюкина М. В. Конкурсное право. Теория и практика несостоятельности (банкротства). – Москва. Дело, 2002.
26. Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва. 2000
27. Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва. Волтерс Клувер, 2004
28. Ткачев В. Н. Несостоятельность (банкротства) в Российской Федерации. Правовое регулирование конкурсных отношений. – Москва, 2004
29. Ткачев В. Н. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в Российской Федерации. – Москва. Книжный мир, 2002
30. Lietuvos įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002, Nr.2-3.

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas, bylos Nr. 26/07 Dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai 2007 m. spalio 24 d. <http://www.infolex.lt/praktika/citkontekstas.asp?id=81627>
2. Teismų praktika, nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gruodžio 21 d. apžvalga // Teismų praktika .2002, Nr. 16.

3. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr.33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ // Teismų praktika. Vilnius, 2001.Nr. 16.
4. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 metais išnagrinėtų civilinių bylų apžvalga. – Vilnius 2007.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gegužės 31 d. nutartis „Dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareikštų ieškinių ir teismo sprendimo pripažinti įmone bankrutavusia galimybės“ //Teismų praktika, 2000. Nr. 15.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 30 d. konsultacija Nr.A 3-86 //Teismų praktika. Nr. 19. Vilnius 2003.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 1 d. konsultacija Nr.A 3-102 //Teismų praktika. Nr. 21. Vilnius 2004.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 21 d. nutartis civ. byloje UAB „PTI technologijos“, antstolis M.L. Nr.3K-3-138/2005.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gegužės 13 d. nutartis civ. byloje P.R. bankroto byloje Nr.3K-3-718/2002.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 17 d. nutartis civ. byloje UAB „Revi“ bankroto byloje. Nr.3K-7-326/2007.
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugpjūčio 3 d. nutartis UAB „Barklita“ bankroto byloje, civ. byloje Nr.2-504/2007.
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 12 d. nutartis civ. byloje A. Zubavičiaus II savininkas A. Z. v. A. Zubavičiaus II bylos Nr. 2-48/2006, kat. 126.8.
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 12 d. nutartis civ. byloje pagal bendros Lietuvos-Vokietijos įmonės bankrutavusios UAB „Vilbara“ administratoriaus UAB „Bankrotera“ atskirąjį skundą bylos Nr. 2-60/2006, kat. 126.5.
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 9 d. nutartis civ. byloje VSDFV Šilutės rajono skyrius v. A. Stonio įmonė „Valburga“ bylos Nr. 2-150/2006, kat. 126.7.
15. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. gruodžio 21 d. nutartis civ. byloje pagal trečiojo asmens kreditoriaus uždarnosios akcinės bendrovės „Aura“ atskirąjį skundą bylos Nr. 2-697/2006, kat. 126.5.
16. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. birželio 22 d. nutartis civ. byloje UAB „Rikneda“, VSDFV Klaipėdos skyrius, UAB „Mesta“, Klaipėdos apskrities VMI v. UAB „Baltijos žuvis“ bylos Nr. 2-381/2006, kat. 94.2.

17. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis civ. byloje UAB „Baltijos orfėjas“ bankroto byloje bylos Nr. 2-432/2006, kat. 126.5 126.8.
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. vasario 7 d. nutartis civ. byloje UAB „Barklita“ bankroto byloje (bylos Nr. 2-47/2008, kat. 126.5).
19. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gegužės 29 d. nutartis civ. byloje UAB „Kerida“ (bylos Nr. 2-384/2008, kat. 126.2).
20. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. lapkričio 16 d. nutartis civ. byloje UAB „Vilstarema“, VSDFV Vilniaus sk. (bylos Nr. 2-713/2008, kat. 126.2
21. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 1 d. nutartis civ. byloje DKAB „Jiesia“, UAB „Termoskalė“ (bylos Nr. 2-376/2006, kat. 126.2 , 126. 3).
22. Kauno apygardos teismo 2005 m. birželio 29 d. nutartis UAB „Anjora“ civ. byloje Nr. B2-908-527/2005, kat.126 .2
23. Kauno apygardos teismo 2005 m. spalio 10 d. nutartis UAB „Žemaičių Raigeda“ civ. byloje Nr. B2-1248-436/2006 , kat.126 .2; 126.3

SANTRAUKA

Lietuvos ekonomikai vystantis rinkos sąlygomis, kiekvienas verslas patiria didesnę ar mažesnę riziką. Per pastarąjį laikotarpį išaiškėjo gana pavojingų dalykų liudijančių, kad įstatymų autoriai ir leidėjai neviseškai įvertino svarbią ir sudėtingą rinkos ekonomikos bankroto funkciją. Tai nėra paprasta teisinė ir finansinė procedūra, bet svarbus ūkio valdymo ir jo efektyvumo didinimo svertas. Bankrotai tapo vos ne masišku reiškiniu, ir, svarbiausia, dauguma jų baigiasi ūkio subjektų likvidavimu. Šiame darbe, atlikti tyrimai bei pateiktos nuomonės /išvados, todėl šis darbas ir jame pateikta analitinė, teisinė bei praktinė informacija gali būti panaudojama bankrutuojančių įmonių administratorių ir kreditorių atstovų, dalyvaujančių bankroto bylų nagrinėjime, veikloje. Vienas iš esminių ypatumų, nagrinėjant bankroto bylas, skiriančių šią bylų kategoriją nuo ginčo teisenos, yra administratoriaus kaip proceso dalyvio ypatingas teisinis statusas, bei jo funkcijos užtikrinant skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, šiame darbe didžiausias dėmesys skiriamas administratoriui, jo funkcijoms bei problemoms su kuriomis susiduria bankroto

bylos nagrinėjimo metu atskleisti. Bankroto bylos nagrinėjamos pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatytas taisykles, tačiau bylų nagrinėjimo metu, jau nuo pirmosios, t.y. pasiruošimo bankroto bylos nagrinėjimui stadijos, iki turto pardavimo ir atsiskaitymo su kreditoriais bei sprendimo dėl bankrutavusios įmonės pabaigos, pasireiškia procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai bei skirtumai lyginant su ginčo teiseną, todėl šiuos neatitikimus tikslinga atskleisti bei nurodyti jų atsiradimo priežastis. Tyrimo aktualumą lemia didelis bankroto bylų skaičius, socialinis poveikis visuomenės normaliam funkcionavimui, ir tai jog bankroto bylų nagrinėjimo metu išryškėja procesiniai skirtumai, lyginant su bendrąja civilinių ginčų nagrinėjimo tvarka. Atlikus tyrimą, atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, formuluojamos išvados ir pasiūlymai, galintys padėti gerinti bankroto proceso teisinį reglamentavimą.

SUMMARY

While Lithuanian economy continues to develop under market conditions, every business is experiencing major or minor risk. In the latter period rather dangerous things have been clarified, which point out that authors and publishers of laws haven't completely estimated important and complicated bankruptcy function of market economy. It is not a simple legal and financial procedure, but an important management of economy and its efficiency expansion lever. Bankruptcies became nearly massive phenomenon and, above all, most of them end in liquidation of economic entities.

This paper includes the carried out research and presented conclusions / estimations. Therefore practical, legal and analytical information presented in this paper could be used by administrators of bankruptcy companies and representatives of creditors, who participate in the activity of hearing bankruptcy cases. One of the essential peculiarities in hearing bankruptcy cases, what distinguishes the category of these cases from dispute proceedings, is particularly legal status of an administrator as a member of a process and his functions in safeguarding the

interest balance of debtors and creditors. In compliance with this situation the ultimate attention in this paper is given to the administrator to reveal his functions and problems he comes across in hearing the case. Bankruptcy cases are heard according to the Regulations defined in the Civil Process Code of the Republic of Lithuania, but, during hearing, already from the first stage, i.e. from the stage of preparation of bankruptcy case hearing till the sales of assets and effecting settlements with the creditors, as well as the end of decision of bankrupt enterprise, procedural hearing peculiarities and differences of bankruptcy cases appear in comparison with dispute proceedings. Therefore it's advisable to reveal these variances and point out their source of origin. Research topicality has been conditioned by a great number of bankruptcy cases, social impact on natural society functioning and, hereof, procedural differences which come up during the hearing of bankruptcy cases in comparison to the general hearing procedure of civil disputes. Having carried out the research and taking into consideration the results, conclusions and proposals have been formulated, which could help to improve legal regulation of bankruptcy process.